

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕХАНИЗЪМ, БАЗИРАН НА ПРАВЕН АНАЛИЗ, ЗА НАМИРАНЕ НА РЕШЕНИЯ НА АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, СВЪРЗАНИ С ОПАЗВАНЕТО НА ДВИЖИМИТЕ И НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ

АВТОР: АДВОКАТ ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ

ГР. СТАРА ЗАГОРА

ЮНИ 2019 ГОД.

www.eufunds.bg

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга", финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	3
I. ОБЩИ ПРОБЛЕМИ НА ЗАКОНОДАТЕЛНАТА РАМКА ОТНОСНО РАБОТАТА С МЕТАЛДЕТЕКТОРИ ОТ ПОТРЕБИТЕЛИ	3
II. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ ЗА БЪЛГАРИЯ НА ДЕЙСТВАЩАТА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА И АНАЛИЗ НА СРЕДАТА И НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ	4
II.1. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ ЗА БЪЛГАРИЯ НА ДЕЙСТВАЩАТА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА.....	4
II.1.1. Анализ на нормите с базови определения за понятия и термини, свързани с опазване на културните ценности съгласно международноправни актове, по които е страна Република България	4
II.1.2. Анализ на норми с базови определения за понятия и термини, свързани с опазване на културните ценности съгласно нормативната уредба на Република България.....	14
II.2. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА И НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ.....	28
II.2.1. Анализ на съдебната практика при прилагане на разпоредбите свързани с опазване на културните ценности. Актове на прокуратурата.....	28
II.2.2. Анализ на съдебната практика при прилагане на разпоредбите свързани с опазване на културните ценности. Актове на окръжни и апелативни съдилища	48
II.2.3. Анализ на съдебната практика при прилагане на разпоредбите свързани с опазване на културните ценности. актове на върховен касационен съд.....	62
II.2.4. Релевантна съдебна практика в други държави.....	69
III. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА НОВА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА С ОТСТРАНЕНИ ВЪТРЕШНИ ПРОТИВОРЕЧИЯ И ТАКИВА С МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ НОРМИ. ПЛАНИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ, ЧОВЕШКИТЕ И МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	70
III.1. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ.....	70
III.2. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА НОВА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА С ОТСТРАНЕНИ ВЪТРЕШНИ ПРОТИВОРЕЧИЯ И ТАКИВА С МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ НОРМИ.....	72
III.3. СПИСЪК С ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ПРАВИЛА ЗА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА МЕТАЛДЕТЕКТОРИ	76
III.4. ПЛАНИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ, ЧОВЕШКИТЕ И МАТЕРИАЛНИТЕ РЕСУРСИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЦЕЛИТЕ.....	80
IV. СПИСЪК НА ИЗТОЧНИЦИТЕ	81

ВЪВЕДЕНИЕ

Документът представлява анализ на констатираните проблемни области при прилагане на националната законова рамка, пряко свързана с регулиране на обществените отношения, при опазване на културното ни наследство, като са анализирани действията на всички заинтересовани страни. Анализът е разработен в рамките на Дейност 1 по договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, изпълняван по процедура “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство”, финансирана от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. В рамките на извършеното проучаване е анализиран начина на прилагане на тези норми от различните правоохранителни органи, като са анализирани значителни по обем издавани от тях актове, а констатираните проблеми са маркирани и коментирани, включително чрез сравнителен анализ между международноправни норми и тези от националното законодателство.

Предвид констатираните различия между международноправните норми и тези от националното законодателство, както и различното прилагане на една и съща норма от различни правоохранителни органи – полиция, прокуратура и съд, са обсъдени различни способи за промяна на проблемните норми и хармонизирането им с такива най-вече от актове на Европейския съюз с цел по добро правосъдие.

I. ОБЩИ ПРОБЛЕМИ НА ЗАКОНОДАТЕЛНАТА РАМКА ОТНОСНО РАБОТАТА С МЕТАЛДЕТЕКТОРИ ОТ ПОТРЕБИТЕЛИ

Като цяло, проблемите, които възникват по повод държането и употребата на металдетектори са в пряка връзка с погрешното разбиране на българският законодател в лицето на Комисията по култура в 40-то Народно събрание, респективно на всички народни представители гласували за приемането на Закона за културното наследство (ЗКН), които приемайки разпоредбата на чл. 152 от ЗКН, считайки че с тази разпоредба са въвели забрана за ползване на металдетектори извън случаите на извършване на „теренни археологически проучвания“, т.е. забрана за ползването им от лица, практикуващи металдетектинг като хоби, без да са професионални археолози.

Този подход не е изключение от множество други законови промени, налагащи се във връзка с хармонизиране на българското законодателство с актове на Европейския съюз.

На следващо място, като общ проблем, характерен като цяло за българския законодател е липсата както на предварителна оценка на въздействието на нормативните актове при регулиране на обществените отношения, така и в последващ анализ на това въздействие и не на последно място е стила на законодателя, да не се съобразява с императивните изисквания на Закона за нормативните актове (ЗНА).

----- www.eufunds.bg -----

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Докато през последните три години администрацията е натрупала опит в извършването на предварителни оценки на въздействието (макар и преобладаващо частични) и това е вече сравнително позната тема, по която предстои надграждане и усъвършенстване, то последващото оценяване е почти непознато. Това се дължи на липсата на традиции, от една страна и на възприетото в окончателния вариант на ЗНА разрешение (в чл. 22, ал. 2), според което последващата оценка на въздействието се извършва в срок от 5 години след влизането в сила на новия закон, кодекс или подзаконов нормативен акт на Министерския съвет или в по-кратък срок, определен от органа в чиято компетентност е изпълнението на нормативния акт.

При разработването на нови, от гледна точка на ЗНА нормативни актове, т.е. на такива приети след 4 ноември 2016 г. съставителите и властимащите най-често решават последващата оценка да се извърши след изтичането на максималния петгодишен срок, предвиден по закон. Липсата на достатъчно разбиране за задачите и резултатите от последващите оценки водят до тяхното подценяване като инструмент на по-доброто регулиране и отлагането им във времето до момента, в който са абсолютно неизбежни поради императивно законово изискване.

Съвременната концепция за по-доброто регулиране предвижда изготвяне на политики и законодателство по начин, по който те постигнат своите цели при минимални разходи. Това е култура на мислене и подход на работа, които гарантират, че решенията се изготвят по открит и прозрачен начин, подкрепени са от най-добрите налични доказателства и се базират на всеобхватно участие на заинтересованите страни. По-доброто регулиране обхваща целия цикъл по формулиране на политики - от разработване на дизайна и подготовката на политиката през нейното приемане, изпълнение и прилагане, мониторинга и оценяването ѝ, до нейното преразглеждане. За всяка фаза от този цикъл в ЕС има утвърдени принципи, цели и процедури, които създават гаранции, че властимащите са избрали възможно най-подходящите политики и мерки по регулиране.

II. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ ЗА БЪЛГАРИЯ НА ДЕЙСТВАЩАТА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА И АНАЛИЗ НА СРЕДАТА И НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

II.1. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ ЗА БЪЛГАРИЯ НА ДЕЙСТВАЩАТА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА

II.1.1. Анализ на нормите с базови определения за понятия и термини, свързани с опазване на културните ценности съгласно международноправни актове, по които е страна Република България

Безспорно, опазването на културните ценности е обект на засилена международно-правна защита, поради което Република България е страна по множество международни конвенции, представляващи разновидност на международните договори, като **Хагска конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен**

----- www.eufunds.bg -----

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 "Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга", финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

конфликт от 14.05.1954 г.⁽¹⁾, Конвенция на ЮНЕСКО от 14.11.1970 г. относно мерките за забрана и предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности⁽²⁾, Конвенцията на ЮНЕСКО от 16.11.1972 г. по опазване на световното културно и природно наследство⁽³⁾ и Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) от 16.01.1992 г.⁽⁴⁾, които са ратифицирани и обнародвани по съответния ред и станали част от вътрешното право на страната.

Съгласно приетото определение на понятието „културни ценности“, дадено в чл.1 от Хагска конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт от 14.05.1954 г. „за културни ценности се смятат, независимо от тяхното произхождение и притежател: а) ценностите, движими или недвижими, които имат голямо значение за културното наследство на всеки народ, такива като паметниците на архитектурата, изкуствата или историята, религиозни или светски, археологически места, архитектурни ансамбли, които в качеството си на такива представляват исторически или художествен интерес, произведения на изкуствата, ръкописи, книги и други **предмети от** художествено, историческо или археологическо значение, а също научни колекции или важни колекции от книги, архивни материали или репродукции на ценности, посочени по-горе; б) здания, чийто главно и действително предназначение е съхраняване или експониране на движимите културни ценности, посочени в точка "а", такива като музеи, големи библиотеки, хранилища на архиви, а също така скривалища, предназначени в случай на въоръжен конфликт за пазене на движимите културни ценности, посочени в точка "а"; в) центровете, в които се намират значителен брой културни ценности, посочени в точките "а" и "б", тъй наречените "центрове на съсредоточаване на културни ценности".

Съгласно приетото определение на понятието „културни ценности“, дадено в чл.1 от Конвенцията на ЮНЕСКО от 14.11.1970 г. относно мерките за забрана и предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности „за културни ценности се считат ценности от религиозен или светски характер, които се определят от всяка държава като значими за археологията, доисторическия период, историята, литературата, изкуството и науките и които принадлежат към посочените по-долу категории:

а) редки колекции и образци на флората и фауната, минералогията, анатомията; предмети, представляващи интерес за палеонтологията;

⁽¹⁾ Съставена в Хага на 14 май 1954 год. Ратифицирана с Указ № 154 на Президиума на НС от 26.05.1956 г. - Изв., бр. 44 от 1.05.1956 г. В сила за България от 7.11.1956 г.

⁽²⁾ Съставена в Париж на 17 ноември 1970 г. Ратифицирана с Указ №1179 на Президиума на НС от 30.06.1971г. - ДВ, бр. 53 от 6.07.1971 г., в сила от 24.04.1972 г.

⁽³⁾ Съставена в Париж на 23 ноември 1972 год. Приета с Разпореждане №13 на Бюрото на МС от 04.02.1974 год. В сила от 17.09.1975 год. Обн. ДВ. бр.44 от 27 Май 2005г.

⁽⁴⁾ Съставена във Валета на 16 януари 1992 г. Ратифицирана със закон, приет от 36-то Народно събрание на 01.04.1993 год. - ДВ. бр.30 от 1993 г. В сила от 23 май 1995 год.

б) ценности, отнасящи се до историята, в това число и историята на науката и техниката, историята на войните и обществата, а също така и живота на националните ръководители, мислители, учени и художествени дейци и събитията от национално значение;

в) находките от археологически разкопки (редовни и нелегални) и археологическите открития;

г) съставните елементи на разделени на части художествени и исторически паметници и на археологически обекти;

д) старинни предмети с давност повече от 100 години, като надписи, сечени монети и гравирани печати;

е) етноложки материали;

ж) художествени ценности като:

(i) платна, картини и рисунки изцяло ръчна изработка, на каквато и да е основа и от всякакъв материали (с изключение на фабрични десени и на изделия, изработени ръчно);

(ii) оригинални произведения на ваятелското и скулптурното изкуство от всякакви материали;

(iii) оригинални гравюри, щампи и литографии;

(iv) оригинални художествени сглобки и монтажис от всякакви материали;

з) редки ръкописи и старопечатни книги, древни книги, документи и издания от особен интерес (исторически, художествен, научен, литературен и т.н.) - отделно или в колекции; пощенски, таксови марки и аналози - отделно или в колекции;

и) архиви, в това число и фонографски, фотографски и киноархиви;

к) мебелировка с давност повече от 100 години и старинни музикални инструменти”

Съгласно приетото определение на понятието „културно наследство”, дадено в чл.1 от Конвенцията на ЮНЕСКО от 16.11.1972 г. по опазване на световното културно и природно наследство, „терминът "културно наследство" включва: - паметниците: архитектурни произведения, скулптури или монументална живопис, археологически елементи или структури, надписи, пещери и групи от елементи с изключително световно значение от гледна точка на историята, изкуството или науката, - ансамблите: групи от отделни или сборни конструкции, които поради своята архитектура, своето хармонично единство или своята интеграция в околната среда имат изключително световно значение от гледна точка на историята, изкуството или науката, - забележителните места: човешки творби или произведения, създадени съвместно от човека и природата, както и зоните, включително и археологичните обекти с изключително световно значение от гледна точка на историята, естетиката, етнологията или антропологията.”

Нормативната уредба на Европейския съюз уреждаща обществените отношения във връзка с опазване на културните ценности, освен приетите от отделните държави членки по-горе изброени международни споразумения, а именно: Хагска конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт от 14.05.1954 г., Конвенция на ЮНЕСКО от 14.11.1970 г. относно мерките за забрана и

предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности и Конвенцията на ЮНЕСКО от 16.11.1972 г. по опазване на световното културно и природно наследство, включва приети със собствени актове правила, една част от които са залегнали в Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) от 16.01.1992 г., други в Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. относно износа на паметници на културата, такива съдържащи се в Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15.05.2014 г. за връщане на паметници на културата, които са незаконно изнесени от територията на държава членка, както и такива използвани от различните държави членки при сключване на двустранни споразумения.

В тази връзка, съгласно приетото определение на понятието "археологическо наследство", дадено в чл.1,ал.2 от Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) от 16.01.1992 г., „като елементи на археологическото наследство се смятат всички останки и предмети, както и други следи на човечеството от минали епохи: i. опазването и проучването на които подпомагат проследяването на историята на човечеството и неговата връзка с природната среда; ii. за които основните източници на информация са разкопките или находките, както и останалите методи за изследване на човечеството и свързаната с него среда; iii. които се намират на територията на страните участнички.“, а съгласно ал.3 както и че „Археологическото наследство включва структури, постройки, групи сгради, разработени обекти, движими и други паметници, както и техния контекст, независимо от това, дали се намират на сушата или под вода.“

Освен определенията, които въвежда Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г. за понятията „археологическо наследство“, ”разкопки” и „находки” за пръв път се отделя значително внимание на мерките за опазване на археологическото наследство и гарантиране научната стойност на археологическите изследвания, като по силата на чл.3 , всяка от страните участнички се ангажира: „ i. да прилага процедури за разрешаване и контрол на разкопките и останалите археологически дейности по начин, който: а. не допуска незаконни разкопки или унищожаване на елементи от археологическото наследство; б. гарантира, че археологическите разкопки и проучвания се извършват научно и предвиждат: - прилагане при всяка възможност на неразрушителни методи на изследване; - елементите на археологическото наследство да не се оставят открити и без да се предприемат мерки за тяхното опазване, консервация и управление по време на разкопките или след тяхното приключване; ii. да гарантира, че разкопките и останалите потенциално разрушителни методи се прилагат единствено от квалифицирани лица със специално разрешение; iii. да предвиждат изрично предварително разрешение при всяка възможност, предвидена от националното законодателство на съответната държава, за използването на металотърсачи и друга техника за разкриване или провеждане на археологически проучвания.“

С приемането на конвенцията, за пръв път всяка страна ратифицирала конвенцията, се задължава да въведе разрешителен режим за използване на

металотърсачи и друга техника за разкриване или провеждане на археологически проучвания, обстоятелство пряко или косвено рефлектиращо върху всички собственици и ползватели на металдетектори в страните ратифицирали конвенцията.

Връзката между разпоредбата на чл.3,ал.iii от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г. и разпоредби от Закона за културното наследство (Обн. ДВ. бр.19 от 13 Март 2009 г., в сила от 10.04.2009 г.) и съответните подзаконовни нормативни актове, имащи пряка и непосредствена връзка с режима на придобиване и ползване на металдетекторите, като специални технически средства, ще бъде подробно обсъдена в раздела, изследващ нормите от националното законодателство от настоящия анализ.

Тъй като по силата на чл.288, ал.2 от **Договора за функциониране на Европейския съюз** ⁽⁵⁾, систематично разположен в Глава 2, Раздел I „Правни актове на съюза”, регламентът като нормативен акт от най-висок ранг е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки, то това правило в пълна степен важи и за нормите на Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. относно износа на паметници на културата.

Разпоредбата на чл.1⁽⁶⁾ от Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г., дава определение на понятието „паметник на културата”, като това определение се отнася за предмети подробно изброени в Приложение I на регламента.

На свой ред т.А.1. от Приложение I предвижда, че при износ на паметници на културата извън митническата територия на Европейския съюз, под понятието „паметник на културата” следва да се разбират археологически предмети, които са открити при разкопки и находки на суша или под водата, при археологически обекти и при археологически колекции и при условие, че стойността им съответства или надхвърля финансовите прагове съгласно точка Б от Приложение I.

Анализът на тази разпоредба от регламента води до няколко важни извода, а именно че европейският законодател ясно разграничава понятията „паметник на културата”, „археологически предмет” и „археологически обект”, както и тяхната йерархична подредба, че една вещь би имала качествата на „паметник на културата” само ако точно се вмести в предвидените критерии, подробно изброени в Приложение I на регламента, включително и относно критерия парична стойност, респективно финансов праг съгласно точка Б от Приложение I.

Важен извод е, че вещите определени като „археологически предмети”, наред с другите предмети, които не са археологически, подробно описани от т.А.2.до т. А.15 от Приложение I на регламента, са част от по общото родово понятие „паметници на културата”.

⁽⁵⁾ Договора за функционирането на Европейския съюз е подписан на 13.12.2007 год. и влиза в сила на 1.12.2009 год., ратифициран е от Народното събрание на Република България на 21.03.2008 год.

⁽⁶⁾ Член 1 Определение „Без да се засягат правомощията на държавите-членки съгласно член 30 от Договора, понятието „паметници на културата“ за целите на настоящия регламент се отнася за предметите, изброени в приложение I.”

Не по-малко съществено обстоятелство е, че законодателят в разпоредбите на Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г., ясно диференцира понятието „археологически предмет” от понятието „археологически обект”, приемайки за разграничителен критерий тяхната движимост и приема, че „археологически предмети” са движими вещи открити при „разкопки” и „находки”, както и когато са открити на „археологически обекти”⁽⁷⁾ т.е. на определени места, разположени на територията на недвижими имоти, като е без значение собствеността на имотите (държавна, общинска или частна) върху територията на които се намират.

В т. 7 от преамбюла на **Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15.05.2014 г. за връщане на паметници на културата, които са незаконно изнесени от територията на държава членка** е прието, че „Регламент (ЕО) №116/2009 въведе, заедно с Директива 93/7/ЕИП, система на Съюза за закрила на паметниците на културата на държавите членки.”

По силата на чл.288, ал.3 от **Договора за функциониране на Европейския съюз**, директивата е следващият по ранг след регламента нормативен акт „който обвързва по отношение на постигането на даден резултат от държавите членки, до които е адресиран, като оставя на националните власти свобода при избора на формата и средствата за постигане на този резултат.”

На свой ред, Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15.05.2014 г. за връщане на паметници на културата, които са незаконно изнесени от територията на държава членка, като част от системата от правила на Съюза за закрила на паметниците на културата на държавите членки, в разпоредбата на чл.1,ал.1 за целите на същата, предвижда като определение, че: „паметник на културата” означава предмет, който преди или след незаконното му изнасяне от територията на държава членка е класифициран или определен от тази държава членка като част от „националните богатства с художествена, историческа или археологическа стойност” съгласно националното законодателство или националните административни процедури по смисъла на член 36 ДФЕС”

Сравнителният анализ на двете норми, тази на чл.1 от Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. и тази на чл.1,ал.1 от Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15.05.2014 г., даващи легално определение на понятието „паметник на културата” са категорични, че под това понятие следва да се разбират само и единствено предмети, т.е. движими вещи.

В тази връзка, както вече бе споменато по-горе нормата на чл.1 от Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. има пряко действие при регулиране на обществените отношения на територията на Европейския съюз, респективно и в Република България, като освен прякото си действие, ако е налице противоречие с норма

⁽⁷⁾ Приложение I Категории паметници на културата, обхванати от член 1; „А.1. Археологически предмети, датирани от поне100 години, които са открити при: разкопки и находки на суша или под водата , археологически обекти , археологически колекции”

от националното законодателство се прилага с предимство нормата от регламента ⁽⁸⁾.

Понятието „паметник на културата” в националното законодателство е било приложимо по отменения вече Закон за паметниците на културата и музеите, отменен по силата на § 22⁽⁹⁾ от Закона за културното наследство.

В чл.3 на отменения Закон за паметниците на културата и музеите е било прието следното легално определение на понятието: „Паметник на културата е всяко недвижимо и движимо автентично материално свидетелство за човешко присъствие и дейност и за процесите в природата, което има научна и/или културна стойност и притежава обществена значимост.”, като така въведено определението е било в определена степен в колизия с определенията, дадени за понятието в двата нормативни акта на съюза, а именно Регламент (ЕО) №116/2009 и Директива 2014/60/ЕС.

Освен двата основни акта за Европейския съюз, въвеждащи „система на Съюза за закрила на паметниците на културата на държавите членки” - Регламент (ЕО) №116/2009 от 18.12.2008 г. и Директива 2014/60/ЕС от 15.05.2014 г., и нормите на Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г. за целите на отделни двустранни споразумения на Република България с други държави се ползват определения заимствани или от конвенции или от национални закони.

Така например в чл.1,ал.(а) от подписаното **Споразумение между правителството на Република България и правителството на Република Турция за забрана и предотвратяване на незаконния внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности от 28.08.2012 г.** ⁽¹⁰⁾ двете страни приемат, че „Културна ценност“ е движима културна ценност и фрагмент от недвижима културна ценност, която попада в категориите, посочени в чл.1 от Конвенцията на ЮНЕСКО за мерките, насочени към забрана и предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне правото на собственост на културни ценности от 14 ноември 1970 г. и описани в съответното законодателство на държавите – Страни.

Съпоставянето и анализа на горната разпоредбата с нормата на чл.7,ал.1 от Закона за културното наследство, която определя понятието „културна ценност“ като „нематериално или материално свидетелство за човешко присъствие и дейност, природна даденост или феномен, което е от значение за индивида, общността или обществото и има научна или културна стойност”, показва съществени различия, което на свой ред предизвиква множество въпроси относно приложимия ред в конкретни случаи.

По съвсем различен начин е подхождено при подписания на 06.07.2015 г. **Меморандум за разбирателство между Министерството на културата на Република България и Министерството на културните ценности, културната дейност и**

⁽⁸⁾ Чл.15, ал.2 от Закон за нормативните актове (Обн. ДВ. бр.27 от 3 Април 1973г., посл.изм. и доп. ДВ. бр.34 от 3 Май 2016г. „Ако нормативен акт противоречи на регламент на Европейския съюз, прилага се регламентът.”

⁽⁹⁾ Законът за паметниците на културата и музеите (обн., ДВ, бр. 29 от 1969 г.; посл.изм. ДВ, бр. 21 и 30 от 2006 г.) се отменя.

⁽¹⁰⁾ Подписано в Истанбул на 28 .08.2012 г. Утвърдено с Решение № 937 от 15 ноември 2012 г. на Министерския съвет. В сила от 8 април 2013 г.

културната дейност и туризма на Италианската република за предотвратяване на кражбата, незаконните разкопки и незаконния внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на движими културни ценности, както и за насърчаване на тяхното връщане.

В този двустранен акт, съгласно разпоредбата на чл.1,ал.1, двете страни се споразумяват, че *„Понятието „български културни ценности“ се дефинира съгласно законите на Република България.”*,а *„Понятието „италиански културни ценности“ се дефинира съгласно законите на Италианската република.”*

По отношение на този меморандум от съществено значение е дали понятията „културна ценност” са еднакви или поне в голяма степен сходни в нормите на законодателствата на двете страни, тъй като реда за тълкуване при съществени различия не е точно уреден, като в чл.1,ал.2 от меморандума е прието, че *„В случай на възникване на противоречия при прилагането или тълкуването на разпоредбите на законодателствата на двете държави по отношение на въпросите, предвидени в настоящия Меморандум, Страните следва да ги разрешат посредством консултации и взаимна толерантност.”*

Приложими за целите на меморандума са нормите от италианския Кодекс за културно наследство и ландшафт от 22.01.2004 г.⁽¹¹⁾

Съгласно чл.2,ал.2 от който *„Недвижими имоти и движими вещи са културни ценности, които съгласно членове 10 и 11 представляват художествени, исторически, археологически, етно-антропологически, архивни и библиографски интереси и други неща, определени със закон или съгласно закона като свидетелства, които имат стойност за цивилизацията.”*

От съществено значение при сравнителния анализ на нормите на италианския Кодекс за културно наследство и ландшафт от 22.01.2004 г. от една страна с тези на общностното законодателство, и от друга с тези на националното са определенията на понятията „археологически находки” и „археологически обекти”.

Двете понятия са въведени във връзка с разпоредбата на чл.74, озаглавена „Износ на паметници на културата от територията на Европейския съюз”, като съгласно чл.74,ал.1 *„Износът извън територията на Европейския съюз на обектите, посочени в приложение А, се урежда от регламента на ЕИО и от този член (1)”*

На свой ред в Приложение А от Кодекса за културно наследство и ландшафт от 22.01.2004 г., раздел А. Категории активи, се приема, че: „1.Археологически находки, които са на повече от сто години и идват от: а) разкопки и находки на земни или подводни открития; б) археологически обекти; в) археологически колекции.”

В пряка връзка с подписания Меморандум за разбирателство между Министерството на културата на Република България и Министерството на културните ценности, културната дейност и туризма на Италианската република е разпоредбата на

⁽¹¹⁾ *Decreto Legislativo 22 gennaio 2004, n. 42 Codice dei beni culturali e del paesaggio, ai sensi dell'articolo 10 Legge 6 luglio 2002, n. 137*

чл.75,ал.1 от Кодекса за културно наследство и ландшафт от 22.01.2004 г., съгласно който „В рамките на Европейския съюз връщането на паметници на културата, незаконно изнесени от територията на държава-членка след 31.12.1992 г., се урежда от разпоредбите на настоящия раздел, които прилагат директивата на ЕИО (1).”

Както вече бе споменато по-горе, съгласно разпоредбата на чл.1,ал.1 от Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15.05.2014 г. за връщане на паметници на културата, които са незаконно изнесени от територията на държава членка „паметник на културата” означава предмет, който преди или след незаконното му изнасяне от територията на държава членка е класифициран или определен от тази държава членка като част от „националните богатства с художествена, историческа или археологическа стойност” или попадащи в една от категориите, посочени в буква а) от приложение А, или за тези, които, макар и да не попадат в тези категории, са инвентаризирани или каталогизирани като принадлежащи към обществени и държавни музейни колекции, архиви и фондове.(арг.чл.75,ал.3 от Кодекса за културно наследство и ландшафт от 22.01.2004 г.)

Следва да бъде обсъден и подписаният **Меморандум за разбирателство между правителството на Република България и правителството на Съединените американски щати относно налагане на ограничения върху вноса на категории археологически и църковно-етноложки материали от Република България, подписано на 14.01.2014 г.** подновено на 08.01.2019 г.⁽¹²⁾

Съгласно чл.І,т.1 от който Република България и САЩ, приемат че „археологически материали” са движими вещи „датиращи от 7500 година пр. н. е. до приблизително 1750 година от н.е., включително категории от камък, метал, керамика, кост, слонова кост, други органични материали, дърво, стъкло, фаянс, картини и мозайки.”

Интерес предизвиква и разпоредбата на чл.ІІ,т.7 от меморандума, по силата на който „Двете правителства са съгласни, че за да бъдат успешни ограниченията за внос, наложени от Съединените американски щати с цел възпиране на ограбването, правителството на Република България засилва прилагането на своите закони в защита на културното наследство с цел: 1) увеличаване на общия брой на наказателните преследвания; 2) произнасяне на ефективни присъди или налагане на наказания; 3) въвеждане и прилагане на необходимите административни и наказателни мерки срещу незаконното използване на металотърсачи в археологически резервати и други зони, за които е известно, че съдържат културни ценности.”, тъй като има пряка връзка с наказателните производства, възбудени по реда на чл.277а и чл.278 от НК, както и относно реда за ползване на металдетектори.

⁽¹²⁾ Съединените щати и България подновиха споразумението за защита на културното наследство на България, <https://bg.usembassy.gov/bg/united-states-and-bulgaria-renew-agreement-to-protect-cultural-heritage-of-bulgaria-bg/>

Следва да бъде маркиран и по-късно коментиран факта, че обект на двустранното споразумение са движими вещи приети за „археологически материали”, по отношение на които има въведен точен времеви критерий, а именно „*датиращи от 7500 година пр. н. е. до приблизително 1750 година от н.е.*”, което означава, че предмети извън този времеви интервал, не следва да се приемат за „археологически материали”

Въведената горна граница, а именно датирани до „приблизително 1750 година”, поставя въпроса, как точно е била приета, а не примерно до 1700-та г. или 1800-та година и има ли връзка с американската история и Войната за независимост на 13-те бивши британски колонии срещу Кралство Великобритания в периода 1775 – 1783 г.

Въведената долна граница, а именно „*датиращи от 7500 година пр. н. е.*”, т.е. преди тази година, макар и принадлежащи към праисторическия период – ранната Новокаменна епоха /Неолит/ или още по ранните Мезолит и Палеолит, също не би следвало да бъдат възприемани, като „археологически материали” и не биха попаднали в списъка на предмети, за които съществува забрана да бъдат изнасяни от Република България за САЩ.

Тъй като тази разпоредба от меморандума е с най-голяма степен на конкретизация по отношение на времевите граници на предмет, приет за „археологически” от една страна, и от друга тъй като именно този времеви интервал е в определена степен в колизия със сходна разпоредба от Закона за културното наследство, в следващите раздели от анализа, ще ѝ бъде отделено специално място и внимание.

Предвид изложеното в този раздел, следва да обобщим, че бяха разгледани най-общите родови понятия, като „културни ценности”, „културно наследство” и „паметник на културата”, като първите две са въведени от три международни конвенции^{(1) (2) (3)}, а последното понятие „паметник на културата” е възприето в два нормативни акта на Европейския съюз, а именно в Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. и Директива 2014/60/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15.05.2014 г.

Изводът от това обобщение е, че европейският законодател като цяло е възприел за родовото понятие „паметник на културата”, което е идентично на родовото понятие „културна ценност”, възприета в актовете на ООН и ЮНЕСКО.

Друг извод е, че докато в отменения ЗПКМ⁽⁹⁾ е било прието за родово понятие „паметник на културата”, т.е. това което е възприето от европейския законодател, то в приетия и влязъл в законна сила от 10.04.2009 г. нов Закон за културното наследство е възприето родовото понятие „културна ценност”. Този факт е интересен поради обстоятелството, че Законът за културното наследство е приет на 13.03.2009 г., т.е. около три месеца след приемане на Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 год. и би било по-логично при приемане на принципно нов закон за културното наследство, българският законодател да се съобрази в максимална степен с общностното законодателство, което безспорно не се е случило.

II.1.2. Анализ на норми с базови определения за понятия и термини, свързани с опазване на културните ценности съгласно нормативната уредба на Република България

Основните термини и понятия от нормативната уредба, регламентираща опазването на културните ценности в националното законодателство, са въведени с легални определения, систематично разположени на първо място в Закона за културното наследство, както и в множество подзаконовни нормативни актове, издадени в съответствие с този закон.

След като в първия раздел на настоящия анализ бяха посочени такива възприети в международноправни актове, по които страна е Република България, т.е. такива които са станали част от вътрешното ѝ законодателство, следва да бъдат изчерпателно посочени и тези норми, които българският законодател е въвел в специалните закони, като те бъдат сравнени с тези от международноправните актове а така също да бъдат посочени тези норми от Наказателния кодекс, които са в пряка връзка с основните определения, въведени от Закона за културното наследство.

За целите на този анализ, следва да бъде внимателно и детайлно разгледан процеса по промяна на законодателството в областта на опазване на културните ценности в неговата хронологична цялост.

През м. април 2006 година с възложително писмо на Нина Чилова, председател на парламентарната Комисия по културата в 40-то Народно събрание е възложено законодателно проучване⁽¹³⁾ на тема: „Опазване, съхранение и популяризиране на културно-историческото наследство”. Изпълнители на проучването са група от 8 студенти, под ръководството на доц. д-р Димитър Токушев и Тодор Чобанов, като на студентите е поставена задача да изследват „законодателството на държави-членки на Европейския съюз и САЩ.”, както и да бъде запозната „Комисията на културата със законодателните решения, възприети в изследваните държави в областта на опазването, съхранението и популяризирането на културно–историческото наследство.”

В изготвеното „Резюме на законодателното проучване” се посочва, че „Актуалността на проучването произтича от необходимостта от подобряване на националното законодателство и неговата хармонизация със законодателството на страните от Европейския съюз”, като за целта в процеса на изследване са проучени законодателствата на страни от Европейския съюз: Австрия, Великобритания, Германия - закон на провинция Бавария, Гърция, Испания, Италия, Полша, Словакия, Словения, Унгария, Холандия и Чехия, а за по-голяма пълнота и законодателствата на Руската федерация, Съединените американски щати и Швейцария.

⁽¹³⁾ *Възложително писмо за законодателно проучване, Тема: Опазване, съхранение и популяризиране на културно – историческото наследство, Възложител: Парламентарна Комисия на културата, април 2006 г.*

Пълният текст на законодателното проучване е оформен на 237 страници, под формата на таблици за приложимите в тази област закони на всяка една от страните посочени по-горе, източниците на информация и използваните легални определения на понятията в областта на културното наследство.

Внимателният прочит на законодателното проучване на първо място, показва наличие на различен по обем норми регулиращи обществените отношения в проблемната област в държавите членки на Европейския съюз, като прави впечатление, че изпълнителите са превели в значително по-голям обем от нормативните актове на други страни гръцкия Закон № 3028/2002 г. за защитата на антични паметници на културата и на културното наследство.

На свое заседание, проведено на 16.07.2008 г., Комисията по културата в 40-то Народно събрание, разглежда и обсъжда „Законопроект за културното наследство” № 854-01-84, внесен от народния представител Нина Чилова и група народни представители на 11. 07. 2008 г., като представя съответен доклад.

Вносителите декларират, че *„Като стъпва на националната законодателна традиция, законопроектът за културното наследство регламентира по съвременен начин правоотношения, свързани с използване, съхраняване и опазване на културното наследство.”*, както и че: *„Проектът транспонира в българската правна среда европейските директиви, модели и политики за културните ценности.”*

Внесенният законопроект е разискван в Комисията по културата, като в тази връзка, народният представител Бойко Ватев, казва ⁽¹⁴⁾: *„В него има толкова много грешки, че е много трудно, а според мен невъзможно е, да бъдат отстранени между първо и второ четене....Има грешки във философията, не само в отделни текстове.”* и по нататък *„Много са недомислиците. Аз смятам, че този закон не е готов да бъде приет на първо четене. Той трябва да бъде работен в комисията от всички, които са го подписали, но не са участвали в неговата работа, да работим два-пет дни, да го оправим и чак тогава да го вкараме за първо четене. В този си вид той не е готов. Аз ще гласувам против.”*

Акцентирам на критичните становища, тъй като от гледна точка на изминалите десет години, откакто е в сила Законът за културното наследство, много от тези критики на които тогава не е обърнато внимание впоследствие се оказаха основателни, нещо повече, някои от прогнозите на критиците се сбъднаха, като показателни в това отношение са думите на народния представител Любен Дилов-син⁽¹⁴⁾, който предрича: *„В противен случай ние рискуваме при прекалено строг закон и консервативен, отново да продължаваме да генерираме престъпност, свързана особено с движимото културно-историческото наследство.”*, което и на практика се случва до момента.

Посочените слабости на законопроекта, са в пряка връзка с липсата на желание от страна на авторите му да потърсят становище от страна на голяма част от заинтересованите страни, като дори прикриват негативните оценки относно подготвения законопроект, изложени в критичен доклад на Съвета на Европа, където се казва:

⁽¹⁴⁾ Стенограма от 16.07.2008 год. Протокол №37 от 16.07.2008 год. от редовно заседание на Комисията по културата.

„Примерите илюстрират, колко непоследователен е проектът по отношение на дефинициите и структурата. Той не отговаря на европейските стандарти, използвани в различни конвенции и изложени подробно в „Указанията за развитието на законодателните и административните системи в областта на културното наследство на Съвета на Европа”⁽¹⁵⁾.

С приетия и обнародван Закон за културното наследство, влязъл в сила на 10.04.2009 год., се въвеждат определения на редица понятия като „културна ценност” (чл.7, ал.1), „археологически културни ценности” (чл.53, т.1) и „археологически обект” (чл.146, ал.1), сравнението на които с въведените определения в представените в предходния раздел международноправни актове, показва несръчен опит да бъдат преформулирани понятия. Сравнителният анализ води до извода, че екипът законодатели е предпочел консервативен подход, като до голяма степен е преповторил нормите на гръцкия Закон № 3028/2002 г. за защитата на антични паметници на културата и на културното наследство по отношение на санкционните разпоредби, с опит за инкорпориране на повечето от понятията, въведени с Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г. в отделна глава от закона.

Съгласно легалното определение въведено с разпоредбата на чл.7, ал.1 от ЗКН, „културна ценност” „е нематериално или материално свидетелство за човешко присъствие и дейност, природна даденост или феномен, което е от значение за индивида, общността или обществото и има научна или културна стойност.”

Така въведеното определение на понятието „културна ценност” е базово, най-широко, както и с най-голямо значение, предвид обвързването му със санкционните разпоредби на Наказателния кодекс. Това определение на първо място диференцира „културните ценности” на „нематериални” и „материални”, като материалните на свой ред се разделят на „движими” и „недвижими”.

Предвид обстоятелството, че обект на настоящия анализ са нормите пряко свързани с понятията „недвижими” и „движими”, „културни ценности”, следва да бъде отбелязано, че акцентът ще бъде насочен към класифицирането направено в разпоредбите на ЗКН, съгласно чл.45, т.1 и т.2 за недвижимите и чл.51, т.1 и т.2 за движимите културни ценности, а именно въз основа на принадлежността им към определен исторически период и научната и културната област, към която се отнасят.

Според принадлежността си към определен исторически период „недвижимите културни ценности” (чл.46, т.1) и „движимите културни ценности” (чл.52, т.1) са „праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново и най-ново време”.

Принадлежността към определен исторически период безспорно налага въвеждане на определения или поне хронологични граници за понятията „праисторически период”, „античен период”, „средновековен период”, „възрожденски период” и периода „ново и най-ново време”, каквито в разпоредбите на Закона за

⁽¹⁵⁾ Интервю на доц. Евгени Сачев пред агенция „Фокус” от 05.08.2008 год., озаглавено: „Проектозаконът за културното наследство е по-лош, дори от този от 1969 година”

културното наследство липсват. На следващо място, в други разпоредби на закона, вместо понятието „исторически период” се употребява понятието „епоха” в частност „минали епохи” използвано в легалното определение на понятието „археологически обект” (чл.146).

Съгласно определението на понятието дадено в Български тълковен речник ⁽¹⁶⁾, „епоха” е *„Дълъг промеждутък от време, който се определя върху основата на характерно или особено важно събитие, явление”,* а като примери са дадени определения за „Епоха на Възраждането”, „Епоха на разцвет” и „Епоха на феодализма”.

Безспорно хронологично „епоха” е период от време, но понятието „исторически период” във всички случаи се характеризира с характерна специфика, поради което двете понятия не са идентични, което на пръв поглед се вижда и от горните три примера, тъй като например относно понятието „Епоха на разцвет” е трудно да поставим хронологични граници, ако не бъдат въведени допълнителни критерии.

Сериозният проблем и при двете въведени понятия е, че законодателят пропускаяки да даде легални определения или поне да укаже хронологичните им граници, предпоставя различно тълкуване на нормите при прилагането им, което е проблем със правната сигурност. Действително в разпоредбите на чл.46 и чл.51 от ЗКН, законодателят е разделил историческите периоди на „праисторически”, „античен” „средновековен”, „възрожденски” и „исторически период от ново и най-ново време”, но не става ясно дали тези определения се отнасят и до понятието епоха, т.е. дали следва да се приеме, че историческите „античен период ” е идентичен на „антична епоха”, „средновековен период” на „средновековна епоха” и пр.

Вторият разграничителен критерий, а именно според научната и културната област, към която се отнасят съгласно, „недвижимите културни ценности” са „археологически”

(чл.47,т.1), „исторически” (чл.47,т.2), „етнографски” (чл.47,т.8), а „движимите културни ценности” са „археологически” (чл.53,т.1), „етнографски” (чл.53,т.2), „исторически” (чл.53,т.3) и пр. Разпоредбата на чл.47,т.1 от ЗКН, гласи че „недвижими археологически културни ценности” са *„материални следи за човешка дейност, неделими от средата, в която са създадени, които се идентифицират чрез археологически изследвания”,* а разпоредбата на чл.53,т.1, че „движими археологически културни ценности” са *„движими вещи, открити в земята, на повърхността и или под водата и свидетелстващи за епохи и цивилизации, които са обект на археологията”.*

С разпоредбата на чл.6 се изреждат подробно елементите на понятието „културно наследство”, а именно че това са: *„1.наземни, подземни и подводни археологически обекти и резервати; 2.исторически обекти и комплекси; 3.архитектурни обекти и комплекси; 4.етнографски обекти и комплекси; 5.образци на парковото изкуство и ландшафтната архитектура; 6.природни ценности (образци), включително антропологични останки, открити при теренни проучвания, и останки на палеозоологията и култивирани растения;*

⁽¹⁶⁾ Български тълковен речник , <https://www.t-rechnik.info/index.php/search>

7. индустриално наследство; 8. произведения на изящни и приложни изкуства; 9. народни занаяти; 10. документално наследство; 11. аудио-визуално наследство; 12. устна традиция и език; 13. книжовни и литературни ценности; 14. обичаи, обреди, празненства, ритуали и вървания; 15. музика, песни и танци; 16. народна медицина; 17. кулинарни и енологски традиции; 18. народни игри и спортове.”

Независимо от амбицията да бъдат подробно изброени всички елементи на „културното наследство”, видно от текста на разпоредбата в списъка липсва понятието „археологическо културно наследство”.

Това понятие е въведено в заглавието на Глава седма, озаглавена „Археологическо културно наследство”, като не е предвидена отделна разпоредба, която да даде легално определение, като вместо това законодателят в разпоредбата на чл.146,ал.1 от закона въвежда директно понятието „археологически обекти”.

Безспорно, понятието „археологически обект” като елемент на „археологическо културно наследство”, е част от най-общото понятие „културно наследство”, респективно „археологически обект” по своята същност е „културна ценност”.

Съгласно дефицията на чл.146,ал.1 от ЗКН, „археологически обекти” са „всички движими и недвижими материални следи от човешка дейност от минали епохи, намиращи се или открити в земните пластове, на тяхната повърхност, на сушата и под вода, за които основни източници на информация са теренните проучвания.”

Същностният въпрос е дали понятието „археологически обект”, съгласно дефиницията на чл.146,ал.1 от ЗКН, е идентично на понятията „археологически културни ценности”, съответно за недвижими - съгласно определението на чл.47,т.1 от ЗКН, и движими- съгласно определението на чл.53,т.1 от ЗКН.

Логичният извод е, че след като за двете понятия „археологически обект” и „археологическа културна ценност” са налице две отделни определения, то двете понятия не са идентични, от което неминуемо следва въпросът за разликата и разграничителните критерии между двете понятия и може ли в частност движима вещ да бъде едновременно „археологически обект” и „археологическа културна ценност”.

Анализът на разпоредбите на чл.2а, ал.1 и чл.147,ал.1 от ЗКН⁽¹⁷⁾ ни кара да направим извод за липса на идентичност между двете понятия и приемане на понятието „археологически обект” като друга разновидност на културната ценност, различна от „археологическа културна ценност”, а липсата на разграничаване би довело до неправилно прилагане на материалното право при прилагане на тези понятия във връзка със запълване на бланкетни по своя характер норми от Наказателният кодекс.

⁽¹⁷⁾ Чл.2а.(1) Културните ценности, археологически обекти по смисъла на чл. 146, ал. 1, произхождащи от територията и акваторията на Република България, са публична държавна собственост. Чл.147. (1) Археологическите обекти се издирват и изучават като културни ценности чрез теренни проучвания.

Същността на понятието „културна ценност” освен в легалните дефиниции въведени в разпоредбите на Закона за културното наследство, следва да бъде коментирано и през призмата на Решение №7 на Конституционният съд от 29.09.2009 г. по конституционно дело №11 от 2009 г. В тази връзка, след приемане и влизане в сила на Закона за културното наследство, по искане на омбудсмана на Република България е сезиран Конституционният съд с искане за установяване противоконституционността на чл.113, ал.1, 2 и 3 от ЗКН, както и на § 5, ал.2 и 3 от преходните и заключителните разпоредби на ЗКН, като в искането се твърди, че разпоредбите на чл.113, ал.1, 2 и 3 от ЗКН противоречат на чл.17, ал.1 и 3 от Конституцията като нарушават неприкосновеността на частната собственост. Постановено е Решение №7 на КС от 29.09.2009 г., съгласно мотивите на което, цит: „За да се квалифицира една движима вещ като "културна ценност", е необходимо това нейно качество да бъде установено по надлежния ред с извършване на съответна идентификация, чрез която да се констатира съответствие със законовите критерии по чл.7 ЗКН.

Без такава идентификация предметът не може априорно да се третира като "културна ценност" и да се подчини на режима на ЗКН...Последната се формира на основата на признаване на това нейно качество с издаденото удостоверение по чл.98, ал.3 ЗКН, което представлява официален свидетелстващ документ."

Съгласно разпоредбата на чл.96, ал.1 от ЗКН, цит: „Идентификацията е дейност, чрез която се определя дали дадено нематериално или материално свидетелство съответства на критериите за културна ценност, както и неговата класификация и категоризация по реда на този закон.” Края на процедурата по идентификация е регламентиран в разпоредбата на чл.98, ал.1 от ЗКН, съгласно който, цит: „За резултатите от идентификацията се изготвя експертно заключение, подписано от всички членове на комисията. В експертното заключение комисията посочва, че: 1.вещта не съответства на изискванията за културна ценност, или 2.вещта съответства на изискванията за културна ценност; 3.за вещта са налице достатъчно данни за съответствие и на критериите за национално богатство – в случаите по т. 2.” , както съгласно разпоредбата на чл.98, ал.3 от ЗКН, цит: „Въз основа на експертното заключение по ал.1, т.1 и 2 директорът на музея в едномесечен срок издава удостоверение. Към удостоверението за културна ценност се прилага и предписание за нейното съхранение, а когато тя е придобита от музея, директорът разпорежда нейното вписване в инвентарната книга.”

Разпоредбата на закона е недвусмислена, още по категоричен е Конституционният съд в своето решение, а именно, че една старинна вещ, за да бъде квалифицира като "културна ценност", е необходимо това нейно качество да бъде установено по надлежния ред с извършване на съответна идентификация, респективно качеството да е признато по силата на издаденото удостоверение по чл.98, ал.3 ЗКН, което представлява официален свидетелстващ документ. Обвързващият правен извод в постановените мотиви към Решение №7 на Конституционният съд от 29.09.2009 г. в пълна сила важи и за „археологическите обекти”, като отделен вид културни ценности,

което от една страна формално суспендира разпоредбата на чл.146,ал.3⁽¹⁸⁾ от ЗКН, а от друга маркира още една несвършена и противоречива норма на този закон.

В пряка връзка с понятията „движими и недвижими археологически културни ценности” и „археологически обекти”, са разпоредбите предвиждащи разрешителния режим при извършване на „теренни археологически проучвания”, като в разпоредбите от чл.147 до чл.159 от закона подробно се регламентират редът и процедурите.

Във връзка с въведения разрешителният режим при извършване на „теренни археологически проучвания” в разпоредбата на чл.151,ал.2,т.4. от ЗКН е предвидено, когато се налага използване на „специални технически средства” от компетентните лица-археолози, да бъде депозирано „искане за използване на специални технически средства”, както и „документ за регистрацията им” и „мето на лицето, което ще работи с тях”. В тази връзка съгласно разпоредбата на чл.152,ал.2 от ЗКН, „Собствениците на средствата по ал.1,т.б са длъжни да ги регистрират в Министерството на културата в 14-дневен срок от придобиването им.”, а редът за регистрация е определен в подзаконов нормативен акт по чл. 147, ал. 6 от ЗКН.

На следващо място, съгласно разпоредбата на чл.152,ал.2 от ЗКН е предвидено, че „Регистрираните специални технически средства по ал.2 се използват само за извършване на теренни проучвания или за друга специализирана дейност, изрично предвидена в нормативен акт.”

Редът, подробно регламентиращ разрешителния режим при използване на „специални технически средства”,термин под който най-често и обичайно се разбира металдетектори, е в отговор на задължението на Република България да транспонира в националното си законодателство разпоредбите на Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 год.

Както вече бе споменато в първия раздел на настоящият анализ, съгласно разпоредбата на чл.3 от конвенцията, за да опази археологическото си наследство и да гарантира научната стойност на археологическите изследвания, всяка от страните участнички се ангажира да прилага процедури за разрешаване и контрол на разкопките и останалите археологически дейности по начин, който не допуска незаконни такива или унищожаване на елементи от археологическото наследство и да гарантира, че археологическите разкопки и проучвания, и останалите потенциално разрушителни методи се прилагат единствено от квалифицирани лица със специално разрешително, а съгласно чл.3, ал.iii. по отношение на металдетекторите „да предвиждат изрично предварително разрешение при всяка възможност, предвидена от националното законодателство на съответната държава, за използването на металотърсачи и друга техника за разкриване или провеждане на археологически проучвания.”

⁽¹⁸⁾ Чл.146 (3) *Недвижимите и движимите археологически обекти имат статут на културни ценности с категория съответно национално значение или национално богатство до установяването им като такива по реда на този закон.*

Транспонирайки разпоредбата на чл.3, ал.iii от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 год. в разпоредбата на чл.152 от ЗКН, българският законодател в лицето на Комисията по културата в 40-то Народно събрание⁽¹⁹⁾, счита че е въвел забрана за ползване на металдетектори извън случаите на извършване на „теренни археологически проучвания“, т.е.от лица, практикуващи металдетектинг като хоби, без да са професионални археолози, макар разпоредбата на конвенцията да има съвсем друго значение.

За изясняване смисъла на разпоредбата на чл.152 от ЗКН и съответствието и с разпоредбата на чл.3,ал.iii от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г., следва да бъдат обсъдени разпоредбите на подзаконовия нормативен акт, а именно Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. за извършване на теренни археологически проучвания.⁽²⁰⁾

Съгласно §2 от Заклочителните разпоредби на наредбата, същата се издава на основание чл.147, ал.6 от Закона за културното наследство, като в Глава шеста „Регистрация на специалните технически средства“ подробно е регламентиран редът за регистрация на специалните технически средства, в частност металдетектори.

В тази връзка, съгласно чл.30,ал.1 от наредбата „*Министерството на културата води регистър на специалните технически средства.*“, като съгласно ал.2 „*Регистрираните специални технически средства се използват за неdestructивно откриване на недвижими и движими археологически културни ценности на сушата и под водата или за друга специализирана дейност, изрично предвидена в нормативен акт.*”

Освен че не става достатъчно ясно, какво следва да се разбира под понятието „*друга специализирана дейност, изрично предвидена в нормативен акт*“, респективно, че това очевидно не е дейност по практикуване на металдетектинг като свободно занимание, създателите на разпоредбата на чл.30,ал.2 вместо понятията „недвижими и движими археологически обекти“, недопустимо използват понятията „недвижими и движими археологически културни ценности“, като за пореден път внасят съществена неяснота приравнявайки двете понятия.

Не само авторите на Закона за културното наследство, но и правоприлагащият орган Министерство на културата, две години след приемане на ЗКН и непосредствено след приемане на Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. за извършване на теренни археологически проучвания считат, че с разпоредбата на чл.152 от ЗКН и чл.30,ал.2 от

⁽¹⁹⁾ Стенограма от 16.07.2008 год. Протокол №37 от 16.07.2008 год. от редовно заседание на Комисията по културата. Нина Стефанова Чилова „Използване на специални технически средства и третиране на случайно открити обекти. Регистрацията на собственици в Министерство на културата в 14-дневен срок от придобиването им. Използват се само за теренни проучвания, за които има издадено разрешение или за специализирана дейност, предвидена по закон.”

⁽²⁰⁾ Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 год. за извършване на теренни археологически проучвания, Изд.от Министерството на културата, Обн. ДВ. бр.18 от 1 Март 2011г.,В сила от 01.03.2011 г.

наредбата, не следва да се допуска регистриране на уреди (металдетектори), притежавани от лица „които не се занимават професионално с археология, геодезия или друга професия, която изисква ползването на специални технически средства.“⁽²¹⁾,

В тази връзка на 13.03.2011 г., в интервю пред агенция „Фокус“, зам.министърът на културата Тодор Чобанов казва: „Такъв регистър се води в Министерството на културата от втората половина на 2009 г. В него са регистрирани единствено уредите на институти, университети и професионални проучватели. Не допускаме и няма да допускаме регистриране на уреди на лица, които не се занимават професионално с археология, геодезия или друга професия, която изисква ползването на специални технически средства.“, и по нататък: „Контролът основно се осъществява от МВР и в по-малка степен от нас. Казано опростено, когато лица бъдат арестувани с такива уреди, тяхното използване е утежняващо вината обстоятелство.“

Изразеното от зам.министъра на културата Тодор Чобанов в интервюто становище е красноречив пример от една страна за превратно тълкуване разпоредбите на чл.3, ал.iii от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г. именно от страна на правоприлагащия орган, и от друга, за недопустимо неразбиране значението на норми, при създаването на които водеща роля е имало Министерството на културата.

Предвид създадената правна несигурност и многобройните арести осъществявани от органите на МВР спрямо лица притежаващи металдетектори, които дори не са ползвани за търсене на каквито и да са метални предмети, както и поради грешното тълкуване на нормата на чл.152,ал.2 от ЗКН и изразено становище в изпратено до „Сдружение Българска Национална Федерация по Металдетектинг“⁽²²⁾ Писмо изх.№92-00-0016/ 10.02.2010 год., на Министъра на културата, същият счита че „...Поставените цели на „Сдружение българска национална федерация по металдетектинг“ видно от решението на съда за регистрация, в своята същност представляват търсене на археологически обекти извън определения от закона ред и осъществяват състава на чл.277а,ал.1 и ал.3 от Наказателния кодекс на Република България.“

В тази връзка, съгласно Устава на БНФМ, практикуването на металдетектинг се определя като дейност по „откриване на метали с металдетектор в рамките на закона, популяризиране на хобито металдетектинг в обществото като средство за физическо и духовно развитие, утвърждаване на духовни ценности, водене на здравословния начин на живот и др.“

⁽²¹⁾ Тодор Чобанов, Зам.министър на културата, „Ще има по-строг регистрационен режим за специалните технически средства, използвани за проучвания“. Интервю пред агенция „Фокус“ от 13.03.2011 год.

⁽²²⁾ Устав на „Сдружение Българска Национална Федерация по Металдетектинг“, регистрирано с Решение №95 от 02.12.2009 год.по ф.д.№35/2009 г. по описа на Окръжен съд-гр.Ловеч;

Поради приемането на металдетектинга за престъпление по смисъла на Наказателния кодекс от страна на Министъра на културата, на неговия заместник, а така също и на някои представители на Върховната прокуратура на Република България⁽²³⁾ се наложи БНФМ, като организация на собственици и ползватели на металдетектори, да предприеме поредица от действия с цел осигуряване на правна сигурност на членове си.

Първа стъпка в тази насока бе изготвеното по искане на производители и търговци на металдетектори и отправено Питане от 07.05.2010 г. до Министъра на културата, като орган прилагащ ЗКН и водещ регистъра на специални технически средства, публикувано и на интернет страницата⁽²⁴⁾ на БНФМ, в което един от конкретните въпроси е: „Следва ли да се извършва регистрация по силата на чл.152, ал.2 от ЗКН и в сроковете по §16 от ПЗР на ЗКН на произвежданите и продавани от нас металдетектори, тъй като на първо място преди да бъдат продадени на клиенти, те представляват наша собственост, като се има в предвид, че докато са в нашите търговски обекти те не се използват за никакви цели, нито за практикуването на хоби, нито за извършването на теренни археологически проучвания?“, като за пълнота, следва да бъде подчертано, че на този и другите въпроси, адресирани и изпратени на Министъра на културата, не е последвал никакъв отговор.

Съобразявайки наличието на твърдо убеждение в посочените по-горе представители на изпълнителната власт, че практикуване на металдетектинг и притежаване на металдетектори е престъпление, юристи съпричастни с дейността на БНФМ стигнаха до извода, че промяна в неправилните становища, относно същността на разпоредбите на чл.152, ал.2 и §16 от ПЗР на ЗКН, както и на чл.30, ал.2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. може да настъпи само и единствено по силата на влезли в сила съдебни решения. В тази връзка, като следващо действие, целящо внасяне на яснота по относени прилагане тези разпоредби бяха инициирани няколко административни процеса пред Върховен административен съд.

Целта на инициираните административни производства бе с постановени и влезли в сила решения да се отговори на два основни въпроса, а именно подлежат ли на регистрация металдетектори, собственост на лица извън кръга на професионалните археолози, които не ползват притежаваните и държани металдетектори за теренни археологически проучвания, и ако не подлежат - на какво основание не следва да се иска тяхната регистрация.

Тъй като разпоредбата на §4, т.2 от ДР на Закона за културното наследство, гласи че „В тримесечен срок от влизането в сила на закона собствениците на специални технически средства са длъжни да поискат тяхната регистрация от министъра на културата по реда на този закон.“, някои от собствениците на такива специални технически средства, под страх от административнонаказателни санкции със

⁽²³⁾ Отговор на окръжна прокуратура-Ловеч изх.№168/2010 от 19.02.2010 год. на искане на прокуратура на Република България, Главен прокурор №293/2010г. от 14.01.2010 год.

⁽²⁴⁾ www.metaldetecting.bg

заявления⁽²⁵⁾ поискаха от Министъра на културата, като орган по регистрацията да впише притежаваните от тях металдетектори в специалния регистър.

В законовия срок и по двете подадени заявления Министърът на културата не се произнесе, т.е. беше налице мълчалив отказ за издаване на индивидуални административни актове, последва обжалване от страна на собствениците на металдетектори на двата мълчаливи отказа.

По жалбите на двамата собственици на металдетектори бяха образувани две административни дела пред Върховен административен съд – адм.дело №10027/2011 г. и адм.дело №12372/2011 г. с искане мълчаливият отказ на административния орган - Министър на културата, като незаконосъобразен да бъде отменен и Министърът на културата бъде задължен по силата на постановено съдебно решение да се произнесе във връзка с направеното искане.

На съвсем различни основания (чл.185,ал.1 и ал.2 във връзка с чл.146, т.4 и т.5 от АПК) и отделно от образуваните дела срещу мълчаливите откази на Министъра на културата през м.май 2011 г. пред Върховен административен съд бе депозирана жалба от ЮЛНЦ „Сдружение Българска Национална Федерация по Металдетектинг“, срещу разпоредбата на чл.30,ал.2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г., с искане съдът да отмени разпоредбата като незаконосъобразна и противоречаща, както на целите на Закона за културното наследство, така и на Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г. Целта на това административно производство⁽²⁶⁾ беше в мотивите към свое решение върховните съдии да изложат становище относно реда за ползване на металдетектори извън хипотезите на извършване от професионални археолози на теренни археологически проучвания, което на практика бе постигнато, независимо че в постановеното решение жалбата бе отхвърлена като неоснователна.

По адм.дело №10027/2011 г. на ВАС и адм.дело №12372/2011 г. на ВАС, и двете срещу мълчаливите откази на Министъра на културата, относно произнасянето му по искане за регистрация на притежавани металдетектори бяха постановени решения⁽²⁷⁾, в мотивите на които върховните съдии по изключително категоричен начин дадоха отговор на въпросите свързани с разрешителния режим на специалните технически средства – металдетектори, въведен с разпоредбите чл.152 от ЗКН и чл.30, ал.2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. за извършване на теренни археологически проучвания.

⁽²⁵⁾ Заявление Вх.№ 94-00-0639 от 01.04.2011 год. до МК от Светослав Станев
Заявление за регистрация на металдетектор от 11.07.2011 год. до МК от Илия Илиев

⁽²⁶⁾ Решение №4188 от 22.03.2012 год по адм. дело № 7375/2011г.на ВАС, I отд.

⁽²⁷⁾ Решение № 4590 от 29.03.2012 по адм. дело № 10027/2011г. на ВАС, III отд.
Решение № 10993 от 08.08.2012 по адм. дело № 12372/2011г. на ВАС, III отд.

Решение №15235 от 03.12.2012 г. по адм. дело № 11849/2012г. на ВАС, Петчленен с/в, I кол.

В мотивите си към постановеното и влязло в сила Решение № 4590 от 29.03.2012 г., тричленен състав на Върховен административен съд прави следния правен извод: *„В конкретния случай Светослав Станев е подал заявлението си за регистрация и вписване в регистъра на специално техническо средство по реда на чл.31 ал. 1 от Наредбата. Мълчаливият отказ да се извърши вписването е съобразен с изрично заявеното в него, че металдетекторът няма да бъде използван за извършване на теренни археологически проучвания, а е предназначен за дейност извън приложното поле на Закона за културното наследство. По изложените съображения, неоснователен е доводът, че процесният акт противоречи на материалноправни разпоредби.“*

Безспорно изводът на върховните съдии, че мълчаливият отказ на Министъра на културата е законосъобразен и не следва да бъде извършвана регистрация на притежаван металдетектор, който ще се ползва *„извън приложното поле на Закона за културното наследство“*, т.е. не за теренни археологически проучвания, а за хоби, е от ключово значение за правилното разбиране на разпоредбата на чл.152 от ЗКН.

Идентични са правните изводи на съда в постановеното Решение №10993 от 08.08.2012 г. по адм.дело №12372/2011 г. на ВАС, като освен извода, че *„регистрация не е необходима, след като металдетекторът няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания“*, съдът коментира и множеството случаи на образувани наказателни и административнонаказателни дела срещу собственици на металдетектори, за това че същите не са ги регистрирали.

Считам, че не би било излишно в настоящия анализ да бъдат изложени тези мотиви, тъй като те в рамките на няколко реда дават представа за „хаоса“, който бе създаден при прилагане на част от нормите на ЗКН по отношение на режима на ползване на металдетекторите от една страна, и от друга, че именно по тази причина това решение бе обжалвано от Министъра на културата, а в мотивите правят следните изводи: *„Спорът по настоящото дело е относно това, необходима ли е регистрация на металдетектор по реда на чл. 30 и следващите от наредбата, когато това специално техническо средство няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания, а ще използва като "хоби".Формалният прочит на ЗКН и издадената въз основа на него наредба дава основание за отрицателен отговор - такава регистрация не е необходима, след като металдетекторът няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания. В същото време обаче, практиката на административния орган - министърът на културата, който е издал наредбата и който осъществява контрол за нейното изпълнение е точно обратната - от представеното наказателно постановление №20/29.07.2011 г. е видно, че на гражданина Венелин Бешовишки е било наложено административно наказание - глоба в размер на 500 лв. на основание чл. 219 във връзка с чл. 152, ал. 2 от ЗКН и е бил отнет притежаваният от него металотърсач за това, че той не го е регистрирал в министерство на културата, както го задължавал параграф 16 от ПЗР на ЗКН, въпреки че не е извършвал с него теренни археологически проучвания. Още по-тежка е била съдбата на шест лица от с. Крепост, община Димитровград, област Хасковска, които са били привлечени като обвиняеми по досъдебно производство № 306/10 г. на РУП - Димитровград, с обвинения по чл. 277а, ал. 7 от НК за това, че само са държали*

металотърсач без да има данни да са го използвали за извършване на теренни археологически проучвания.”

Тъй като с горното решение жалбата на Илия Илиев бе приета за основателна и бе отменен мълчаливия отказ на Министъра на културата, като същият бе задължен да се произнесе по направеното искане за регистрация на металдетектор с писмен акт, то последва обжалване, като бе образувано адм. дело № 11849/2012 г. на ВАС.

В хода на процеса по адм. дело № 11849/2012 г. на ВАС становища са изложили както представител на Министерство на културата, така и представител на Върховна прокуратура на Република България, които намирам за уместно да бъдат изложени, предвид обстоятелството, че са диаметрално противоположни на становищата на Министъра на културата, изложени в Писмо изх.№92-00-0016/10.02.2010 г. и на заместника му⁽²⁰⁾, изложено в интервюто пред агенция „Фокус” от 13.03.2011 г.

В тази връзка, становището⁽²⁸⁾ на представителя на Върховна административна прокуратура е, че: *„Изрично в чл.152,ал.3 от ЗКН е посочено, че специалните технически средства по ал. 2 се използват само за извършване на теренни проучвания или за друга специализирана дейност, изрично предвидена в нормативен акт. Относно тези технически средства е въведено изискването за регистрация по Наредбата и тази регистрация е свързана с процедурата за издаване на разрешение за извършване на теренни археологически проучвания. Заявената от жалбоподателя дейност, за която ще използва техническото средство, е извън тази по чл.152, ал.3 от ЗКН, поради което техническото средство не се обхваща от изискването за регистрация по реда на ЗКН и Наредбата.”*, а правните изводи на съда в постановеното Решение №15235 от 03.12.2012 год. по същество са идентични и гласят, че *„Заявената от жалбоподателя дейност, за която ще използва техническото средство, е извън тази по чл.152, ал.3 от ЗКН, поради което техническото средство не се обхваща от изискването за регистрация по реда на ЗКН и Наредбата.”*

След влизане в сила на трите решения на ВАС, последва видим обрат в разбирането и прилагане на разпоредбите на чл.152 от ЗКН и чл.30,ал.2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. относно режима на ползване на металдетекторите от страна на Министъра на културата, като правоприлагащ орган на изпълнителната власт и на отделни представители на прокуратурата в определени хипотези, които ще бъдат коментирани в следващия раздел на анализа.

ЮЛНЦ „Сдружение Българска Национална Федерация по Металдетектинг” от една страна съобразявайки се с изложените в Решение № 4590 от 29.03.2012 г. и Решение №15235 от 03.12.2012 г. правни изводи на съда, и от друга с разпоредбата на чл.277а,ал.7 от Наказателния кодекс, препоръча на всички свои членове, собственици и ползватели на металдетектори да подават заявления до Министъра на културата с искане за регистрацията им, както и с изрично деклариране, че същите няма да бъдат ползвани за теренни археологически проучвания, въпреки знанието за възможна такава употреба.

⁽²⁸⁾Протокол от съдебно заседание от 08.11.2012 год по адм. дело № 11849/2012г. на ВАС

В тази връзка на всички такива подадени заявления до Министъра на културата бе връщан отговор, в който се обяснява, че специални технически средства подлежат на регистрация в Министерство на културата само в случаите, когато се използват за извършване на теренни археологически проучвания, но като най-изчерпателен в тази насока следва да бъде посочен отговорът до г-н М.Смит⁽²⁹⁾, в който се казва:

„По въпроса относно регистрацията на притежавания от Вас металдетектор, с цел използването му като хоби...потвърждаваме отказа за вписване в регистъра на Министерство на културата с мотив: специални технически средства подлежат на регистрация в Министерство на културата само в случаите, когато се използват за извършване на теренни археологически проучвания. Посоченият мотив за отказ от регистрацията се потвърждава и от установената съдебна практика на Върховния административен съд (ВАС), във връзка с произнасянето му по спор относно законосъобразността на разпоредбата на чл.30,ал.2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. за извършване на теренни археологически проучвания (Решение №4188 от 22.03.2012 г. по адм.дело №7375/2011 г. I отделение), както и във връзка с постановени откази за регистрацията на металдетектори за използването им с цел хоби, в тази насока: Решение №15235 от 03.12.2012 г. по адм.дело №11849/2012 г. петчленен състав, I колегия, с което се отхвърля жалба срещу отказ за регистрацията на металдетектор с цел използването му като хоби.“

Независимо от постигнатите положителни резултати по правилно тълкуване смисъла на разпоредбата на чл.152 от ЗКН и чл.30,ал.2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г., посредством инициране на съдебни процеси и ползване като аргумент правните изводи в постановените мотиви на съдебните актове, несъвършенството на една голяма част от разпоредбите на ЗКН си остава факт, който пряко рефлектира върху правата на много български граждани, тъй като несъвършените определения, въведени в Закона за културното наследство, на понятия като „културна ценност“, „археологическа културна ценност“, „археологически обект“ и пр. се ползват в случаите на водени наказателни дела.

Това е така поради обстоятелството, че синхронно с приемането на изцяло новия Закон за културното наследство, бяха направени и съществени промени в Наказателния кодекс, като бе гласуван и обнародван Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр.27 от 10.04.2009 г.) по силата на §50 от който бяха създадени редица разпоредби в новосъздадения чл.277а, като разпоредбата имаща пряко отношение към държането на металдетектори е чл.277а,ал.7, който предвижда че: *„Който противозаконно изготвя, държи или укрива предмети, материали, оръдия или компютърни програми, за които знае или предполага, че са предназначени или са послужили за търсене, съхранение, изменение или пренасяне на археологически обекти,*

⁽²⁹⁾Отговор от Министерство на културата изх.№94-00-266 от 24.04.2013 г.до М.Смит

се наказва с лишаване от свобода до шест години.”

По силата на §52 от ЗИДНК, бе създадена нова разпоредба, тази на чл.278, ал.6, с която за пръв път бе криминализирано държане на „археологически обекти”, които не са идентифицирани и регистрирани по съответния ред, като квалифицираният състав на второто предложение, предвижда когато предметът на престъплението е национално богатство, както и когато се държат повече от три археологически обекта, да бъде налагано наказание лишаване от свобода до шест години и глоба от три до петнадесет хиляди лева, а по преценка на съда да бъде налагана и конфискация до една втора от имуществото на дееца.

Безспорно криминализиране на държане от дадено лице на металдетектор, за който знае или предполага, че е предназначен за търсене на „археологически обекти” или пък държане на неидентифицирани и нерегистрирани „археологически обекти”, предвид санкциите, които законодателят е приел да бъдат налагани, прави този тип престъпления, като такива с висока степен на обществена опасност.

Разследване на такъв тип престъпления, безспорно изисква висок професионализъм и познаване в максимална степен на тази „материя”, включително и същността на въведените понятия, както от страна на разследващите органи от състава на МВР, така и на окръжните прокурори по места. Как се развиваха такива наказателни процеси във всичките им фази, какви проблеми възникваха основно при запълване на бланкетните диспозиции на новосъздадените наказателни разпоредби на чл.277а и чл.278 от НК с определенията въведени в ЗКН, ще стане дума в следващия раздел на анализа, като ще бъдат изследвани актове на разследващи органи, прокуратура, окръжни и апелативни съдилища и Върховен касационен съд.

II.2. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА И НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

II.2.1. Анализ на съдебната практика при прилагане на разпоредбите свързани с опазване на културните ценности. Актове на прокуратурата

След влизане в сила на 10.04.2009 г. на Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, по силата на който бяха криминализирани най-общо дейностите по търсене на археологически обекти (чл.277а,ал.1), извършване на изкопни работи на територията или в охранителната зона на недвижима културна ценност (чл.277а,ал.2), търсене на археологически обекти с използване на технически средства или МПС (квалифициран състав,чл.277а,ал.3), противозаконното изготвяне и държане на металдетектори, за които се знае или предполага, че са предназначени или са послужили за търсене на археологически обекти (чл.277а,ал.7), както и откриване на културна ценност и несъобщаване в седемдневен срок на компетентните органи (чл.278,ал.1), не поискана идентификация и регистрация на културна ценност от длъжностно лице (чл.278,ал.2), държане на неидентифицирани и нерегистрирани по съветния археологически обект/ти (чл.278,ал.6) и предлагането за отчуждаване или отчуждаване на неидентифицирани и нерегистрирани културни ценности (чл.278а,ал.1).

----- www.eufunds.bg -----

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Последваха множество наказателни дела с предмет основно по чл.278,ал.6 и 277а,ал.7 от НК, в по-малка степен по съставите на чл.277а,ал.3 във връзка чл.277а,ал.1 от НК и пренебрежимо малко процеси по чл.277а,ал.2 и чл.278а, ал.1 от НК.

П.2.1.1 На 29.04.2010 г. ГД "ДП"-гр.София, започва досъдебно производство №192/2010 за престъпление по чл.278,ал.6 от НК срещу лицето Р.П.С. от гр. Нова Загора, като полицейската операция на служители от сектор „Трафик на културно-исторически ценности" в ГДБОП е отразена в публикация на изданието „BNEWS".⁽³⁰⁾

Впоследствие, по правилата за местна подсъдност, прехвърлено на ОСО при Окръжна прокуратура-Сливен, като следствено дело №25-в/12 и финализирано с изготвен и внесен от Окръжна прокуратура - гр. Сливен, в Сливенският окръжен съд на Обвинителен акт от 25.06.2012 г.

По внесения в съда от Окръжна прокуратура-гр.Сливен, Обвинителен акт от 25.06.2012 г. е образувано НОХД №418/2012 г. по описа на Сливенски окръжен съд, като същото поради наличие на отстраними процесуални нарушение, ограничаващи правото на защита на обвиняемото лице е прекратено с разпореждане⁽³¹⁾ на съда и върнато на прокуратурата за отстраняване на процесуалните нарушения.

При повторно внесен в съда Обвинителен акт от 04.12.2012 г. от Окръжна прокуратура-гр.Сливен е образувано НОХД №575/2012 г. на Сливенски окръжен съд, в хода на което е постановена осъдителна присъда⁽³²⁾, със съответните мотиви, която ще бъде анализирана в раздела за анализ на актове на окръжните съдилища.

Постановената осъдителна присъда е обжалвана пред Бургаски апелативен съд, като е образувано внохд № 86/2013г., по което е постановено решение⁽³³⁾,с което осъдителната присъда на Сливенски окръжен съд е отменена, а преписката по делото е върнато на Окръжна прокуратура-гр.Сливен. Мотивите на апелативните съдии по постановеното решение са от съществено значение за образуваните и водени по късно наказателни процеси, поради което същите ще бъдат обстойно коментирани в следващите редове в раздела за анализ на актове на апелативните съдилища.

При внесения трети Обвинителен акт от 22.11.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Сливен е образувано НОХД №565/2013 г. по описа на Сливенски окръжен съд, като същото поради наличие на отстраними процесуални нарушение, ограничаващи правото

⁽³⁰⁾ Публикация по заглавие „Разбиха канал за антики", BNEWS от 30.04.2010 год." в която се казва: „от две къщи на 30-годишният Румен Стоянов антимафиотите са иззели солидна сбирка от разнообразни ценности-над 500 антични монети, .. предмети с висока художествена и историческа стойност."

⁽³¹⁾ Разпореждане №223 от 02.10.2012 год. по НОХД №418/2012г. на Сливенски окръжен съд.Откритите от съда процесуални нарушения нямат връзка с нормите от ЗКН, които са предмет на дискусия в настоящият анализ, поради което и не са коментирани, бел.моя.

⁽³²⁾ Присъда №16 от 25.03.2013 г.по НОХД №575/2012 г. на Сливенски окръжен съд.

⁽³³⁾ Решение № 88 от 02. 09. 2013 г. по внохд № 86/2013 г.на Бургаски апелативен съд

на защита на обвиняемото лице е прекратено с разпореждане ⁽³⁴⁾ на съда и върнато на прокуратурата за отстраняване на процесуалните нарушения.

При четвъртия по ред внесен в съда Обвинителен акт от 27.06.2014 г. от Окръжна прокуратура-гр.Сливен е образувано НОХД №277/2014 г. на Сливенски окръжен съд, в хода на което е постановена присъда ⁽³⁵⁾, по силата на която, подсъдимият Р.П.С от гр. Нова Загора е оправдан по обвинението повдигнатото по чл.278, ал.6 от НК за това, че е държал неидентифицирани и нерегистрирани археологически обекти, но го е признал за виновен и осъдил за това, че е открил общо 376 бр. археологически движими културни ценности и в продължение на седем дни от откриването им не съобщил на властта – престъпление по чл.278 ал.1 от НК.

Анализът на четирите обвинителни акта, съставени в периода 2012-2014 г. от Окръжна прокуратура-гр.Сливен, с които е повдигнато обвинение по чл.278,ал.6 от НК на лицето Р.П.С от гр. Нова Загора, според нас разкрива проблеми генерирани основно поради несъвършенство на разпоредби от ЗКН по следните съображения.

Разпоредбата на чл.278,ал.6 от НК, гласи, че: *„Който държи археологически обект, който не е идентифициран и регистриран по съответния ред, се наказва с лишаване от свобода до четири години и с глоба от две хиляди до десет хиляди лева, а когато предметът на престъплението представлява национално богатство, както и когато се държат повече от три археологически обекта - с лишаване от свобода до шест години и с глоба от три хиляди до петнадесет хиляди лева.”*

Следователно при повдигнато обвинение по този състав от НК, прокуратурата следва в обстоятелствената част на обвинителния акт да изложи факти и правни изводи в две насоки, а именно че държаните от дееца инкриминирани движими вещи по своята същност са „археологически обекти” от една страна, а от друга че те се държат незаконно, тъй като не са идентифицирани и регистрирани по законово предвидения ред, който ред следва да бъде точно и изчерпателно посочен, включително с цифровата квалификация на разпоредбите от закона и подзаконовите нормативни актове.

Както е известно легално определение на понятието „археологически обект” липсва в Наказателния кодекс, поради което характерните и специфични белези на една движима вещ, за която се твърди че е „археологически обект”, следва да бъдат извлечени от определение, въведено в други нормативни актове, в конкретният случай от специалния по отношение на НК, Закон за културното наследство.

Такова легално определение законодателят е предвидил в разпоредбата на чл.146,ал.1 от ЗКН, съгласно която: *„Археологически обекти са всички движими и недвижими материални следи от човешка дейност от минали епохи, намиращи се или открити в земните пластове, на тяхната повърхност, на сушата и под вода, за които основни източници на информация са теренните проучвания.”*

⁽³⁴⁾ Разпореждане №380 от 09.12.2013 год. по НОХД №565/2013г. на Сливенски окръжен съд. В това разпореждане откритите от съда процесуални нарушения са в пряка връзка с нормите от ЗКН, които са предмет на дискусия в настоящият анализ, поради което ще бъдат коментирани в следващият раздел „Актове на окръжните съдилища”, бел.моя.

⁽³⁵⁾ Присъда №15 от 28.05.2015 г. по НОХД №277/2014г. на Сливенски окръжен съд

Но освен в разпоредбата на чл.146,ал.1 от ЗКН, понятието „археологически обект” се ползва и в Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г., който по силата на чл.288, ал.2 от Договора за функциониране на Европейския съюз, като нормативен акт от най-висок ранг е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки, т.е. и в Република България.

Както вече бе коментирано в първия раздел на анализа, Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г., ясно диференцира понятието „археологически предмет” от понятието „археологически обект”, приемайки за разграничителен критерий тяхната движимост, като приема, че „археологически предмети” са движими вещи открити при „разкопки” и „находки”, включително когато тези движими вещи са открити на територията на „археологически обекти”, т.е. на територията на недвижими вещи.

Изложеното е достатъчно красноречив пример за колизия между двата нормативни акта по отношение на характеристиката „движима вещь” на понятието „археологически обект”.

Разминаването според нас, във всички случаи поставя поне един съществен въпрос, а именно когато прокуратурата повдига обвинение за незаконно държане на археологически обекти следва ли обосновавайки правните си изводи, да анализира както разпоредбата на чл.146,ал.1 от ЗКН, така и критериите подробно изброени в Приложение I на Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. и ако приеме, че „археологически обекти”, могат да бъдат и движими вещи да се мотивира това противоречи ли на Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г.

Втората кумулативна предпоставка за съставомерност на едно деяние по чл.278,ал.6 от НК е, че след като бъдат изведени правни изводи от прокурора, че инкриминираните вещи са именно „археологически обекти”, да бъде изчерпателно посочен реда по който е следвало дееца да ги идентифицира и регистрира и поради неизпълнението на това свое задължение той е нарушил закона.

Разпоредбите за идентификация и регистрация не бяха анализирани в предходния раздел, тъй като бе преценено, че би било по уместно това да стане в този раздел на анализа, тъй като след посочването им в нормите на националното законодателство, редът ще бъде коментиран в светлината на разглежданите актове на прокуратурата, където непълнотата и неточността е едно от най-често срещаните процесуални нарушения.

В обстоятелствената част на първия Обвинителният акт от 25.06.2012 г. на Окръжна прокуратура-гр.Сливен се твърди, че намерените и иззети вещи от двата адреса на обвиняемия в гр.Нова Загова са „движими културни ценности” (стр.4 и стр.5), както и че от изготвеното заключение на съдебно-археологическата и нумизматична експертиза било видно, че те „притежавали характеристиките на културни ценности по смисъла на чл.53 ал.1 от Закона за културното наследство.” (стр.5).

По отношение на втората кумулативна предпоставка за съставомерност, а именно липсата на идентификация и регистрация на инкриминираните вещи е изложено становище, че „Нито един от изброените обекти, притежаващи качествата на културни ценности не е бил идентифициран и регистриран съгласно Наредба №Н-

3/2009г. на Министерство на културата за реда за извършване на идентификация и регистрация на движими културни ценности.”, и по нататък, „които не са идентифицирани и регистрирани по съответния ред съгласно Глава VI, раздел II от Закона за културното наследство и Наредба №Н-3/2009г. на Министерство на културата за реда за извършване на идентификация и регистрация на движими културни ценности.” (стр.6)

В обстоятелствената част на втория Обвинителен акт от 04.12.2012 г. на Окръжна прокуратура-гр.Сливен, са направени минимални корекции, които по същество нямат връзка с признаците на съставомерност по чл.278,ал.6 от НК, т.е. изложеното за първия обвинителен акт важи изцяло и по отношение на втория.

В обстоятелствената част на третия Обвинителният акт от 22.11.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Сливен, са направени значителни корекции в две насоки.

На първо място, без да са изложени каквито и да са съображения, е прието, че инкриминираните 580 бр. вещи са публична държавна собственост съгласно чл.146,ал.2 от ЗКН, а на второ място, по отношение задължението за подробно изреждане на редът за идентификация и регистрация, който не е спазен от обвиняемия, като такъв е посочен този на §5, ал.1 от ПЗР на ЗКН и чл.4,ал.2 във вр.ал.1 от Наредба № Н-3 от 03.12.2009 г. за реда за извършване на идентификация и за водене на регистъра на движимите културни ценности.

В обстоятелствената част на четвъртия Обвинителен акт от 27.06.2014 г. на Окръжна прокуратура-гр.Сливен, няма корекции спрямо предходния такъв от 22.11.2013 г., но предвид дадените указания от съда в разпореждането⁽³⁴⁾ за прекратяване на НОХД №565/2013 г. по описа на Сливенски окръжен съд, прокуратурата излага съждения и прави следните изводи „Видно от нормата на чл.2а от ЗКН,ал.1 е посочено, че „Културните ценности, археологически обекти по смисъла на закона...са публична държавна собственост”. Видно от тази редакция, на практика законодателят поставя знак за смислово тъждество между културни ценности и археологически обекти.” и по нататък: „Следователно, археологическите обекти следва да бъдат идентифицирани и регистрирани и след извършване на действия по тази идентификация и регистрация, те се регистрират като движими културни ценности.”(стр.12)

След анализ на коментирания по-горе четири обвинителни акта по следствено дело №25-в/12, внесени в съда от Окръжна прокуратура-Сливен, можем да направим следните изводи:

1. В диспозитивите на четирите обвинителни акта от една страна се твърди, че обвиняемият е държал „археологически обекти, имащи качествата на движима културна ценност”, но от друга, никъде в обстоятелствената част не се анализира наличието или липсата на трите обективни кумулативни признака, които следва да притежава една вещь за да бъде определена като „археологически обект”, съгласно дефиницията на чл.146,ал.1 от ЗКН.

2. В диспозитивите на четирите обвинителни акта се използва понятието „археологически обекти”, а в обстоятелствената част за същите инкриминирани вещи, представляващи обект на престъпление, се ползва понятието „движими културни

ценности”, което по същество е съществено процесуално нарушение поради наличие на разлика между изложеното в диспозитива и обстоятелствена част, и се приема за липса на мотиви в съответния акт.

3. В неумел опит да бъде обосновано ползването на различни термини за инкриминираните вещи, в Обвинителния акт от 27.06.2014 г. (четвъртият), се прави неправилен извод, че двете понятия, а именно, „археологически обекти” и „движими културни ценности” са смислово тъждествени.

4. По отношение на субективната страна от обвинението се твърди, че деянията са извършени при пряк умисъл, тъй като дееца е съзнавал общественотоопасния им характер, но същевременно липсва какъвто и да е анализ на фактите и обстоятелствата относно наличието на съзнание у дееца, че те са археологически обекти, т.е. кои физически белези на вещите говорят за това, че са материални следи именно от човешка дейност, именно от минали епохи и че са били в определена среда.

5. По отношение на императивното изискване да бъде точно посочен реда за идентификация и регистрация на инкриминираните вещи в цифрово изражение с посочване на относимият нормативен акт, който не е изпълнен от дееца, е видимо различието между първите два и следващите обвинителни актове.

В тази връзка, в Обвинителния акт от 25.06.2012 г. (първият) и този от 04.12.2012 г. (вторият), без да бъдат посочени конкретни норми най-общо е посочено, че редът е предвиден в „Глава VI, раздел II от Закона за културното наследство и Наредба №Н-3/2009г. на Министерство на културата за реда за извършване на идентификация и регистрация на движими културни ценности.”, като безспорно непосочването на конкретно приложими норми, отново е сериозно процесуално нарушение, рефлектиращо пряко върху правото на защита на обвиняемия.

В следващите два обвинителни акта (от 22.11.2013 г. и от 27.06.2014 г.) прокуратурата приема, че приложимият ред за идентификация и регистрация е този регламентиран в §5, ал.1 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗКН⁽³⁶⁾ и чл.4, ал.2 вр.ал.1 от Наредба №Н-3 от 03.12.2009 г. и в тази връзка следва да бъде изяснено, че съгласно разпоредбата на §5, ал.1 от ПЗР на ЗКН задължение за искане на идентификация и регистрация е вменено на собствениците и държателите на старинни вещи, които не са монети и монетовидни предмети, а задължение за тяхното деклариране произтича от разпоредбата на §6, ал.1 от ПЗР на ЗКН.⁽³⁷⁾

⁽³⁶⁾ §5, ал.1 от ПЗР на ЗКН „В едногодишен срок от влизането в сила на закона лицата, които са установили фактическа власт върху движими археологически обекти или движими археологически паметници на културата до влизането в сила на този закон, са длъжни да поискат тяхната идентификация и регистрация като движими културни ценности от Националния исторически музей или от съответния регионален музей по реда на чл. 97, ал. 5. Към искането се прилага декларация, в която се описват вещите по изречение първо, с посочване на произхода им и способа за тяхното придобиване.”

⁽³⁷⁾ §6, ал.1 от ПЗР на ЗКН „Лицата, които до влизането в сила на закона са установили фактическа власт върху движими археологически обекти - монети и монетовидни предмети, са длъжни в едногодишен срок от влизането му в сила да поискат тяхната идентификация и регистрация.”

Вземайки под внимание обстоятелството, че от общо 580 инкриминирани предмета, 367 са „старинни монети” е необясним изводът, че те е следвало да бъдат идентифицирани и регистрирани по реда на §5, ал.1 от ПЗР на ЗКН, а не по реда на §6, ал.1 от ПЗР на ЗКН, като възможното обяснение е липса на умение да бъдат диференцирани по и регистрирани по реда на §5, ал.1 от ПЗР на ЗКН, а не по реда на §6, ал.1 от ПЗР на ЗКН, като възможното обяснение е липса на умение да бъдат диференцирани по характерните си белези инкриминираните вещи.

Този извод безспорно се подкрепя и от факта, че от посочените 367 „старинни монети” за „археологически обекти” се приемат и машинно произведени монети, като в тази връзка следва да се спомене, че в хода на съдебното следствие по НОХД №277/2014 г., вещото лице⁽³⁸⁾ изготвило нумизматичната част на експертизата казва: *”Тези обекти⁽³⁹⁾ не са археологически обекти и нямат качество на движима културна ценност, тъй като по изискванията на §6 от Допълнение и изменение на закона за културното наследство от м. юли 2011 г., обнародвано в ДВ, те са машинно произведени, т.е. изваждат се от тази рамка на археологически обекти.”*

Както вече бе посочено в последните два обвинителни акта, според прокуратурата приложимият ред за идентификация и регистрация освен в §5, ал.1 от ПЗР на ЗКН е уреден и в разпоредбата на чл.4, ал.2 вр.ал.1 от Наредба №Н-3 от 03.12.2009 г.⁽⁴⁰⁾

Видно от разпоредбата на чл.4, ал.2 е налице императивно задължение в случаите, когато инкриминираните вещи са собственост на държавата, какъвто не е конктерният случай. По-скоро предвид обстоятелството, че е посочен §5, ал.1 от ПЗР на

⁽³⁸⁾ Обяснения на ст.н.с.д-р Константин Дочев, специалист по средновековна нумизматика НАИМ-БАН в Протокол от съдебно заседание от 15.01.2015 год. по НОХД №277/2014 год. на Сливенски окръжен съд.

⁽³⁹⁾ Описание съгласно Комплексна съдебно-археологическа и нумизматична експертиза по ДП №192/2010 по описа на ГД”ДП”-МВР 201.Монета,сребърна,турска,акче от началото на XVIв., 202.Монети, сребърни,турски,акчета(1601-1687), 203.Монети, медни, турски, мангъри на султан Сюлейман II (1687-1691), 204.Монета, медна, вероятно турска, от края на XVIIв. 205.Монета, сребърна, турска, на султан Абдул Хамид I (1774-1789), 206.Монета, сребърна, австрия, номинал 1/24 талер, от началото на XVIIв., 207.Монета, сребърна, Австрия, номинал 1/24 талер, от началото на XVIIIв.

⁽⁴⁰⁾ Чл.4.(1) На идентификация по реда на тази наредба подлежат движими вещи, които могат да се определят като културна ценност. (2) На задължителна идентификация подлежат движими вещи по ал. 1, които са държавна или общинска собственост. В случаите по чл. 94, ал. 2 ЗКН идентификация може да се извърши и без да е налице придобивното основание по чл.89, ал.1 и чл.91, ал.1 от Закона за собствеността. (3) На задължителна идентификация подлежат и движими вещи по ал. 1 - движими археологически обекти или движими археологически паметници на културата, върху които физически или юридически лица са установили фактическа власт до влизане в сила на ЗКН. (4) Всяко физическо или юридическо лице може да поиска идентификация на движима вещ по ал.1, която е негова собственост. (5) Всяко физическо или юридическо лице може да поиска идентификация на колекция, формирана от движими вещи по ал. 1, които са негова собственост.

ЗКН в този случай е приложима разпоредбата на чл.4,ал.3, т.е. задължение произтичащо от заварено държане преди влизане в сила на ЗКН или като обобщение, прокуратурата не е съумяла да анализира характера на вещите обект на престъпление, респективно не е успяла да приложи правилно разпоредбите на материалния закон, допускайки съществено процесуално нарушение.

II.2.1.2 На 06.04.2012 г. след извършено претърсване и изземване в помещения ползвани от лицето С.П.Й. от гр.Видин е образувано досъдебно производство №112/2012 по описа на МВР-Видин, за престъпление по чл.278,ал.6 от НК, като полицейската операция е отразена в предаване от 10.04.2012 г. на БНР-Радио Видин⁽⁴¹⁾

Досъдебното производство приключва с изготвен и внесен от Окръжна прокуратура-гр.Видин, във Видинския окръжен съд на Обвинителен акт от 21.02.2013 г.

По внесения в съда от Окръжна прокуратура-гр.Видин, Обвинителен акт от 21.02.2013г. е образувано НОХД №54/2013г. на Видински окръжен съд, което приключва с осъдителна присъда⁽⁴²⁾.

Постановената осъдителна присъда е обжалвана пред Софийски апелативен съд, като е образувано ВНОХД №552/2013 г., по което е постановено решение⁽⁴³⁾ с което осъдителната присъда на Видинския окръжен съд е отменена, а материалите по делото са върнати на Окръжна прокуратура-гр.Видин.

Мотивите на апелативните съдии съдържащи се и в това постановено решение предвид тяхната задълбоченост, също са от съществено значение, но както бе споменато при предишния казус, ще бъдат обстойно коментирани в следващите редове в раздела за анализ на актове на окръжните и апелативни съдилища.

При внесения втори Обвинителен акт от 16.08.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр. Видин, е образувано НОХД №243/2013 г. по описа на Видински окръжен съд, в хода на което е постановена присъда⁽⁴⁴⁾, по силата на която подсъдимият С.П.Й от гр.Видин е осъден по повдигнатото обвинение за извършено престъпление по чл.278,ал.6 от НК, за това че е държал неидентифицирани и нерегистрирани археологически обекти.

Анализа на двата обвинителни акта на Окръжна прокуратура-гр.Видин, с които е повдигнато обвинение по чл.278,ал.6 от НК на лицето С.П.Й от гр.Видин, според нас разкриват същите проблеми, които бяха изложени при анализиране на предходните четири обвинителни акта на Окръжна прокуратура-гр.Сливен, и становището ни е, че и в този случай една от основните причини са несвършените разпоредби на ЗКН.

В обстоятелствената част на Обвинителен акт от 21.02.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Видин, (първият), по отношение на намерените и иззети на 06.04.2012 г. инкриминирани 1055 броя вещи са ползвани определения като „културно исторически ценности” (стр.1 и стр.2), „движими културни ценности”

⁽⁴¹⁾ *Предаване от 10.04.2012 год.на БНР-Радио Видин под заглавие „Задържаха видинчани при незаконна сделка с антики.”*

⁽⁴²⁾ *Присъда №25 от 26.04.2013 год. по НОХД №54/2013г. на Видински окръжен съд.*

⁽⁴³⁾ *Решение №272 от 24.07.2013 г.по ВНОХД №552/2013 г. на Софийски апелативен съд*

⁽⁴⁴⁾ *Присъда №9 от 28.02.2014 год. по НОХД №243/2013г. на Видински окръжен съд.*

„От веществените доказателства, предадени за експертиза, като движими културни ценности са идентифицирани 1055 (хиляда петдесет и пет) бр., от тях археологически и етнографски предмети: 646 (шестстотин четиридесет и шест) бр. и нумизматични: 409 (четирисотин и девет) бр.” (стр.4), „движими културни ценности по смисъла на чл.52 и 53,т.1 и 2 от ЗКН”, „археологически обекти по смисъла на чл.146,ал.1 от ЗКН”, „движими археологически културни ценности” (стр.5), които не са идентифицирани и регистрирани по нормативно установения ред, регламентиран в глава VI, раздел II и в Наредба №Н-3/03.12.2009 г.,§5 от ПЗР на ЗКН и в нарушение на разпоредбите на чл.10, ал.3 и чл.4, ал.3 от Наредба №Н-3/03.12.2009 г.

В обстоятелствената част на Обвинителен акт от 16.08.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Видин, (вторият), по отношение на намерените и иззети на 06.04.2012 г. инкриминирани 1055 броя вещи са направени минимални корекции, основно по отношение на законово предвидения ред за идентификация и регистрация, като освен в нарушение на §5 от ПЗР на ЗКН, по отношение на монетите е добавен §6 от ПЗР на ЗКН.

След анализ на коментирания по-горе два обвинителни акта по досъдебно производство №112/2012 по описа на МВР-Видин, внесени в съда от Окръжна прокуратура-Видин, можем да направим следните изводи:

1. В диспозитивните части и на двата обвинителни акта от една страна се твърди, че обвиняемият е държал „археологически обекти”, а от друга в обстоятелствената част за инкриминираните вещи, най-общо се ползват всички въведени понятия в ЗКН, като „движими културни ценности”, „движими културни ценности по смисъла на чл.52 и 53,т.1 и 2 от ЗКН”, което според чл.53,т.1 от ЗКН е идентично на „движими археологически културни ценности”, „археологически обекти по смисъла на чл.146,ал.1 от ЗКН”, както и понятието „културно исторически ценности”, съществуващо в отмененият ЗПКМ, което по същество е съществено процесуално нарушение поради наличие на разлика между изложеното в диспозитива и обстоятелствена част и се приема за липса на мотиви в съответния акт.
2. И в двата обвинителни акта липсва анализ относно наличието или липсата на трите обективни кумулативни признака, които следва да притежава една вещь за да бъде определена като „археологически обект” съгласно дефиницията на чл.146,ал.1 от ЗКН.
3. По отношение на императивното изискване да бъде точно посочен редът за идентификация и регистрация на инкриминираните вещи в цифрово изражение с посочване на относимият нормативен акт, който не е изпълнен от дееца, е видимо различието между Обвинителен акт от 21.02.2013г.(първият), и този от 16.08.2013 г. (вторият). Докато в диспозитива на първият обвинителен акт, като приложим ред който не е изпълнен е посочено лаконично „...по съответният ред съгл.Закона за културното наследство и Наредба №Н-3/03.12.2009г.”, като безспорно непосочването на конкретно

приложими норми, отново е сериозно процесуално нарушение, рефлектиращо пряко върху правото на защита на обвиняемия, то във втория, в резултат на дадените указания от апелативните съдии, прокуратурата го допълва по следния начин „...по съответния ред съгл.Глава VI раздел II от Закона за културното наследство, чл.4 ал.3 и чл.10 ал.3 от Наредба №Н-3/03.12.2009 г....и в срока по параграф 5 и 6 от Преходни и заключителни разпоредби на закона за културното наследство”.

4. По отношение на субективната страна от обвинението, относно наличието на пряк умисъл при извършване на деянията, прокуратурата се е мотивирала с факти по делото, а именно, че деецът е с висше образование-специалност „история” и че е известен като нумизмат и колекционер, но въпреки императивното задължение да анализира физическите белези на инкриминираните вещи, които изпълват характеристиките определени в чл.146,ал.1 от НК, не го е сторила.

II.2.1.3 На 20.12.2012 г. след извършено претърсване и изземване в лекия автомобил и къщата на лицето В.Р.Б. от с. Остров е образувано досъдебно производство №БОП-59/2012 г. по описа на ТЗ”БОП”-гр.Враца, за престъпление по чл.278,ал.6 и по чл.277а,ал.7 от НК, като полицейската операция е отразена в предаване от 22.12.2012 г. на „Darik News”⁽⁴⁵⁾ и сайта „Модерна Враца”⁽⁴⁶⁾

Досъдебното производство приключва с изготвен и внесен от Окръжна прокуратура-гр.Враца, във Врачанския окръжен съд на Обвинителен акт от 03.07.2013 г.

По внесения в съда от Окръжна прокуратура-гр.Враца, Обвинителен акт от 03.07.2013 г. е образувано НОХД №305/2013 г. на Врачанския окръжен съд, което приключва с осъдителна присъда и по двете предявени обвинения⁽⁴⁷⁾.

Постановената осъдителна присъда е обжалвана пред Софийски апелативен съд, като е образувано ВНОХД №1135/2013 г., по което е постановено решение⁽⁴⁸⁾, с което осъдителната присъда на Врачанския окръжен съд е отменена, а материалите по делото са върнати на Окръжна прокуратура-гр.Враца.

Мотивите на апелативните съдии в това решение също ще бъдат обстойно коментирани в следващите редове в раздела за анализ на актове на окръжните и апелативни съдилища.

При този казус развитието на процеса е различно от описаните преди това, поради обстоятелството, че Окръжна прокуратура-гр.Враца, ревизира изцяло изводите си относно наличие на двата престъпни състава реализирани от лицето В.Р.Б. от с. Остров,

---

⁽⁴⁵⁾ Публикация на радио „Дарик Нюз” от 22.12.2012 год. под заглавие „От ГДБОП заловиха замесен в трафик на културно-исторически ценности”

⁽⁴⁶⁾ Публикация на „Модерна Враца” от 22.12.2012 год. под заглавие „Задържаха 34-годишен иманяр от село Остров с много антики и оръжие”.

⁽⁴⁷⁾ Присъда №37 от 10.10.2013 г. по НОХД №305/2013г.на Врачанският окръжен съд

⁽⁴⁸⁾ Решение №23 от 07.02.2014 г.по ВНОХД №1135/2013 г. на Софийски апелативен съд

като с Постановление за прекратяване на наказателно производство от 21.07.2014 г., същото е прекратено, инкриминираните 396 бр. предмета, определени като движими археологически обекти, са отнети в полза на държавата, а двата металдетектора са върнати на собственика им.

В обстоятелствената част на Обвинителен акт от 03.07.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Враца, по отношение на намерените и иззети на 20.12.2012 г. инкриминирани 397 броя вещи, обект на престъпление по чл.278,ал.6 от НК, са ползвани определения като „исторически обекти” (стр.2), ”старинни исторически предмети” (стр.9) и ”археологически обекти по смисъла на чл.146 от ЗКН”, като по отношение на това определение са изброени формално трите кумулативни признака съдържащи се в определението на чл.146,ал.1 от ЗКН, които „ в нарушение на чл.97,ал.3 от Закона за културното наследство и Наредба №Н-3/03.12.2009 г.”

По отношение на обектите на престъпление по чл.277а, ал.7 от НК, а именно двата металдетектора, прокуратурата коректно отбелязва, че „със заявление вх.№94-00-0088/20.01.2012 год. обвиняемият В.Р.Б е сезирал Министерство на културата на РБългария, подавайки заявление за регистрация по реда на чл.30 и сл.от Наредба №Н-00-0001/14.02.2011 г. на 1 бр. специално техническо средство /СТС/ металдетектор ....за който пояснил, че ще бъде ползван за търсене на метални предмети-металдетектинг...т.е.хоби и че същият няма да бъде ползвана за извършване на теренни археологически проучвания”.

Същевременно приема, че са налице доказателства за ползване на двата металдетектора за търсене на монети от обвиняемия, т.е. той е съзнавал предназначението и функциите на „процесните 2 бр. металдетектори за целите на търсене на археологически обекти.”, което прави държанието им противозаконно в нарушение на чл.152,ал.2 от ЗКН.

В Постановление за прекратяване на наказателно производство от 21.07.2014 г. Окръжна прокуратура-гр. Враца, по отношение на инкриминираните вещи приети за ”археологически обекти по смисъла на чл.146 от ЗКН” няма промяна в използваната терминология. Липсата на съставомерност, прокуратурата мотивира с извода, че „с оглед правилото на чл.93,ал.1 от ЗКН”⁽⁴⁹⁾ и задължението за уведомяване в 7-дневен срок, поради липса на еднозначни и категорични доказателства кога е станало откриването на процесните 397 бр. вещи, правят обвинението по чл.278,ал.6 от НК обективно несъставомерно.

По отношение на предявеното обвинение по чл.277а,ал.7 от НК за незаконно държане на двата металдетектора в постановлението за прекратяване на наказателното производство са развити следните съображения: „Проследявайки поведението му, манифестирано пред Министерство на културата, както и обстоятелството, че същият не е залавян в процес на неправомерно използване на тези оръдия, специални

⁽⁴⁹⁾ Чл. 93. (1) Лице, намерило вещь в случаите по чл. 88 и 91 от Закона за собствеността, е длъжно в 7-дневен срок да уведоми и най-близкия държавен, регионален или общински музей.

технически средства /СТС/ по смисъла на §4, т.2. от ПЗР на ЗКН... считам че не е налице нарушение на нормата на чл.152, ал.2 от ЗКН и Наредба №Н-00-0001 от 14.02.2011 г.” (стр.4 и стр.5)

След анализ на коментираният по-горе два акта на Окръжна прокуратура-гр.Враца, по досъдебно производство №БОП-59/2012г. на ТЗ”БОП” - гр. Враца, могат да бъдат направени следните изводи:

1. Независимо, че в обстоятелствената част на Обвинителен акт от 03.07.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Враца, са видни определения като „исторически обекти” и ”старинни исторически предмети”, същите по същество са определени като ”археологически обекти по смисъла на чл.146 от ЗКН”, така както са определени и в диспозитива на обвинителния акт.
2. Както в Обвинителен акт от 03.07.2013 г., така и в Постановление за прекратяване на наказателно производство от 21.07.2014 г., макар и формално по отношение на обективните признаци на инкриминираните вещи, са изброени два от трите кумулативни признака съдържащи се в определението на чл.146, ал.1 от ЗКН.

По отношение на императивното изискване да бъде точно посочен редът за идентификация и регистрация на инкриминираните вещи с посочване на относимия нормативен акт и конкретните разпоредби, които не са изпълнени от дееца, е видимо че както и в досега разгледаните казуси, са посочени всички разпоредби на Глава VI раздел II от ЗКН, §5 и §6 от ПЗР на ЗКН и разпоредбите на чл.4 ал.3⁽⁴⁰⁾ и чл.10 ал.3⁽⁵⁰⁾ от Наредба №Н-3 от 03.12.2009 г. или накратко, точно по същият начин, както са били посочени от Окръжна прокуратура-гр.Видин, в предходния казус, като следва да бъде добавено, че задължението предвидено в чл.10 ал.3 от Наредба №Н-3 от 03.12.2009 г. е идентично на това в §5 и §6 от ПЗР на ЗКН.

II.2.1.4 На 07.03.2013 г. след извършено претърсване и изземване в лекия автомобил и къщата на лицето Хр.И.Хр. от с. Върбица е образувано досъдебно производство №БОП-10/2013 г. по описа на ТЗ”БОП”-гр.Враца, за престъпление по чл.278, ал.6 и по чл.277а, ал.7 от НК.

⁽⁵⁰⁾ Чл. 10. (1) Всяко физическо или юридическо лице може да поиска от съответния по тематичен обхват музей идентификация на притежавана от него движима вещ по чл. 4, ал. 1, като подаде заявление по образец съгласно приложение № 5. Към заявлението се прилага декларация за произхода и способа за придобиване на вещта по образец съгласно приложение № 4, както и всички налични за лицето документи, удостоверяващи правото му на собственост.

(2) Всяко физическо или юридическо лице може да поиска по реда на ал. 1 и идентификация на колекция от притежавани от него движими вещи по чл. 4, ал. 1.

(3) Физическите и юридическите лица, които са установили фактическа власт върху движим археологически обект или движим археологически паметник на културата до влизане в сила на ЗКН, подават в срока по § 5, ал. 1 ЗКН заявление по образец съгласно приложение № 6. Към заявлението се прилага декларация по образец съгласно приложение № 7, в която се описва вещта по изречение първо с посочване на произхода и способа за нейното придобиване.

Производството по този случай се е развило идентично на предходния, анализиран в т.П.1.3., като от Окръжна прокуратура-гр.Враца, е изготвен и внесен във Врачанския окръжен съд Обвинителен акт от 06.06.2013 г., образувано е НОХД № 247/2013 г. по което е постановена осъдителна присъда⁽⁵¹⁾, след обжалването на която в хода на ВНОХД №1013/2013 г. на Софийски апелативен съд, е постановено решение⁽⁵²⁾ по силата на което преписката е върната на Окръжна прокуратура-гр.Враца, за отстраняване на грубите процесуални нарушения.

Вместо поправен втори обвинителен акт срещу лицето Хр.И.Хр. от с.Върбица, Окръжна прокуратура – гр.Враца, се произнася с Постановление за прекратяване на наказателното производство от 02.07.2014 г.

Основанията за прекратяване на наказателното производство и мотивите са идентични на случая разгледан в т.П.2.1.3, като е уместно да бъдат споменати мотивите на прокуратурата за липса на съставомерност по чл.277а, ал.7 от НК по отношения на двата намерени и иззети металдетектора.

Според Окръжна прокуратура-гр.Враца, „Чл.152/3/ от Закона за културното наследство ..... цитираната разпоредба налага извода, че регистрационният режим важи само за специалните технически средства, използвани за тези цели, което приемам че е недоказуемо. По тази причина приемам, че не са налице доказателства досежно деяние по чл.277А/7/ от НК”.

Изводите, които могат да бъдат направени по отношение на двата акта - Обвинителен акт от 06.06.2013 г. и Постановление за прекратяване на наказателното производство от 02.07.2014 г., са идентични на тези в т.П.2.1.3, поради което не следва да бъдат преповтаряни.

П.2.1.5 На 22.06.2011 г. след извършено претърсване и изземване в жилището на лицето А.Л.И. от гр. Павликени е образувано досъдебно производство №499/2012 г. по описа на РУ”Полиция”-гр. Павликени, за престъпление по чл.278, ал.6 от НК.

Производството по този случай е интересно по две причини, едната от които е че след депозирано от защитата в хода на разследването становище за принципна разлика между понятията „археологически обект” и „археологическа културна ценност”, респективно за липса на съставомерност по предявеното обвинение по чл.278, ал.6 от НК, в Обвинителният акт от 17.05.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Велико Търново, са наведени подробни правни изводи относно тези понятия, а втората причина е свързана с мотивите към постановената присъда⁽⁵³⁾ на Окръжен съд-гр. Велико Търново.

Изводите, които могат да бъдат направени по отношение на Обвинителния акт от 17.05.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Велико Търново, са следните:

⁽⁵¹⁾ Присъда №28 от 17.09.2013 год. по НОХД № 247/2013 год.на Врачански окръжен съд

⁽⁵²⁾ Решение №467 от 18.12.2013 г.по ВНОХД №1013/2013 г. на Софийски апелативен съд

⁽⁵³⁾ Присъда №88 от 09.07.2013 год. по НОХД № 303/2013 г.на Окръжен съд-В.Търново

1. В диспозитива на обвинителния акт от една страна се твърди, че обвиняемият е държал „археологически обекти”, а в обстоятелствената част за инкриминираните вещи се ползват следните понятия - „движими културни ценности” (стр. 2) и ”археологически обекти” (стр. 3), като извода на прокуратурата е, че „При това състояние на нещата, предметите на престъплението-приложени като веществени доказателства по делото, представляват археологически обекти, движими културни ценности по смисъла на чл.146,ал.1 във вр.с чл.53,т.1 от ЗКН” или казано по друг начин, „археологическите обекти” са под вид на „археологическите културни ценности” - теза която не е срещана в хода на други наказателни производства за престъпление по чл.278,ал.6 от НК.
2. Частично е изпълнено императивното изискване в обстоятелствената част на Обвинителния акт от 17.05.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Велико Търново, да бъдат подробно описани обективните признаци на инкриминираните вещи, изпълващи трите кумулативни признака съдържащи се в определението на чл.146, ал.1 от ЗКН, като в тази насока подробен извод е изложен само по отношение на първите два, като липсва коментар и изложен правен извод относно наличието на третия кумулативен признак, съдържащ се в дефиницията на чл. 146, ал. 1 от ЗКН, а именно кой е „основният източник на информация” и дали това са „теренните проучвания” или не.
3. По отношение на изискването за посочен ред за идентификация и регистрация на инкриминираните вещи с посочване на относимия нормативен акт и конкретните разпоредби, които не са изпълнени от дееца, лаконично е посочено, че задължение за това произтича от разпоредбата на чл.96⁽⁵⁴⁾ от ЗКН или Наредба №Н-3 от 03.12.2009 г.

П.2.1.6 На 02.10.2014 г. след извършено претърсване и изземване в помещения ползвани от лицето М.Х.И. в гр. Нови Пазар е образувано досъдебно производство

(54) Чл.96 (1) Идентификацията е дейност, чрез която се определя дали дадено нематериално или материално свидетелство съответства на критериите за културна ценност, както и неговата класификация и категоризация по реда на този закон.

(2) Идентификация на културни ценности се извършва от националните и регионалните музеи самостоятелно или съвместно с други научни или културни организации и висши училища.

(3) Идентификацията на културни ценности се извършва от комисия, назначена от директора на музея. В комисията се включват трима музейни експерти, като при необходимост може да бъдат включвани и други експерти от съответната област, вписани в регистъра по ал. 4, както и лица, вписани в регистъра по чл.165.

(4) В Министерството на културата се създава и поддържа регистър, в който се вписват лицата по ал.3,които притежават образователно-квалификационна степен "магистър" и най-малко 5 години стаж в съответната професионална област. Редът за водене на регистъра се определя с наредба на министъра на културата. (Редакция към 22.06.2011 год., бел.авт.)

www.eufunds.bg

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

№370/2014 по описа на РУ МВР-гр.Нови Пазар, за престъпление по чл.278, ал.6 и чл.277а, ал.7 от НК, като досъдебното производство приключва с изготвен и внесен Обвинителен акт от 08.07.2015 г. на Окръжна прокуратура-гр.Шумен, в Шуменския окръжен съд.

По образуваното НОХД №312/2015 г. на Шуменският окръжен съд е постановена осъдителна присъда⁽⁵⁵⁾, която е обжалвана пред Варненски апелативен съд, който на свой ред в процеса по образуваното и водено ВНОХД №66/2016 г. в свое решение⁽⁵⁶⁾ потвърждава изцяло първоинстанционната присъда.

Постановеното решение на Варненски апелативен съд е обжалвано пред Върховен касационен съд, който в свое Решение № 221 от 02.12.2016 г.⁽⁵⁷⁾, потвърждава изцяло въззивното решение, което ще бъде анализирано в раздела за актове на ВКС.

Изводите, които могат да бъдат направени по отношение на Обвинителния акт от 08.07.2015 г. на Окръжна прокуратура-гр.Шумен са следните:

1. В диспозитива на обвинителния акт се твърди, че обвиняемият е държал „археологически обекти” и в съответствие с процесуалните правила в обстоятелствената част на същия са описани индивидуализиращите белези на трите броя инкриминирани вещи съобразно трите кумулативни признака на чл.146, ал.1 от ЗКН, а именно че: *„са движими материални следи от човешка дейност от минали епохи и че тези предмети са материално вещественно доказателство за човешка дейност и присъствие от значение за индивида и обществото, отнесено към дефиницията и нормата на чл.146,ал.1 от Закона за културното наследство налага извод, че посочените вещи представляват археологически обекти”*
2. Във връзка с този правен извод на Окръжна прокуратура-гр.Шумен, следва да бъде отбелязано, че съобразявайки се с изложени становища в множество отменителни решения на апелативните съдилища, представляващи натрупана съдебна практика за изтеклите 3 години от приемане на допълненията в Наказателния кодекс, прокуратурата все по-често излага задължителните в тази насока правни изводи. Факт е липсата на коментар и изложен правен извод относно наличието на третия кумулативен признак, съдържащ се в дефиницията на чл.146,ла.1 от ЗКН, а именно кой е *„основният източник на информация”* и дали това са *„теренните проучвания”* или не, както предвижда освен посочената разпоредба, така и чл.1, ал.2 (ii) от Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г., който гласи *„за които основните източници на информация са разкопките или находките”*.

⁽⁵⁵⁾ Присъда № 28 от 09.12.2015 г.по НОХД №312/2015 г. на Шуменски окръжен съд

⁽⁵⁶⁾ Решение № 139 от 30.06.2016 год. по ВНОХД №66/2016 год. на Варненски апелативен съд

⁽⁵⁷⁾ Решение № 221 от 02.12.2016 год. по НД№835/2016г. на ВКС

3. По отношение на императивното изискване да бъде точно посочен реда за идентификация и регистрация на инкриминираните вещи с посочване на относимия нормативен акт и конкретните разпоредби, които не са изпълнени от дееца, лаконично е посочено, че задължение за това произтича от разпоредбата на чл. 96, ал.1 и ал.2 от ЗКН и чл. 4, ал. 1 от Наредба №Н-3 от 03.12.2009 г.
4. По отношение на обекта на престъпление по чл.277а, ал.7 от НК прокуратурата прави извод, че противозаконността произтича от факта на знание за предназначението на металдетектора „за който знаел, че е предназначен за търсене на археологически обекти” (стр.5) от една страна, и от друга, че не е иницирано искане за неговата регистрация съгласно разпоредбата на чл.152,ал.2 от ЗКН.
5. Във връзка с изводите за съставомерност на деянието по чл. 277а, ал. 7 от НК е смущаващо обстоятелство, наличието на вътрешно убеждение на представител на Окръжна прокуратура – гр.Шумен, относно притежаване на металдетектор по принцип.

В тази връзка в своята пледоария в хода на процеса ⁽⁵⁸⁾, окръжен прокурор излага диаметрално противоположно разбиране относно правните изводи съдържащи се в постановените и влезли в сила Решение №4590 от 29.03.2012 г. по адм. дело № 10027/2011 г. и Решение №15235 от 03.12.2012 г. по адм. дело № 11849/2012 г., и двете на ВАС, съгласно които „регистрация не е необходима, след като металдетекторът няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания”.

II.2.1.7 На 17.08.2012 г. при извършена митническа проверка е установено, че лицето Хр.Д.И. от гр. Елхово е пренесъл през границата на страната без знанието и разрешението на митниците 460 бр. старинни монети, 12 броя старинни накити и 16 бр. остриета на старинни оръжия, поради което е образувано досъдебно производство №1104-23/2012 г. на Митница Бургас.

По производството възложено на Окръжна прокуратура-гр.Ямбол, е извършена проверка както по чл. 242, ал. 1, буква „д” от НК, така и за наличие на съставомерност по всички разпоредби на чл. 278 от НК.

⁽⁵⁸⁾ *Протокол от съдебно заседание от 09.12.2015 год. по НОХД № 312/2015г. на Шуменски окръжен съд „Но притежаването му е обвързано от регистрационен режим, който се изисква от разпоредбата на чл. 152, ал.2 от ЗКН, тъй като металдетекторите се ползват само и изцяло за археологически теренни разкопки и дейности, свързани с проучване на историческото минало, а всяко друго приложение, безспорно е, че хиляди хора в страната имат такъв тип устройства, всяко друго устройство е незаконно.”*

С цел установяване обективните характеристики на инкриминираните вещи е назначена Историко-археологическа експертиза⁽⁵⁹⁾, като съгласно заключението на вещото лице-археолог изследваните вещи са „културни ценности” и „археологически обекти”.

С Постановление за прекратяване на наказателно производство от 11.01.2013 г. проверката е приключила със становище за липса на съставомерност по всички текстове на чл.278 от НК, по следните съображения: „Чл. 278 ал. 1 от НК инкриминира откриването на такива вещи и недеklarирането им в седем дневен срок пред властта. Това деяние не е осъществено, с оглед на факта, че откриването на същите е станало непосредствено след като И. се е сдобил с тях и няма как да се приеме по безспорен начин дали в рамките на този срок е щял да ги декларира или пък не. В последващите разпоредби на чл.278в от НК, които също защитават обществените отношения свързани с културни ценности и археологически обекти, няма такива уреждащи внасянето в страната на такива, а само износа – чл.278а,ал.4 от НК. Предвид всичко изложено става ясно, че престъпление от общ характер в случая не е налице, а се касае за извършено административно нарушение...по закона за митниците”. (стр.3)

Изводите които могат да бъдат направени по отношение на Постановление за прекратяване на наказателно производство от 11.01.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр. Ямбол, са следните:

1. Интерес представляват правните изводи относно приложението на чл.278,ал.1 от НК, като по отношение на тази разпоредба, прокуратурата не подлага на анализ заключението на експерта-археолог и приема, че няма пречка инкриминираните вещи да бъдат подведени под по-общото родово понятие „културни ценности”, независимо от становището на експерта, че те са и „археологически обекти” по смисъла на чл.146,ал.1 от ЗКН.
2. На следващо ниво заслужават анализ заключенията на експерта-археолог, който в депозираната Историко-археологическа експертиза⁽⁵⁹⁾, без да прави какъвто и да е анализ на кумулативните предпоставки, визирани в дефиницията на чл.146,ал.1 от ЗКН за понятието „археологически обект”, независимо от неоспоримия факт, че вещите са внесени на територията на Република България от Република Турция, т.е. безспорно не произхождат от територията на страната, ги определя като „археологически обекти”
3. Тъй като описаните вещи, безспорно са внесени от територията на Република Турция с която е налице подписано „Споразумение между правителството на

⁽⁵⁹⁾ „Експертна оценка” от 13.12.2012 год. на Милен Николов, археолог в РИМ-Бургас, съгласно която: „Няколко монети са съвременни турски монети (от последните 100 години) и няколко турски медни монети от XVI-XIX в. Всички антични, римски, късноантични и средновековни монети, както и екзагията са културни ценности по смисъла на чл.7 от Закона за културното наследство, както и на чл.146(1) и по-точно археологически обекти според чл.146 на същият закон.”(стр.1)

Република България и правителството на Република Турция за забрана и предотвратяване на незаконния внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности”, в което двете страни са приели определението „културни ценности” за такъв вид вещи, безспорно следва и при определянето им да бъде ползвано именно това определение, като е съвсем отделен въпрос дали са били уведомени компетентните турски органи съгласно разпоредбата на чл.3,ал.2, и дали са били върнати съгласно чл.4,ал.2 от споразумението, незаконно внесените в България предмети.

4. Независимо от обстоятелството, че описаните по-горе вещи са били обект на незаконен внос, би следвало да бъдат анализирани през призмата на чл. 97, ал. 7⁽⁶⁰⁾ от ЗКН, тъй като същите дори и да не са придружени с документ за произход, то по преписката са налице свидетелски показания относно способа на придобиването им.

II.2.1.8 На 01.03.2011 г. при претърсване и изземване в жилището на Д.Р.Р от гр. Димитровград, било установено, че същият държи металотърсач, за който не е изпълнил задължението си „да поиска неговата регистрация, произтичаща от разпоредбата на чл.152,ал.2 вр.чл.147,ал.6 от ЗКН”, поради което е образувано досъдебно производство №628/2011 г. на РУП-Димитровград, за престъпление по чл.277а.ал.7 от НК.

Досъдебното производство е прекратено с Постановление от 22.12.2011 г. на Окръжна прокуратура-гр.Хасково.

Производството по този случай е интересно по две причини, едната от които е че в обстоятелствената част на постановлението за привличане на обвиняем⁽⁶¹⁾, разследващият орган приема за налични двете хипотези от разпоредбата на чл.277а.ал.7 от НК, които са взаимноизключващи се, а именно че „държал и укривал оръдие-металотърсач, марка „Silent”...за който знаел или предполагал, че е предназначен за търсене на археологически обекти.(стр.1).

Втората причина са наведените правни изводи на прокуратурата относно съставомерността и наличието на две налазателни процедури.

В тази връзка, изводите са престъпният състав на чл. 277а, ал. 7 от НК бил изпълнен непосредствено след 01.03.2011 г., т.е. датата на влизане в сила на на Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г. за извършване на теренни археологически проучвания, тъй като лицето притежавало процесния металдетектор и преди тази дата, но след влизане в сила на наредбата не предприело действия по регистрацията на металдетектора.

⁽⁶⁰⁾ Чл. 97. (6) Не подлежат на идентификация археологически предмети, монети и монетовидни предмети и произведения на изобразителните изкуства, внесени на територията на страната, с произход от други държави, в случаите когато са придружени с документ за произхода и за способа на придобиването им.

⁽⁶¹⁾ Постановление за привличане на обвиняем от 14.11.2011 г. по ДП №628/2011 г. на РПУ Димитровград.

Другият правен извод е, че „Към настоящия момент съществуват две процедури /два режима/ за наказване на това деяние-единият по чл.277а ал.7 от НК и вторият – по реда на глава XII от ЗКН, „Административно наказателни разпоредби”, която в чл.219 предвижда наказание глоба от 300 до 500 лева, налагана от министъра на културата ...При това двойствено положение...е редно да намери приложение разпоредбата на чл.2 от НК-прилагане на по-лекия закон.”

Последните два извода са ярко и категорично доказателство за трудното разбиране на вътрешно противоречивите разпоредби на чл.152 от ЗКН и неадекватното им прилагане, както от страна на разследващите органи, така и от страна на окръжните прокурори, като същевременно придава изключително висока стойност на постановените Решение №4590 от 29.03.2012 г. по адм. дело № 10027/2011 г. и Решение №15235 от 03.12.2012 г. по адм.дело № 11849/2012 г. и двете на ВАС, съгласно които „регистрация не е необходима, след като металдетекторът няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания”.

II.2.1.9 На 03.01.2013 г. след извършено претърсване и изземване в лекия автомобил и жилището ползвани от лицето П.Б.П. от гр. Монтана е образувано досъдебно производство №1661/2013 г. по описа на 04 РУ-СДВР, за престъпление по чл.278, ал.6 от НК.

Досъдебното производство приключва с изготвен и внесен от Софийска градска прокуратура в Окръжен съд – Монтана, на Обвинителен акт от 07.09.2016 г.

По внесения в съда от Софийска градска прокуратура Обвинителен акт от 07.09.2016 г. е образувано НОХД №122/2016 г. на Окръжен съд – Монтана, което приключва с оправдателна присъда⁽⁶²⁾ по предявеното обвинение по чл.278, ал.6 от НК срещу П.Б.П., като го е признал за виновен и осъдил за това, че е открил общо 21 бр. археологически движими културни ценности и в продължение на седем дни от откриването им не съобщил на властта – престъпление по чл.278 ал.1 от НК.

Анализирайки внесения от Софийска градска прокуратура Обвинителен акт от 07.09.2016 г. могат да бъдат направени следните изводи.

1. В диспозитива на обвинителния акт се твърди, че обвиняемият е държал „археологически обекти”, а същевременно в обстоятелствената част на обвинителния акт за инкриминираните вещи са употребени понятията приети

⁽⁶²⁾ Присъда от 25.10.2016 год.по НОХД №122/2016 г. на Окръжен съд-Монтана „археологически културни ценности” и „археологически обекти”, като без да посочи коя точно норма от закона „Съгласно разпоредбите на ЗКН” им слага знак за равенство - „описаните в експертизата движими археологически културни ценности представляват движими археологически обекти по смисъла на чл.146 ал.1 от ЗКН.”

от експертите, а именно *„движими културни ценности по смисъла на чл.52 и чл.53, т.1, т.3, т.3 и т.4 от Закона за културното наследство”, както и „археологически движими културни ценности по смисъла на чл.53, ал.1 от ЗКН”* (стр.5).

2. В обстоятелствената част на обвинителния акт липсват каквито и да било правни изводи направени от прокуратурата, а не приети безкритично (пренесени от експертизата) относно наличието или липсата на нормативно определените квалифициращи белези и характеристики на „археологически обект”, посочени в разпоредбата на чл.146, ал.1 от ЗКН, като в тази връзка прокуратурата прави извод, който е неправилен и очевидно доказва пълното неразбиране на двете понятия
3. Независимо от обстоятелството, че в обстоятелствената част на обвинителния акт се съдържа изводът, че *„Нормата на чл.278 има бланкетен характер и препраща по отношение на начина на придобиване, регистрация и идентификация на културните ценности към съветните правила на друг закон нормативен и съветно поднормативен акт - ЗКН и Наредба № Н-3/03.12.2009 г. за реда за извършване на идентификация и за водене на регистъра на движими културни ценности.”* /стр.10/, не са посочени конкретните разпоредби вменяващи задължение на обвиняемият да извърши идентификация и регистрация на инкриминираните вещи, като в тази връзка, най-общо е казано *„не са идентифицирани и регистрирани по посочения по-горе ред на ЗКН и Наредба Н-3/03.12.2009 г.”*

II.2.1.10 На 15.05.2010 г. след извършено претърсване и изземване в лекия автомобил и жилището ползвани от лицето Й.Д.Й. от гр. Севлиево е образувано досъдебно производство Вх.№367/2010 г. по описа на Окръжна прокуратура-гр.Габрово, за престъпление по чл.278, ал.6 от НК., като полицейската операция на служители от ТЗ”БОП”- Габрово е отразена в публикации на сайта на информационна агенция „Фокус”⁽⁶³⁾

Досъдебното производство е приключено от Окръжна прокуратура-гр. Габрово, с изготвено и внесено в Габровски окръжен съд на Постановление за предаване на съд за административно наказване от 07.02.2011 г., като е образувано НАХД №13/2011 г.

В хода на съдебното следствие по делото е установена фактическа обстановка различна от тази изложена от прокуратурата в постановлението от 07.02.2011 г., поради което делото е прекратено и върнато на Окръжна прокуратура-гр.Габрово.

След допълнително разследване и приобщаване на нови доказателства, досъдебно производство Вх.№367/2010 г. на Окръжна прокуратура-гр.Габрово, е приключено с Постановление за прекратяване на предварително производство от 25.05.2011 г.

⁽⁶³⁾ Публикация на агенция „Фокус” от 16.05.2010 год., под заглавие „Задържаха 67-годишен мъж за незаконно притежавани антични предмети в Габрово.

Съгласно обстоятелствената част на Постановлението за предаване на съд от 07.02.2011 г., *”иззетите дребни археологически находки носят белезите на културна ценност”,* от които 321 бр. са монети и 174 бр. предмети, като инкриминираните вещи според прокуратурата *„...ги държал в жилището си в гр.Севлиево, а част от тях в колата си до 15.05.2010 г. повече от седем дни, без за това да съобщи на властта.”* и по този начин *„с описаното си деяние ...е извършил престъпление по чл.278 ал.1 от НК.”*

Съгласно обстоятелствената част на Постановлението за прекратяване на предварително производство от 25.05.2011 г. *”...Единствените текстове, към които е относимо, са тези, които предвиждат специална регистрация на археологически находки и паметници. В конкретния казус обаче иззетите дребни такива вещи не е установено от експертите да подлежат на някакъв специален регистрационен режим. Освен това не са налице доказателства, че именно върху Обвиняемия е тежала отговорността да извърши тази регистрация.”* (стр.2)

Двата акта на Окръжна прокуратура-гр. Габрово, са интересни по няколко причини. На първо място, независимо от обстоятелството, че са ползвани понятия като *„дребни археологически находки”* и *„археологически находки и паметници”*, почти всички 321 бр. монети от античността и средновековието (Рим и Византия), са определени от прокуратурата като *„културни ценности”*, за които се приема, че е приложим редът само за съобщаване на властта, предвиден в разпоредбата на чл.278, ал.1 от НК.

В крайна сметка наказателното производство приключва с благоприятен изход за дееца, предвид обстоятелството, че са представени писмени доказателства за поискана идентификация и регистрация в сроковете предвидени в §5 и §6 от ПЗР на ЗКН, но така и не става ясно защо преди да бъдат представени тези доказателства 321-те бр. монети са останали извън приложното поле на §6 от ПЗР на ЗКН, а 174-те бр. предмети в по-голямата си част също от античността и средновековието, не са попаднали в обхвата на §6 от ПЗР на ЗКН, след като обвиняемият е заявил че ги е събирал в продължение на дълъг период от време.

II.2.2. Анализ на съдебната практика при прилагане на разпоредбите свързани с опазване на културните ценности. Актове на окръжни и апелативни съдилища

В раздела за анализ на актовете на съда, ще бъдат разгледани тези присъди и решения съответно на окръжните и апелативни съдилища, които от една страна са във връзка с разгледаните в предходния раздел актове на прокуратурата или такива, които не са във връзка с предходни актове на прокуратурата, но са от съществено значение при анализа на проблемните норми от Наказателният кодекс свързани с такива от ЗКН.

II.2.2.1 Както бе посочено в II.2.1.1. при повторно внесен в съда Обвинителен акт от 04.12.2012 г. от Окръжна прокуратура-гр.Сливен, е образувано НОХД №575/2012 г. на Сливенски окръжен съд, като наказателното производство приключва с постановена Присъда №16 от 25.03.2013 г.

Съгласно диспозитива на постановената присъда, подсъдимият Р.П.С. от гр. Нова Загора е признат за виновен и осъден на три години лишаване от свобода и глоба в размер на 5000 лв., за това че на 29.04.2010 г. е държал 213 броя предмети и вещи - археологически обекти, имащи качествата на движима културна ценност и 367 броя археологически обекти (старинни монети), имащи качествата на движима културна ценност - общо 580 бр. археологически обекти, които не са били идентифицирани и регистрирани по съответния ред съгласно Глава VI, раздел II от Закона за културното наследство и Наредба № Н-3/03.12.2009 г. - престъпление по чл.278 ал.6 изр.1 предл.3 от НК.

В мотивите към постановената присъда съдът прави следните правни изводи: „Съгласно ЗКН единствената разлика между археологически обект и археологическа културна ценност е тази, че източник на археологическия обект са теренните проучвания. А въпросът дали инкриминираните вещи са археологически обекти по смисъла на чл. 146 ал.1 ЗКН е правен, поради което отговорът на този въпрос следва да бъде даден от съда, а не от вещите лица.”, както и че „за съставомерността на деяние по чл. 278 ал.6 от НК не се изисква археологическият обект да е открит непременно при теренни проучвания, защото обратното би означавало, че една вещ - движима археологическа културна ценност никога да не получи статут на археологически обект и да не може да бъде предмет на престъпление по чл. 278 ал.6 НК, ако нейният източник на информация не са теренни проучвания, а иманярски разкопки. По тази логика излиза, че субект на престъплението по чл. 278 ал.6 НК може да бъде само лице, което държи движима културна ценност с произход единствено от теренни проучвания, което противоречи на идеята, разума и духа на закона.”, и по-нататък: „Необходим е простият факт на държане на археологически обекти, без да се идентифицирани и регистрирани по съответния ред, и е ирелевантно за съставомерността на деянието по какъв начин са придобити вещите - дали от теренни проучвания или от незаконни разкопки.”

В постановените мотиви съдът коментира становището на защитата относно допуснатите нарушения в обвинителния акт по следния начин: „Неоснователно е твърдението на защитата за наличие на противоречие между обстоятелствената част и диспозитива на обвинителния акт досежно описанието на вещите, предмет на обвинението и относно техните характеристики, като не било ясно дали те са движима културна ценност или археологически обект, тъй като двете понятия били различни, което от своя страна нарушавало правото на защита на подсъдимия.”

Предвид изложеното за Присъда №16 от 25.03.2013 г. по НОХД №575/2012 г. на Сливенски окръжен съд могат да бъдат направени два съществени извода, а именно:

1. Изведен е неправилен извод, че е без значение за съставомерността на деянието по какъв начин са придобити вещите, дали от теренни археологически проучвания или не, който извод е в противоречие с третия кумулативен признак, предписан от законодателя в нормата на чл.146, ал.1 от ЗКН, както и на чл.1,ал.2 (ii) от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство от 16.01.1992 г.

2. Пропуска да коментира това противоречие като лаконично приема, че ако трябва да бъде съобразен този признак това би противоречало на идеята, разума и духа на закона.
3. С подробния анализ на понятията „археологически обект” и „археологическа културна ценност”, съдът практически „санира”, опитвайки се да прикрие съществените нарушения, допуснати в обвинителния акт на прокуратурата, като с това си поведение се отдалечава от ролята на безпристрастен арбитър в процеса, както изискват принципите на правовата държава и основния закон.

Въпреки опитите за саниране, както съдът, така и прокуратурата пропускат да посочат точния ред за идентификация и регистрация, т.е от кои точно норми произтича задължението на осъденото лице да предприеме такава идентификация и регистрация.

II.2.2.2. Като последица от обжалването на Присъда №16 от 25.03.2013 г., в хода на въззивната проверка е постановено Решение №88 от 02.09.2013 г. по ВНОХД № 86/2013 г. на Бургаски апелативен съд.

Съгласно мотивите на това решение „Оплакванията в жалбата за допуснати съществени процесуални нарушения при изготвянето на обвинителния акт, въззивната инстанция намира за основателни. Нормата на чл.278 от НК е бланкетна, като борави с общите понятия "културна ценност" и "археологически обекти". Тяхната легална дефиниция е посочена в Закона за културното наследство и Наредба № Н-3/03.12.2009 г. Посочването им в обстоятелствената част на обвинителния акт и мотивите към присъдата обаче все още не е достатъчно да запълни от обективна страна нормата на чл.278 от НК, доколкото те все още не съдържат задължения за определени лица какви действия следва да предприемат по идентификация и регистрация на археологическите обекти. Следва да се конкретизират в обвинителния акт и в присъдата точно кои норми от Закона за културното наследство и Наредба № Н-3 са нарушени от подсъдимия, по които да се ангажира неговата наказателна отговорност.”

Изводите на съда изложени в горните мотиви, са с изключително висока стойност, от една страна илюстриращи съществените проблеми заложили при създаване на Закона за културното наследство, и най-вече при криминализиране на редица дейности с неизяснени рамки на поведение и неясни определения за понятията, които касаят деца, и от друга като начало на съдебна практика-индикатор за тези генезисни противоречия.

II.2.2.3. Отменителното Решение №88 от 02.09.2013 г. по ВНОХД № 86/2013 г. на Бургаски апелативен съд, въпреки задължителния си характер за прокуратурата, явно не е било осмислено в дълбочина от последната, тъй като следва внесен трети Обвинителен акт от 22.11.2013 г., по който е образувано НОХД №565/2013 г. на Сливенски окръжен съд, приключило с Разпореждане №380 от 09.12.2013 г. за прекратяване на производството, поради наличие във внесенния обвинителен акт на процесуални нарушения, нарушаващи правото на защита на обвиняемото лице, изразяващи се в

следното: „В новия обвинителен акт /предвид направената по-горе констатация относно съдържанието му/ са възпроизведени и част от недостатъците на предходния, свързани с употребените понятия „археологически обект“ /каквото именно е предметът на престъплението по чл.278 от НК/ и „движима културна ценност“. Очевидно е, че това не са равнозначни понятия и употребата им за квалифицирането на едни и същи вещи в обстоятелствената част и в диспозитива на обвинителния акт води до смесване на тези понятия, както и възпрепятства обвиняемият да разбере в какво точно се състои фактически и юридически обвинението срещу него, както и адекватно да организира защитата си.“, и по-нататък: „В частта на обвинителния акт, съдържаща правните изводи, както и в диспозитивната му част всички материали са посочени като археологични обекти. Липсва обосноваване в обстоятелствената част на обвинителния акт досежно характеризирането на иззетите предмети като археологични обекти с посочване на съответната относима правна норма, както и разграничаването им предвид нормите на чл.53 т.1 от ЗКН и чл.146 ал.1 от НК. Освен това в обвинителния акт не е обосновано защо е прието, че тези предмети представляват археологични обекти публична държавна собственост предвид отменената разпоредба на чл.146 ал. 2 от ЗКН и сегашната разпоредба на чл.2а ал. 1 от закона, предвид обстоятелството, че при предишното разглеждане на делото е имало възражения именно в тази насока. Предвид направените по-горе констатации внесеният обвинителен акт в Сливенския окръжен съд не отговаря на изискванията на чл. 246 от НПК.”

Стойността на Разпореждане №380 от 09.12.2013 г., с което е прекратено третото по ред наказателно дело (НОХД №565/2013 г.) на Сливенски окръжен съд също е с изключително висока стойност поради две обстоятелства, а именно че като първоинстанционен съд не само изцяло възприема и се съобразява с правните изводи изложени в Решение №88 от 02.09.2013 г. на Бургаски апелативен съд, но дори ги допълва със свои правни изводи относно разликата в понятията „археологически обект“ и „движима археологическа културна ценност“, правейки извода че смесването на тези две понятия винаги ще препятства възможността обвиняемият да разбере в какво точно се състои обвинението срещу него, респективно ще ограничи правото му на защита.

II.2.2.4. Аналогични на Разпореждане №380 от 09.12.2013 г. на Сливенски окръжен съд и Решение №88 от 02.09.2013 г. на Бургаски апелативен съд правни изводи се съдържат и в постановеното Определение №402 от 24.06.2013 г. по НОХД №685/2013 г. на Окръжен съд-Пловдив, където съдът констатира идентични процесуални нарушения от страна на прокуратурата при прилагане на разпоредбите на ЗКН, а именно: „...доколкото се касае за обективен елемент от състава на престъплението по чл.278, ал.6 от НК в обвинителния акт следва задължително да бъде посочено защо се възприема от обвинението, че се касае за културни ценности, неидентифицирани и нерегистрирани по съответния ред, респективно къде е определен редът и начинът за тяхната регистрация.

II.2.2.5. Идентични на мотивите изложени в Решение №88 от 02.09.2013 г. на Бургаски апелативен съд са изложените в Присъда №13 от 29.11.2012 г. по ВНОХД №321/2012 г. на Варненски апелативен съд, съгласно които: *„За да бъде извършено от обективна страна деянието по чл.278 ал.6 от НК, за което подсъдимият И. е признат за виновен е необходимо той да е държал археологически обекти, които не са идентифицирани и регистрирани по съответния ред. По делото няма нито едно доказателство, че монетите са археологически обекти и този много съществен въпрос не е коментиран нито в обвинителния акт, нито в мотивите към присъдата, което представлява съществено нарушение на процесуалните правила по чл.348 ал.3 т.2 пр.1 от НПК и е абсолютно основание за отмяната ѝ. Защото, ако монетите нямат такова качество деянието е несъставомерно по този текст от закона.“*

II.2.2.6. Като последица от прекратеното трето наказателно дело и връщане на преписката на прокуратурата е изготвянето на четвърти обвинителен акт и внасянето му в съда. По този обвинителен акт е образувано НОХД №277/2014 г. на Сливенски окръжен съд, приключило с постановяване на Присъда №15 от 28.05.2015 г.

По силата на тази присъда подсъдимият Р.П.С от гр.Нова Загора е оправдан по повдигнатото обвинение по чл.278,ал.6 от НК за държане на неидентифицирани и нерегистрирани археологически обекти, а е признат е за виновен, че е открил общо 376 броя археологически движими културни ценности и в продължение на седем дни от откриването им не съобщил на властта, т.е. по състава на чл.278 ал.1 от НК, и осъден само на административни наказание-глоба.

Анализът на Присъда №15 от 28.05.2015 г. по НОХД №277/2014 г. на Сливенски окръжен съд води до няколко съществени извода, част от които съвместно такива от други съдебни актове⁽⁶⁴⁾, ще формират самостоятелно обособена група правни изводи, даващи точни хронологични граници на понятието „минали епохи“, като втори кумулативен признак на чл.146,ал.1 от ЗКН.

Постановената Присъда №15 от 28.05.2015 г. по НОХД №277/2014 г. на Сливенски окръжен съд има съществен принос в в съдебната практика, тъй като подробно разграничава видовете културни ценности от една страна, включително и тези от тях, които по силата на закона, независимо че са културни ценности не подлежат на идентификация и регистрация, като в мотивите в тази връзка са изложени следните мотиви: *„Установява се и това, че една значителна част от тези предмети нямат качеството на движими културни ценности, представляват машинно произведени предмети, масов материал, съвременни фалшификати, съвременни сувенирни копия и съвременни предмети.“*, както и *„В хода на съдебното следствие бе назначена и изготвена допълнителна съдебно-археологическа и нумизматична експертиза, според чието заключение след повторно изследване на всички предоставени предмети /общо 334 бр. археологически материали и 731 бр. нумизматични материали/, като движими културни ценности са преценени 565 бр. от тях, археологическите движими културни ценности по смисъла на чл.7 ал.1 и чл.53 т.1 от ЗКН са общо 539 бр., а етнографските*

⁽⁶⁴⁾ Решение № 269 от 11.07.2014 г. по ВНОХД № 434/2014 г. на Софийски апелативен съд

движими културни ценности по смисъла на чл.7 ал.1 и чл.53 т.2 от ЗКН – 26 бр. От движимите археологически културни ценности /общо 539 бр./ като масов материал по смисъла на чл.7 ал.3 от ЗКН са определени 137 бр. предмети.”

II.2.2.7. Както бе посочено в II.1.2. по внесения в съда Обвинителен акт от 21.02.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Видин, е образувано НОХД №54/2013г. на Видински окръжен съд, което приключва с Присъда №25 от 26.04.2013 г.

В мотивите към постановената присъда съдът прави следните правни изводи: *„От веществените доказателства, предадени за експертиза, като движими културни ценности са идентифицирани 1 055 бр., от тях археологически и етнографски предмети 646 бр. и нумизматични 409 бр.”*, както и че: *„Иконографиките, стиловите и технологичните им характеристики, както и датировката им ги конституират като движими културни ценности по смисъла на чл. 52 и 53, т.1 и 2 от Закона за културното наследство. Съгласно разпоредбите на ЗКН, описаните движими културни ценности с датировка от праисторията до XVII в. включително, представляват археологически обекти по смисъла на чл. 146, ал. 1 от ЗКН - движими материални следи от човешка дейност от минали епохи, намиращи се в земните пластове. Някои от описаните археологически културни ценности имат ясни следи -полепнала пръст и хетерогенни наслоения, които недвусмислено показват, че те са били неотдавна изкопани от земята, вероятно след откриването им с помощта на металотърсач.”*

Предвид изложеното за Присъда №25 от 26.04.2013 г. на Видински окръжен съд могат да бъдат направени следните изводи, а именно:

1. Тази присъда е от категорията съдебни актове, които възпроизвеждат в пълен обем обстоятелствената част на внесенния обвинителен акт, като липсват каквито и да са правни изводи относно индивидуализиращите белези на вещите обект на престъпление, т.е. спокойно може да се приеме, че съдът буквално „преписва” обвинителния акт в тази му част.

По този начин всички описани пороци в т.П.1.2. по отношение на Обвинителен акт от 21.02.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Видин, (първият), тъй като са пренесени в безкритично и в тяхната цялост, изцяло важат и за Присъда №25 от 26.04.2013 г. на Видински окръжен съд, което я поставя в категорията съдебни актове постановени при липса на безпристрастен арбитър в процеса, както изискват принципите на правовата държава и основния закон.

II.2.2.8. Предвид направените изводи за Обвинителен акт от 21.02.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр.Видин (т. II.2.1.2.) и Присъда №25 от 26.04.2013 г. на Видински окръжен съд (т. II.2.2.7.) единственият логичен резултат при обжалване на тази присъда би бил въззивната инстанция, като контролна, първо да констатира сериозните пороци и второ - със свое решение да санкционира, както държавното обвинение така и първата инстанция, като им укаже как да бъдат отстранени, поради което след обжалване на

Присъда №25 от 26.04.2013 г., в хода на ВНОХД № 434/2014 г. на Софийски апелативен съд е постановено Решение № 269 от 11.07.2014 г.

Съгласно мотивите на постановеното Решение №269 от 11.07.2014 г. Софийски апелативен съд прави следните правни изводи: „Съдът...като извърши цялостна служебна проверка на присъдата съобразно изискванията на чл. 313 и чл.314 от НПК намира, че са били допуснати съществени нарушения на процесуалните правила на досъдебната фаза на процеса и при първоинстанционната разглеждане на делото, изразили се в следното:....видно от анализа на разпоредбите на пар.5 и пар.6 ПЗРЗКН, режимът за идентификация и регистрация на археологически обекти - монети и монетовидни предмети, върху които физически или юридически лица са установили фактическа власт до влизане на ЗКН в сила е различен, което не е отчетено нито от органите на досъдебното производство, нито от решаващият съд.”, и по нататък „се констатира неяснота в обвинението, доколкото е неясно по силата на коя законова разпоредба произтича задължението на подсъдимия да предприеме действия по идентификация и регистрация на държаните от него археологически обекти, включително и тези с нумизматична стойност. За настоящият съдебен състав не е спорно, че диспозицията на нормата на чл.278, ал.6 от НК е бланкетна по своя характер. Следователно - за да се реализира наказателната отговорност на подсъдимия по текста на чл.278, ал.6 от НК е необходимо той да се допълни със съответното съдържание – посочване на конкретните нарушения на разпоредбите в съответните нормативни актове, свързани с държането на археологически обект, както и субектите, които следва да предприемат действията по идентификацията и регистрацията по съответния ред. Задължение на органите на досъдебното производство, включително и на прокурора при изготвяне на обвинителния акт, е да се конкретизират нормите от Закона за културното наследство, включително и по Наредба №Н-3 от 3.12.2009 г. за реда за извършване на идентификация и за водене на Регистъра на движими културни ценности (обн.ДВ бр.101 от 18.12.2009 г.), съгласно които подсъдимият се явява субект на задължение да регистрира и идентифицира археологическите обекти, които се твърди че са държани от него. Формалното посочване на легалните дефиниции на понятията ”движима културна ценност” и „идентификация” очевидно не е достатъчно, за да се запълни бланкетната диспозиция на текста на чл.278, ал.6 от НК, доколкото в посочените от Прокурора текстове от Закона за културното наследство не съдържат задължения за подсъдимия. Като последица от това може да се заключи, че обвинението срещу него е неконкретизирано и неясно, поради което правото му на защита е нарушено, тъй като на практика не е знаел срещу какви обвинителни твърдения да се защитава и в частност по силата на кои правни норми е бил задължен да предприеме действия по идентификация и регистрация на намерените в дома му и другите помещения археологически обекти.”

Това решение предвид изключително прецизните си правни изводи относно дължимото поведение, както на държавното обвинение при обвиняване в престъпление по чл.278,ал.6 от НК, така и на съда, има своята значима роля при тълкуване на спорните и несъвършени норми от ЗКН, обект на настоящия анализ.

----- www.eufunds.bg -----

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Значението му за по-нататъшното правилно прилагане на чл.278,ал.6 от НК, както от прокурорите, така и от първоинстанционните окръжни съдилища е в няколко насоки, а именно:

1. Прави категоричен и недвусмислен извод, че редът за идентификация и регистрация на вещи, приемани за „културни ценности”, които лица са държали до влизане в сила на ЗКН и след влизането му в сила е различен. Казано по друг начин, от съществено значение е при формулиране на обвинителна теза да бъде точно посочен периода на държане на такива вещи, като този елемент от фактическия състав е определящ за наличието на съставомерност, както ще стане ясно в следващи анализи на присъди на други съдилища⁽⁶⁵⁾, както и на решения на ВКС⁽⁶⁶⁾.
2. На следващо място се прави категоричен извод, че при запълване на бланкетната разпоредба на чл.278,ал.6 от НК с определения на понятията „културна ценност” и „археологически обект” от нормите на специалният закон – ЗКН, както от прокуратурата, така и от първоинстанционния съд, следва в пълен обем да бъдат описани индивидуализиращите белези на обектите на престъпление били те „културни ценности” и/или „археологически обекти”, съгласно дефинициите на ЗКН.

II.2.2.9.Предвид значението на правните изводи, изложени в анализа на предходната точка, намираме за уместно непосредствено след нея да разгледаме други два съдебни акта, тъй като те според нас са със значима роля при тълкуване на спорните и несвършени норми от ЗКН, обект на настоящия анализ, както и поради обстоятелството че са влезли в законна сила.

С Присъда № 42 от 30.01.2013 по НОХД 2343/2012 г. състав на Софийски градски съд е признал подсъдимата Ю.Ц.В. за невинна по повдигнато обвинение за извършено от нея престъпление по чл.278, ал.1, пр.1 от НК.

Съгласно мотивите на постановената присъда: „...не всяка културна ценност е археологически обект и че двете понятия не са идентични или синоними.” и че: „културните ценности и археологическите обекти подлежат на различен режим на регулиране при идентификация и регистрация.”, и по нататък: „Настоящият съдебен състав обаче счита, че за да се приеме за съставомерно деянието на подсъдимата от съществено значение е да се установи по безспорен начин кога именно тя е придобила фактическа власт над двете римски златни обици.”, както и че: „...в чл.278, ал.6 от НК не е посочен изричен срок за държателя на археологическия обект, в рамките на който той е задължен да информира компетентните органи за необходимостта за идентификация и регистрация.

⁽⁶⁵⁾ Присъда № 42 от 30.01.2013 по НОХД 2343/2012 на СГС и Присъда № 6 от 23.02.2011г. по НОХД № 382/2010 год. на Кюстендилския окръжен съд

⁽⁶⁶⁾ Решение №265 от 02.12.2016 г.по Н.Д.№780/2016 на ВКС, III н.о.

Това съгласно същата разпоредба става „по съответния ред”. Този съответен ред може да бъде както вече беше посочено по-горе или процедурата по параграф 5, ал.1 от ЗКН чрез искане за тяхната идентификация и регистрация като движими културни ценности от Националния исторически музей или от съответния регионален музей, в рамките на едногодишен срок от влизане в сила на ЗКН, ако вещите са придобити преди това или чрез процедурата, която започва с действията по чл.93-95 от ЗКН - лицето, намерило вещь в случаите по чл. 88 и 91 от Закона за собствеността, е длъжно в 7-дневен срок да уведоми и най-близкия държавен или общински музей. При положение че по делото не е установено по категоричен и несъмнен начин кога точно подсъдимата е придобила фактическа власт върху движимите археологически обекти, съдът не може да изключи и вероятността това да е станало в рамките на една седмица преди извършеното от св.К.Р. посещение в антикварния ѝ магазин на 10.05.2011г. Ако тази версия не може да се изключи, в такъв случай нейното деяние ще е несъставомерно, тъй като за нея все още не е бил изтекъл срокът от 7 дни предвиден в чл.93, ал.1 от ЗКН за уведомяване на най-близкия държавен или общински музей”

Правните изводи в мотивите на тази присъда не само напълно се припокриват с тези от Решение №269 от 11.07.2014 г. на Софийски апелативен съд, но внасят допълнителна яснота относно съставомерността на едно деяние в зависимост от времевия период през който е започнало държане на вещи, определяни като „културни ценности” и/или „археологически обекти”, а така също и пределна яснота относно приложимия ред за идентификация и регистрация на такива вещи, съгласно разпоредбите на ЗКН.

II.2.2.10. С Присъда №6 от 23.02.2011 г. по НОХД № 382/2010 г. Кюстендилският окръжен съд е признал подсъдимия А.А. за невиновен и оправдан по предявено обвинение за извършено престъпление по чл.278,ал.6 от НК.

В мотивите към присъдата съдът прави следните правни изводи: „Съгласно чл. 93 от закона, лицето, намерило вещь в случаите на чл. 88 и чл. 91 от ЗС е длъжно в 7 дневен срок да уведоми най-близкия държавен или общински музей. (Несъмнено настоящият случай е този на чл. 88 от ЗС, доколкото А. е открил вещи, които са с неизвестен собственик). Или с разп. на чл. 93 от ЗКН законът е въвел толеранс към лицата, които са намерили такива обекти, като им е предоставил възможност да уведомят съответните органи в 7 дневен срок и по този начин да поставят началото на процедурата по чл. чл. 96- 99 от ЗКН (за идентификация и регистрация). Едва след изтичането на този срок дейността им по държане на тези обекти би била наказуема. И това е така, доколкото държането като елемент от фактическия състав на чл.278, ал.6 НК представлява продължителна трайна непрекъсната фактическа власт върху определен археологически обект, която започва от момента на изтичането на въведения от закона 7 дневен срок за предаване на обекта.”, и по нататък: „Доколкото самият законодател с разп. на чл. 93 от ЗКН, а и с разп. на чл. 278, ал.1 НК е дал възможност на открилите движими вещи лица възможността да сигнализират

----- www.eufunds.bg -----

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

компетентните органи, то е очевидно, че държането на такива обекти в 7 дневен срок от откриването им е ненаказуемо.”

Както вече бе споменато, правни изводи като тези, а и тези анализирани в т.П.2.2.8 и т.П.2.2.9, намираме освен за правилни, но и абсолютно необходими като съдебна практика подпомагаща както прокуратурата, така и съдът при правилното разграничаване и прилагане на съставите на чл.278,ал.1 и чл.278,ал.6 от НК с оглед преценката на правната квалификация и съставомерност на деянията.

П.2.2.11. Независимо от обстоятелството, че мотивите към постановеното Решение № 269 от 11.07.2014 г. на Софийски апелативен съд (анализирани в т. П.2.2.8.), явяващи се задължителни, както за прокуратурата, така и за първоинстанционния съд остават неприложени в необходимата степен.

Следва внасяне на нов Обвинителен акт от 16.08.2013 г. на Окръжна прокуратура-гр. Видин, (вторият), по който е образувано НОХД №243/2013 г. на Видински окръжен съд, като производството приключва отново с осъдителна присъда за лицето С.П.Й., а именно Присъда №9 от 28.02.2014 г.

Постановената присъда е с минимални корекции по отношение на първата, като съгласно мотивите на съда по отношение на характеристиките на инкриминираните вещи, дословно е преповторен изводът на прокуратурата, а именно, че: *„От веществените доказателства, предадени за експертиза, като движими културни ценности са идентифицирани 1055 (хиляда петдесет и пет) бр., от тях археологически и етнографски предмети: 646 (шестстотин четиридесет и шест) бр. и нумизматични: 409 (четиристотин и девет) бр.”*, като по отношение на употребените понятия „археологически предмети”, „етнографски предмети” и „нумизматични предмети”, без да са изведени правни изводи относно характеристиките им.

В мотивите са добавени правни изводи относно нормативно определените три кумулативни признака в дефиницията на чл.146,ал.1 от НК, като по отношение на третия признак съдът е извел следния правен извод, а именно че: *„Преценка за това дали един обект има характеристиката на археологически по смисъла на чл.146 ЗКН не може да бъде поставена в зависимост от това как той е открит.”*, тъй като *„Ако се приеме начина на откриване на обекта за обстоятелство от значение за неговата правна характеристика, това би противоречало на посочената по-горе правна норма и би създавало възможност да се направи абсурдният извод, че тези обекти, които не са били открити по установения в ЗКН и Наредба № Н-00-0001/2011 ред не представляват археологически обекти...”*

Присъда №9 от 28.02.2014 г. по своята същност в максимална степен е сходна на Присъда №16 от 25.03.2013 г. по НОХД №575/2012 г. на Сливенски окръжен съд, анализирана в т.П.2.2.1., поради което не намираме за необходимо да преповтаряме неправилните правни изводи на съда, а именно че е без значение за съставомерността на деянието по какъв начин са придобити вещите, че ако трябва да бъде съобразен признакът начин на придобиване, това би противоречало на идеята, разума и духа на

закона, както и че също не е посочен приложимият ред за идентификация и регистрация, като съдът в мотивите си практически също се опитва да „санира” съществените нарушения, допуснати в обвинителния акт на прокуратурата

II.2.2.12. Като последица от обжалването на Присъда №9 от 28.02.2014 г., в хода на въззивна проверка по ВНОХД №434/2014 г. на Софийски апелативен съд е постановено Решение № 269 от 11.07.2014 г., с което частично е отменена присъдата на Видинския окръжен съд.

В част от мотивите на това решение, съдът прави извода, че: „...може да има археологически движими обекти, които носят материални следи от човешкото присъствие в отминали епохи, но те винаги и всякога са културни ценности. Последните обаче не винаги могат да бъдат и са археологически обекти, и чл.53 от ЗКН откроява ясно тази диференциация. Това изисква възраженията на защитата в тази насока да бъдат възприети, като присъдата в тази част се измени и деецът бъде частично оправдан по отношение на тези предмети и стойност, като етнографските културни ценности са на стойност 866 лв., движимите културни ценности са на стойност 1600 лв., която общо възлиза на 2466 лв.. Това също така означава, че тези предмети следва да му бъдат върнати ⁽⁶⁷⁾, тъй като попадат извън приложното поле на отнемането по смисъла на чл.278 ал.7 от НК, тъй като не са предмет на предявеното обвинение.”

Решение № 269 от 11.07.2014 г. на Софийски апелативен съд, също като Присъда №15 от 28.05.2015 г. по НОХД №277/2014 г. на Сливенски окръжен съд, анализирана в т.П.2.б. е със съществен принос в съдебната практика, допринасяща за правилното тълкуване на противоречивите разпоредби на ЗКН.

И в двете решения е направен задълбочен анализ на понятията „културна ценност”, като са диференцирани видовете културни ценности и в резултат на това от приложното поле на чл.278,ал.6 са извадени „етнографските културни ценности”, които независимо от обстоятелството, че са от минали епохи, не следва да бъдат определяни като „археологически обекти” според съда.

⁽⁶⁷⁾ Съгласно диспозитива на Решение № 269 от 11.07.2014 г. на С.П.Й са върнати следните вещи, които според съда не са „археологически обекти”: А. Етнографски културни ценности – сребърна обеца /арпалия/ от X век с тъмна патина и налени от пръст; висулка от накит от медна сплав от X. век, касети от висулки от накити от медна сплав с налени от пръст - X. век, част от обеца от медна сплав, с налени от пръст - X. век, висулки от накити от медна сплав от X. век, сребърна висулка от X. век, сребърна апликация от украса на колан от X. век, 6 броя пръстени, бронзови, 18-19 век, 1 бр. пръстен, бронзов, диаметър 31 мм, 18-19 век, 1 бр. пръстен, меден, детски, 19 мм., начало на 19 век, с леко уширена халка, върху малка плочка, с надпис негатив, разчитан като позитив NIKI, пръстен, сребърен, диаметър 20X20 мм, среда на 19 век, Б. Движими културни ценности – пръстени от периода XV - X. век, сребърно гнездо от пръстен от X. век, плочки от бронзови пръстени от X. век, 13 броя пръстени, бронзови, диаметър 25-35 мм., 18-19 век, 22 бр. пръстени, бронзови, 18-19 век, 8 броя пръстени, бронзови, диаметър 25-35 мм. 18-19 век, 1 брой пръстен, бронзов, диаметър 23 мм, 18-19 век, 4 броя пръстени, железни, преди 19-ти век, плочка(пул), бронзова, с кръгла форма, за игра на дама, 12-14 век, едностранно украсена с врязани шрихи;

www.eufunds.bg

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Стойността на изводите в мотивите на Решение № 269 от 11.07.2014 г. е по-значима, тъй като то е обжалвано пред състав на ВКС и като последица има постановено решение⁽⁶⁸⁾, по силата на което въззивното решение е потвърдено изцяло, респективно потвърдени са и правните изводи, които бяха цитирани по-горе.

II.2.2.13. Както вече бе споменато в т. II.2.1.3. по внесен във Врачанския окръжен съд Обвинителен акт от 03.07.2013 г. на Окръжна прокуратура - гр. Враца, и образувано НОХД №305/2013эг. е постановена осъдителна присъда по отношение на лицето В.Р.Б. от с. Остров и по двете предявени обвинения.

След обжалване на присъдата пред Софийски апелативен съд, в хода на въззивната проверка по ВНОХД №1135/2013 г. е постановено Решение №23 от 07.02.2014 г., с което осъдителната присъда на Врачанския окръжен съд е отменена изцяло.

Съгласно постановените мотиви към тази присъда: „Заварените от ЗКН държани от физически лица археологически обекти са били задължителни за заявяване с оглед идентификация и регистрация (§5 от ПЗР на ЗКН)., т.е., за да държи физическо лице законосъобразно археологически обект след влизане в сила на ЗКН, то или трябва да има документите, удостоверяващи извършени идентификация и регистрация (предприети като процедури било от самото лице, било от този, който му е предал обекта), или ако физическото лице е намерило вещта, то трябва да е изпълнило задължението си по чл.93,ал.1 от ЗКН - при което пак се стартира процедурата по идентификация и регистрация и би се стигнало законосъобразно държане, ако е налице хипотезата на чл.2а,ал.3 от ЗКН.”, както и по-нататък: „Обвинението обаче не е посочило кои обективни характеристики на предметите на престъпление обуславят извод за наличието на съзнание у дееца, че те са археологически обекти, т.е.кои физически белези на вещите говорят за това, че са материални следи именно от човешка дейност, именно от минали епохи и че са били в определена среда (земни пластове например). Тези белези трябва да са лесно възприемани и еднозначно осмисляни - например външен вид на предметите, видимо различен от използваните в съвременността, наличие на следи от продължително въздействие на времето и атмосферните условия като патиниране, повреждане и т.н.

Изводите на съда съдържащи се в мотивите на постановеното Решение №23 от 07.02.2014 г. на Софийски апелативен съд са важни и съществени предвид обстоятелството, че както в Присъда № 42 от 30.01.2013 г. на Софийски градски съд и Присъда №6 от 23.02.2011 г. на Кюстендилския окръжен съд, анализиран съответно в т. II.2.2.9. и т. II.2.2.10. прецизно, е различният ред за идентификация и регистрация предвид периода на държане на вещи, които могат да бъдат определени като културни ценности.

⁽⁶⁸⁾ Решение № 413 от 24.11.2014 г. по НД№ 1350/2014 г. ВКС, II н.о.

На второ място, в това решение на Софийски апелативен съд, се прави задълбочен анализ на субективната страна на престъплението по чл.278,ал.6 от НК относно възможността деецът да разбира характера на инкриминираните вещи по техни външни белези, които на свой ред са предвидени от законодателя, като три кумулативни признака на чл.146,ал.1 от ЗКН, и в тази връзка императивното задължение на прокуратурата да анализира тези обективни признаци.

II.2.2.14. Сходно по изложените правни изводи е и Решение №467 от 18.12.2013 г. по ВНОХД №1013/2013 г. на Софийски апелативен съд като последица от обжалване на постановена осъдителна Присъда №28 от 17.09.2013 г. на Врачански окръжен съд, по отношение на лицето Хр.И.Хр. от с. Върбица, производството по която е анализирана в т.П.2.1.4.

В мотивите си към това решение, апелативните съдии правят следните изводи, а именно че: *„...при състава на престъплението по чл.277а,ал.7 от НК признакът /обстоятелството/ „археологически обект” е пряко относимо към субективния елемент на престъплението, изразяващ се в знанието или предположението на субекта за естеството на предметите, материалите, оръдията..., а именно - дали те са предназначени или послужили за конкретно определени дейности, имащи за предмет археологически обекти.”*, както и че: *„при състава на престъплението по чл.278,ал.6 от НК признакът „археологически обект” се явява вече предмет на престъплението, относно характеристиките на който, без всякакво съмнение, следва да има достатъчно и пределна яснота. В случая обаче в обвинителния акт не са описани и посочени всички белези и характеристики /респ.качества и свойства/, които трябва да притежава даден обект, за да бъде той квалифициран като археологически по смисъла на специалното законодателство.”*

II.2.2.15. Представлява интерес и постановената Присъда №88 от 09.07.2013 г. по НОХД № 303/2013 г. на Окръжен съд-Велико Търново, в която съдът лаконично, но точно е мотивирал преквалифициране на състава, предвид невъзможността на прокуратурата да посочи началната дата от периода на държане на инкриминираните вещи.

Правният извод на съда, изложен в мотивите към присъдата е че: *„При тези данни съдът счита, че обвинението е доказано за осъщественото деяние по чл.278 ал.1 от НК. Действително, за да е налице състав на престъпление по чл.278 ал.6 НК, е достатъчно установяване на факта на просто държане на неидентифициран и нерегистриран археологически обект..., но извън 7-дневния срок по ал.1 на същия член. Няма твърдение, нито обосновка в обстоятелствената част на обв. акт и дори в пледоарията на прокурора, че подсъдимият е държал археологическите предмети повече от 7 дни, а се твърди, че от неустановена дата до 22.06.2011 г. Съдът няма право да разширява предмета на доказване, а е ограничен в рамките на обстоятелствата, визирани в обвинителния акт. Поради това съдът няма основание да признае подсъдимия за виновен по първоначалното обвинение.”*

По този правен извод постановената присъда на Окръжен съд-Велико Търново, е идентична с Присъда № 42 от 30.01.2013 г. по НОХД 2343/2012 на СГС и Присъда № 6 от 23.02.2011 г. по НОХД № 382/2010 г. на Кюстендилския окръжен съд, анализирани в точки П.2.2.9 и П.2.2.10 от настоящият анализ, внасящи яснота относно наличието на съставомерност в зависимост от времевия период, през който е започнало държане на вещи определяни като „културни ценности” и/или „археологически обекти”.

П.2.2.16. Идентично относно хода, а именно по внесен обвинителен акт с обвинение по чл.278, ал.6 от НК и преквалифициране на състава по чл.278,ал.1 от НК в хода на съдебното производство е постановената Присъда от 25.10.2016 г. по НОХД №122/2016 г. на Окръжен съд-Монтана.

Според пестеливите мотиви по постановената присъда: *„От така установената фактическа обстановка се налага правният извод, че подсъд. П. Б. П. е осъществил от обективна страна не престъпление по чл.278, ал.6, а по ал.1 от НК. Това е така, тъй като разпоредбата на ал.6 е бланкетна и за понятието археологически обект следва да се ползва легалната дефиниция от Закона за културното наследство. В обвинителния акт такава препратка няма. Не е достатъчно само преписването на заключението на вещите лица, а следва да се направи и връзката между тяхното заключение и намереното у подсъдимия, като се обоснове твърдението, че предметите са именно археологически обекти. Ето защо съдът намира, че от обективна страна подсъдимият е извършил деяние съставомерно по чл.278, ал.1 от НК, като на неизвестна дата открил и държал, като в продължение на повече от седем дни не съобщил на властта, културни ценности...”*

П.2.2.17. Следващите два съдебни акта заслужават да бъдат анализирани предвид обстоятелството, че въпреки формално наличие на всички признаци на съставомерност по чл.278,ал.6 от НК, съдебните процеси приключват с оправдателни присъди поради прилагане на чл.9,ал.2 от НК⁽⁶⁹⁾.

На 08.11.2016 г. след извършен обиск на лицето Г.Б.Ч. от гр. Враца и изземване на 4 антични монети е образувано досъдебно производство №937/2016 по описа на РУ МВР-гр. Монтана, за престъпление по чл.278,ал.6 от НК, като досъдебното производство приключва с изготвен и внесен Обвинителен акт №11 от 10.04.2017 г. на Окръжна прокуратура-гр.Монтана, в Окръжен съд – Монтана.

По образуваното НОХД № 57/2017 г. на Окръжен съд-Монтана, е постановена Присъда от 10.10.2017 г., по силата на която: *„Признава подсъдимия за невиновен ...и на основание чл. 9, ал.2 от НК го оправдава по обвинението за престъпление по чл. 278, ал. 6, пр. 2 от НК.”*

⁽⁶⁹⁾ Чл.9.(2) НК Не е престъпно деянието, което макар формално и да осъществява признаците на предвидено в закона престъпление, поради своята малозначителност не е общественоопасно или неговата обществена опасност е явно незначителна.

Съгласно мотивите на съда: „...в случая следва да намери приложение разпоредбата на чл.9, ал.2 от НК...” и по нататък: „У подсъдимия са намерени 4 бр. антични римски монети, което като количество незначително надвишава критерия по ал. 6 на горния текст /от три броя/. Стойността им е ниска – общо 100 лв., което е значително под минималната работна заплата за страната към момента на извършване на деянието. Културно-историческата стойност на тези археологически обекти, с оглед информацията им за степента на развитие на обществото през вековете за района на Г. М. и Г. В. не е особено висока, с оглед и на констатациите на археологическата експертиза, че са масово разпространени, поради което и цената им е ниска.”

II.2.2.18. По образуваното ВНОХД № 938/2013 г. на Софийски апелативен съд е постановено Решение №417, по силата на което е потвърдена изцяло Присъда №2261 от 11.06.2013 г. по НОХД №510 /2012 г. на Благоевградски окръжен съд, с която подсъдимият Д.С.З. е признат за невиновен и на основание чл.9, ал.2 от НК е оправдан по обвинението за престъпление по чл.278, ал.6 от НК.

Съгласно постановените мотиви, апелативните съдии са споделили изцяло мотивите на мнозинството от първоинстанционния съд, като правят следните изводи, а именно че: „...деянието на подсъдимия осъществява състава на престъплението по чл.278,ал.6, предл.2,хип.2 НК само формално, тъй като обществената му опасност на деянието е явно незначителна.”, както и че: „...броят на държаните археологически обекти (четири, съвсем малко над броя ,който криминализира деянието) и на тяхната стойност - общо 172 лв. (т.е. под половин работна заплата), като освен това се касае за често срещани монети (видно от изявленията на вещите лица в съдебното заседание), т.е. предмет на престъплението не са никакви изключително ценни или рядко срещани монети.”

В разгледаните и анализирани съдебни актове на окръжни и апелативни съдилища са обхванати почти напълно правни изводи при различни хипотези, до които достигат съдиите при анализ на фактите и обстоятелствата при прилагане на чл.277а,ал.7, чл.278,ал.1 и чл.278,ал.6 от НК, които в много от случаите са напълно противоположни, въпреки идентичността на казусите.

Причините за наличие на противоречива съдебна практика, безспорно и видно от излаганите правни изводи в мотивите на анализираните актове, както на прокуратура, така и на различни съдилища, според нас се дължи на нееднозначно тълкуване на базови норми от ЗКН, въвеждащи определения на понятия, с които се запълват бланкетни диспозиции в разпоредби от Наказателният кодекс.

II.2.3. Анализ на съдебната практика при прилагане на разпоредбите свързани с опазване на културните ценности. актове на върховен касационен съд

Решенията на ВКС, като такива постановени от последна трета съдебна инстанция не подлежат на обжалване, поради което се приемат за окончателни от една страна, и от друга са задължителни за изпълнение от другите съдилища, поради което правните

изводи по спорни казуси съдържащи се в тях, се възприемат като особен вид правни норми на т.нар. прецедентно право.

Ролята на правните изводи постановени в хода на касационни проверки по решения на апелативните съдилища в процеси по разглежданите до тук състави на чл.277а,ал.1, чл.277а,ал.3, чл.277а,ал.7, чл.278,ал.1 и чл.278,ал.1 от Наказателния кодекс е изключително голяма, тъй като посредством тях се внася относителна стабилност, синхронизиране и уеднаквяване на противоречивата съдебна практика.

Съществен проблем възниква в случаите, когато по идентични казуси разглеждани от състави на ВКС, са налице противоречиви доста често коренно противоположни правни изводи и в тези случаи дори последната съдебна инстанция не успява да влезе в ролята си арбитър и създаде константна и непротиторечива съдебна практика.

II.2.3.1. В своите мотиви към постановеното Решение № 505 от 09.01.2011 г. по КНД №2404/2011 г. на ВКС,III н.о., съдът прави следните изводи: *„Инкриминираната от държавното обвинение дейност на двамата подсъдими е била правилно квалифицирана като престъпление по чл.277а, ал.3, пр.1-во, във вр. с ал.1, във вр. с чл.20, ал.2 НК, като Т. и П. са действали в съучастие като съизвършители и са осъществявали задружна престъпна дейност, като координирано са търсили с металдетектори находки в местност, за която има информация, че е богата на археологични паметници.”*, и по нататък: *„Съдебният състав законосъобразно е приел, че заявената от подсъдимите дейност (за която те твърдят, че представлява тяхно хоби) може да бъде осъществена и на места, които не са терени, за които се предполага, че са богати на археологични находки и на които съществуват градежи от стари сгради и керамични останки от стари предмети. Не на последно място при преценката на действителната цел на подсъдимите трябва да бъде отчетено и това, че те наред с металдетекторите са носили и лопата, чието предназначение очевидно е било да бъдат изкопани евентуално откритите предмети. Това без съмнение опровергава тезата им, че търсенето на метални предмети с помощта на детектори представлява само хоби и не е било осъществявано с оглед откриването на археологически находки.”*, а също и: *„Правилно съдът е преценил, че за съставомерността на деянието по чл.277а НК не е било необходимо откриването на такива обекти, а престъплението е довършено с осъществяване на целенасочена дейност по търсенето им.”*

Правните изводи изложени в това решение на ВКС, а така също и в множество други с предмет съставомерност по чл.277а,ал.3 във вр.с чл.277а,ал.1 от НК са ясни и непротиторечиви, а именно че е без значение на какво място се осъществява ползване на металдетектор, т.е. няма значение дали е недвижим археологически обект, дали е в охранителната му зона, дали в местността има останки като керамика и др., като от значение е целта на ползването на металдетектора, а тази цел се извлича като извод от съвкупната преценка на всички събрани доказателства по делото.

II.2.3.2. Аналогични са правните изводи и в други решение на ВКС, имащи за предмет касационна проверка на решения на апелативни съдилища във връзка с прилагане на състави по чл.277а,ал.3 във вр.с чл.277а,ал.1 от НК.

При касационната проверка, инициирана по касационен протест на прокурор при Апелативна прокуратура-Пловдив, против въззивно Решение №146 от 25.10.2011 г. по ВНОХД № 324/2011 г. на Пловдивския апелативен съд, е постановено Решение № 49 от 24.01.2012 г. по НД № 3115/2011 г. на ВКС,III н.о.

В мотивите към него върховните съдии правят следните изводи: *„Не може да бъде споделено виждането на въззивната инстанция, че деянието от обективна страна не е осъществено, тъй като на терена, на който подсъдимите са развили дейността си е нямало следи от човешка дейност от минали епохи и там няма регистрирани културни ценности и археологически обекти, чиято легална дефиниция се съдържа в нормата на чл. 146 от Закона за културното наследство/ЗКН/. За съставомерността на деянието по чл. 277а, ал. 1 от НК от обективна страна е от значение дали подсъдимите без съответно разрешение са търсили археологически обекти, а не дали в действителност на същото място съществуват такива и дали теренът попада в територията на недвижима културна ценност или в нейната охранителна зона, като последното е поставено под защита с квалифицирания състав на престъплението по ал. 2 на чл. 277а НК. В случая са налице активни действия на подсъдимите, насочени към търсене на археологически обекти, за което те не са притежавали съответно разрешение, така както изисква разпоредбата на чл. 150, ал. 1 от Закона за културното наследство. Съдът е пропуснал да обсъди поотделно и в тяхната съвкупност и други факти и обстоятелства относими за изясняване умисъла на подсъдимите от значение за съставомерността на деянието, а именно: средствата, които те са използвали в дейността си - специални технически, /каквито безспорно са детекторите за търсене на метал/, и по-нататък: „Преценката и цялостният анализ на всички изложени по-горе факти и обстоятелства, вероятно би довел въззивната инстанция до единствения разумен извод, че целта на тримата подсъдими не е била свързана с изпробване на притежаваните от тях детектори за метал, а напротив, че те са осъществявали дейност, представляваща търсене на археологически обекти, която е съставомерна по чл.277а НК.”*

II.2.3.3. Следващите две решение на ВКС имат съществен принос за изясняване на въпроса, в кои случаи простото държане на металдетектор е незаконно, и в кои е законно, предвид изключително непрецизно формулираният текст на чл.277а,ал.7 от НК от една страна, и от друга наличието на трите влезли в законна сила решения на Върховен административен съд ⁽²⁵⁾, ⁽²⁶⁾, касаещи ползването на металдетектори като хоби.

НД № 986/2014 г. на ВКС, III н.о. е имало за предмет касационна проверка на въззивна Присъда №51 от 03.02.2014 г., постановена по ВНОХД №19/2014 г. на Пловдивски апелативен съд, с която е била отменена оправдателна присъда по

отношение на лицето Н.Б, за извършено престъпление по чл.277а,ал.7 от НК, а именно „*че е държал оръдие-металдетектор, за което знаел, че е предназначено и е послужило за търсене на археологически обекти*”, като по това обвинение присъдата е била изменена и подсъдимият е бил признат за виновен и осъден.

В хода на касационното производство е постановено Решение № 356 от 12.02.2015 г. НД № 986/2014 г.на ВКС, III н.о, като в мотивите към което, върховните съдии са изложили следните правни изводи: „*Държането на технически средства с предназначение за търсене на археологически разкопки е криминализирано с измененията в НК- ДВ, бр.27/2009 г., посредством нова разпоредба, а именно тази на чл.277а, ал.7 от НК. От обективна страна престъплението е осъществено от подсъдимия Б. чрез действие, изразило се в противозаконно държане на предмет, представляващи специално техническо средство - маталотърсач, предназначен за търсене на археологически обекти. Престъплението е на формално извършване, поради което е ирелевантно чия собственост е процесният уред. В случая е установено по несъмнен начин, че не е собственост на подсъдимия. Това от своя страна не влияе на изводите относно неговите характеристики, предназначение, както и за факта на държането му от подсъдимия.*”, както и най съществения извод, че: „*Принципно вярно е, че металотърсачът може да се използва и за други цели, както и че неговата регистрация по Закона за културното наследство/ЗКН/ е необходима само когато той е предназначен за търсене на археологически разкопки, но в случая въззивният съд правилно е приел, че е установено по несъмнен начин от доказателствената съвкупност, какво е предназначението на тези предмети, а именно за откриването на археологически находки.*”

II.2.3.4.Производството по НД №1637/2014 г. на ВКС, I н.о. е било образувано по протест на прокурора против Решение №127 от 20.08.2014 г.,по ВНОХД №124/14 г. на Апелативния съд - гр. Варна, с което спрямо подсъдимия е потвърдена оправдателна присъда по чл.277а,ал.7 от НК, постановена от първоинстанционния съд.

Постановено е Решение №496 от 27.01.2015 г. по НД №1637/2014 г. на ВКС, I н.о., като в него върховните съдии, излагат следните правни изводи, а именно че: „*ВКС изцяло възприема съображенията на решаващия съд предопредели оправдаването на подс. Ч. по предявеното му обвинение. Към казаното в мотивите на решаващия съд следва да се добави следното: Намерените в дома на подс.Ч. предмети са с двойно предназначение и това поначало не изключва отговорността по чл.277а, ал.7 НК и не винаги я предопределя. От друга страна, безспорно е, че няма забрана за придобиване и държане, на вещи от вида на тези, които са инкриминирани, както и, че те не винаги подлежат на регистрация. Съставомерността по чл.277а, ал.7 НК, от обективна страна изисква държането да е противозаконно, а от субективна - деецът да е знаел или предполагал, че предметите са предназначени или са послужили за търсене (свързано с обвинението), на археологически обекти. Според настоящия състав на ВКС, под противозаконно държане следва да се разбира, държането на предмети или*

оръдия, за които най-напред е предвиден разрешителен режим за държането им и той е игнориран от държателя им (който, ако е собственик - е бил длъжен да ги регистрира, а ако е държател - да знае, че предметите не са регистрирани), а после - когато държането е обусловено от предназначението им или послужването им за търсене на археологически обекти. ....Очевидно задължението за регистрация е за собствениците на специалните технически средства, а не за техните държатели.”, както и че: „По реда на ЗКН на регистрация подлежат само специалните технически средства по чл.152, ал.1, т.6 ЗКН, които могат да бъдат използвани при теренни проучвания.....Както се посочи по-горе, държането е противозаконно и когато е обусловено от предназначението или послужването на предметите за търсене на археологически обекти.”

Изводите съдържащи се в разгледаните по-горе две решения на ВКС съвсем накратко биха могли да бъдат обобщени по следният начин, а именно че няма законова забрана за придобиване в собственост или държане на несобствени металдетектори, както и че няма изискване за тяхната регистрация, ако същите няма да бъдат ползвани за извършване на теренни археологически проучвания и/или търсене на археологически обекти, в тези случаи държането е законно.

II.2.3.5. В следващите две решения на ВКС, ще бъдат разгледани изводите направени във връзка с неправилно прилагане на процесуалните правила, както от съда, така и от прокуратурата, на етапа на досъдебното производство, в процеси с деяния съставомерни по чл.278, ал.6 от НК.

В Решение №179 от 29.05.2014 г. постановено по КНД №2332/2013 г. на ВКС, I н.о., върховните съдии правят следните изводи: „Основният спорен по делото въпрос касае характеристиките на инкриминираните в рамките на обвинението по чл.278, ал.6 от НК вещи като „археологически обекти”, „културни ценности” и пр. По този въпрос в решението липсват каквито и да било съображения, а изясняването му е от съществено значение, защото тези вещи представляват предмета на престъплението. Отговорът на въпроса е правен, а не експертен, но е останъл вън от вниманието на въззивния съд. Дори по делото да е извършена експертиза с поставена задача за оценка на предмета на престъплението, нейното заключение не е задължително за съда и не може да е единствената основа за правнорелевантните факти, но може да бъде ползвано в подкрепа на изводите на съда за естеството на вещите или за тяхната стойност, произход и характеристики като следи от човешка дейност.” (стр.4)

Вторият правен извод на съда според нас също е от съществено знание, макар че не споделяме извод за неговата правилност, но подробни съображения за това ще бъдат изложени в следващият раздел за основни изводи, според този извод на върховните съдии: „Наказателният закон не съдържа легална дефиниция на понятието „археологически обект”, но тя е дадена в нормата на чл.146 от ЗКН, според която археологически обекти са всички движими и недвижими материални следи от човешка

дейност от минали епохи, намиращи се в или над земните пластове, на сушата и под водата, за които основен източник на информация са теренните проучвания. Това съвсем не означава, че само обекти, открити чрез такива проучвания, могат да се определят като „археологически” по смисъла на чл.146 от ЗКН. Преценката за това дали даден обект е археологически, предполага оценяване на неговото естество, дали представлява следа от човешка дейност, дали е създаден в минали епохи. Липсата на данни за това как, кога, къде и от кого обектът е бил открит и придобит от дееца, също не повлиява тази оценка.” (стр.4 и стр.5)

II.2.3.6. В хода на касационна проверка на Решение №223 от 11.04.2014 г. по ВНОХД №65/2014 г. на Апелативният съд-гр.Пловдив, е постановено Решение №355 от 10.10.2014 г. по НД № 893/2014 г. на Върховен касационен съд, I н.о.

В мотивите към това свое решение, върховните съдии правят следните изводи: „...в ЗКН и Наредбата се съдържат редица правила, посветени на реда за идентификация и регистрация, които позволяват обобщен извод, че се обективират няколко хипотези - виж чл.97, § 5 и 6 от ПЗР на ЗКН; чл.4, 5, 7 от Наредбата, не само с оглед задължителността или не на идентификацията и реда, по който тя се извършва, но и с оглед вида на археологическия обект.”, както и че „...редът за идентификация и регистрация на движими археологически обекти по ЗКН и Наредбата е различен за видовете такива обекти, част от които са монети, монетовидни предмети и други предмети - последните цяло или фрагменти. Вече стана дума за това, че за част от предмета на престъплението (апликацията, камбанката) не е изяснено надлежно какво точно представляват те - цял предмет или фрагмент и спрямо фрагмента налице ли са и другите условия по чл.7, ал.3 ЗКН предопределящи положителен или отрицателен извод за идентификация.”

II.2.3.7. Решение №73 от 01.04.2016 г. по КНД 233/2016 г. на ВКС,II н.о., е постановено като последица от касационна проверка на Решение №15 от 19.01.16 г. по ВНОХД №543/2015 г. на Пловдивски апелативен съд, с което е потвърдена осъдителна Присъда №44 от 19.10.15 г. по НОХД № 287/2015 г. на Пазарджишки окръжен съд.

В мотивите към постановеното решение, върховните съдии правят следните изводи: „Археологическият обект” по ал.6 на чл.278 НК е разновидност на „културната ценност” по ал.1-5 на чл.278 НК. и това е така, защото съгласно чл.2,ал.1 ЗКН нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности...” и по нататък: „Структурирането на ЗКН установява отделна регламентация за археологическите обекти извън общата уредба за културните ценности въобще и в частност за движимите културни ценности. Същевременно, според изр.1 на ал.3 на чл.2 от ЗКН, културните ценности могат да бъдат публична и частна собственост; а според ал.1 на чл.2а ЗКН културните ценности, които са археологически обекти по смисъла на чл.146,ал.1, произхождащи от територията и акваторията на РБ, са публична държавна собственост.”, „Или казано

просто, възможността, дадена в чл.97,ал.3 ЗКН за идентификация и регистрация на вещи или колекция от вещи от страна на физически и юридически лица, съществува за общата категория културни ценности, но не и за археологическите обекти като подкатегория на същите.”, както и че: „И ако не са идентифицирани и регистрирани по реда, предвиден за физическите и юридическите лица, сдобили се с тях преди влизане на ЗКН в сила, следва да бъдат предадени на държавата, чиято собственост са. С такова уточнение трябва да бъде обмисляно бланкетното препращане на чл.97, ал.3 ЗКН към чл.278, ал.6 НК, както е в процесния случай. По този начин не се влиза и в противоречие с приетото решение № 7/29.09.09 г. на КС на РБ по К.Д.11/09 г.”, „Важно е да се наблегне на обстоятелството, че разпоредбата на обсъждания вече параграф 5 от ЗКН ясно и недвусмислено формулира задължение за идентификация и регистрация на движими археологически паметници на културата, върху които физическите лица са установили фактическа власт до влизането в сила на закона /както е заявил ПАС/. При липса на идентификация и регистрация, те винаги са публична държавна собственост, чието държане представлява престъпление.”

1. Тези няколко извода, направени във връзка с приложимите разпоредби относно реда за регистрация и идентификация на вещи определяни като „културни ценности” и/или „археологически обекти разкрива противоречие, което ще бъде обект на специален анализ в следващият раздел, предвид обстоятелството, че трансформира право на собственост само на база настъпила преклузия.
2. Като цяло изводите са интересни, предвид обстоятелството, че също на база анализ на нормите от ЗКН, диференцира видовете „културни ценности”, но прави впечатление липсата на сравнителен анализ на понятията „археологически обект” по дефиницията на чл. 146, ал.1 от ЗКН и на понятието „археологическа културна ценност” по дефиницията на чл.53,т.1 от ЗКН. Липсата в решението на изводи в тази насока, ни лишава от възможността да ги съпоставим с направените от нас такива (стр.13) в настоящия анализ.

II.2.3.8. Решение № 413 от 24.11.2014 г.по НД № 1350/2014 г. на ВКС, II н.о. е постановено като последица от касационна проверка на Решение № 269 от 14.07.2014 г.. по ВНОХД№ 434/ 2014 г. на Софийски апелативен съд, с което е частично е потвърдена осъдителна Присъда №9 от 28.02.2014 г. по НОХД № 243/2013 г. на Видинският окръжен съд.

В постановеното решение съдът излага правни изводи, съгласно част от които: „Съобразявайки обстоятелството, че предмет на престъпление по чл.278, ал. 6 от НК могат да бъдат само археологически обекти, съдът законосъобразно оневинил подсъдимия Й. за държаните от него движими етнографски и други културни ценности. Така той отстранил повтарящото се процесуално нарушение при повдигане на обвинението, изготвяне на обвинителния акт и постановяване на присъдата.”

На първо място, прави впечатление ясното и недвусмислено разграничаване, което правят върховните съдии между двете понятия „археологически обект”, съгласно дефиницията на чл.146,ал.1 от ЗКН и „движими етнографски културни ценности”, съгласно дефиницията на чл.53,т.2 от ЗКН.

Тук обаче е мястото да бъде пояснено, че вещите които съдят определя като „движими етнографски културни ценности” по своята същност са предмети от бита, изработени и ползвани в периода X - XVII век ⁽⁶⁶⁾

При касационната проверка са препотвърдени правните изводи на въззивнатата инстанция, съгласно които има разлика между понятията „археологически обект” и „движима етнографска културна ценност”, дори последните да са от времевия период X - XVII век, като последните не подлежат на идентификация и регистрация.

Безспорно такъв извод е в колизия с други решения на ВКС имащи за предмет напълно идентични вещи.

II.2.4. Релевантна съдебна практика в други държави

II.2.4.1. Решение от 14.03.2013 г.⁽⁷⁰⁾ на Федералният финансов съд на Германия по дело на Stefan Sonntag срещу Главна митническа служба на Щутгарт, относно износ на антични монети. Спорният въпрос е бил следва ли антични монети да се третират като "археологически обекти", съгласно определението в Регламент № 116/2009 и да бъдат придружени от лиценз за износ.

Според мотивите на съда: *„археологически обект е само такъв, който има стойност за археологията, т.е. създаден или обработен от човека обект, способен да предаде знания за минали култури, по-специално за обичаи, техническо и художествено развитие, политически артефакти, социални структури, религия и други подобни. Обекти, които в най-добрия случай илюстрират открития само за минали култури, без да е известно местонамирането им и следователно без значение за археологията, не са "археологически обекти" съгласно Регламент № 116/2009.”*

По своята същност правните изводи в това решение, следват точно нормативно предвидените три кумулативни признака, които трябва да притежава една вещ, за да бъде определена като „археологически обект”, като много ясно е казано, че ако липсва информация къде е намерена, не може да служи за целите на археологията, поради което дори да притежава другите два признака не е „археологически обект”.

⁽⁷⁰⁾ URTEIL, Az. VII R 33, 34/11 14. März 2013, Bundesfinanzhof „Wichtiges Urteil des Bundesfinanzgerichtshofs zum Export von Münzen”

III. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА НОВА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА С ОТСТРАНЕНИ ВЪТРЕШНИ ПРОТИВОРЕЧИЯ И ТАКИВА С МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ НОРМИ. ПЛАНИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ, ЧОВЕШКИТЕ И МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

III.1. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

III.1.1 Налице са значителен брой актове, в които правните изводи за понятията „културна ценност“, „археологическа културна ценност“ и „археологически обект“ са противоречиви и неправилни или в най-крайния вариант взаимно отъждествявани.

III.1.2. Независимо от наличието на значителен брой неправилно тълкувани от прокуратура и съд понятия от ЗКН са налице и такива, в които изводите за тези понятия са логически правилно възприети.

III.1.3. Налице са актове, в които вместо понятията „културна ценност“, „археологическа културна ценност“ и „археологически обект“, така както са дефинирани в нормите на ЗКН, се ползват други понятия, които нямат легални дефиниции в сега действащия ЗКН, като в някои от случаите се ползват понятия от международноправни нормативни актове или такива на Европейския съюз, а в други понятия от отменения ЗПКМ.

III.1.4. В значителен брой актове, преобладаващо обвинителни такива на прокуратурата, липсва яснота относно реда за регистриране и идентифициране на предмети определяни като „културни ценности“ и/или „археологически обекти“.

III.1.5. В значителен брой актове са налице неправилни изводи относно режима на ползване на металдетектори, като в тази връзка е налице съществена неяснота относно критерия „законност на държане“ при наличие на знание или предположение от дееца за възможното приложение на техническото средство.

Тук следва да бъде развит малко по-задълбочено този извод, предвид обстоятелството, че текста на самата норма от наказателния кодекс звучи абсурдно, предвиждайки наказателна репресия обоснована със знание или предположение за възможна двойна употреба на тези средства, след като това знание е общоизвестно.

III.1.6. От разгледаните и анализирани 47 акта на прокуратура, окръжни и апелативни съдилища, ВАС и ВКС в по-малко от 1% се анализират и съпоставят нормите от националното законодателство с такива от международноправни актове, имащи пряко действие в Република България.

В тази връзка, предвид обстоятелството, че Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г., като нормативен акт от най-висок ранг е задължителен в своята цялост и

се прилага пряко в Република България от една страна, и от друга че е нормативен акт, в който са дефинирани понятията „археологически обект” и „археологически предмети”, както и техните разграничителни критерии е трудно обяснимо явното нежелание на разследващи, прокуратура и съд да съобразяват правните си изводи с дефинираните в него понятия. Както вече бе споменато в раздел I.2.1, между понятието „археологически обект” дефинирано в чл.146,ал.1 от ЗКН и в Приложение I на Регламент (ЕО) №116/2009 е налице колизия относно характеристиката „движимост”, което поставя резонния въпрос, как следва да се разреши противоречието.

III.1.7. При разглеждане правните изводи в решения на ВКС, в т.П.2.3.5 бяха анализирани изводите в постановеното Решение №179 от 29.05.2014 г. по КНД №2332/2013 г. на ВКС, I н.о. В него върховните съдии, наред с правилните изводи по отношение на императивното изискване да бъдат обсъждани индивидуализиращите белези и характеристики на инкриминираните обекти, както и изводът, че преценката дали една вещь е археологически обект, или не е не експертен, а правен въпрос, прави извода че: *Преценката за това дали даден обект е археологически, предполага оценяване на неговото естество, дали представлява следа от човешка дейност, дали е създаден в минали епохи. Липсата на данни за това как, кога, къде и от кого обектът е бил открит и придобит от дееца, също не повлиява тази оценка.*

Казано по друг начин, съдът счита, че при преценката е без значение наличието на третия кумулативен признак от дефиницията на чл.146,ал.1 от НК, като по този начин прилага нормата ограничително, което е недопустимо.

Игнорирайки тази част от нормата, а именно приемайки, че: *„Липсата на данни за това кога обектът е бил открит не повлиява тази оценка”* изключва от приложното поле нормите на чл.93,ал.1 от ЗКН и §5 и §6 от ПЗР на ЗКН, а игнорирайки данните *„за това къде обектът е бил открит”*, фактически прави извода, че за да бъде една вещь археологически обект е напълно достатъчно тя да има белезите само на „материална следа от човешка дейност” и да е от „минали епохи”, а както вече бе споменато в III.2.1. върховните съдии на Германия са на противоположно становище.

Изложеното буди сериозни притеснения, тъй като това решение със своите правни изводи е задължително за всички съдилища, поради което една от мерките в следващия раздел ще бъде в насока намиране на решение на това противоречие със закона.

III.1.8. Друго решение на ВКС, анализирано в т.П.2.3.7, също буди притеснение с изложените правни изводи при разглеждане на приложимия ред за идентификация и регистрация на дискутираните вещи и последиците от неприлагането на отделни разпоредби. В Решение №73 от 01.04.2016 г. по КНД 233/2016 г. на ВКС,II н.о. върховните съдии стигат до следния извод, а именно че: *„параграф 5 от ЗКН ясно и недвусмислено формулира задължение за идентификация и регистрация на движими археологически паметници на културата, върху които физическите лица са установили*

фактическа власт до влизането в сила на закона. При липса на идентификация и регистрация те винаги са публична държавна собственост, чието държане представлява престъпление.”

Казано по-просто, ако лице е придобило вещь определена като „движим археологически обект” или „движим археологически паметник на културата” преди влизане в сила на ЗКН и в едногодишния гратисен период е пропуснало да поиска неговата идентификация и регистрация, то след изтичане на гратисния период губи правото си на собственост върху вещта, тъй като тя ставала държавна.

В тази връзка, е налице хипотеза - собственик на вещь „движим археологически обект”, след смъртта си, като наследодател на тази вещь, почива преди влизане в сила на ЗКН, а наследникът не знае за наследената вещь и научава за нея след изтичане на гратисния период. Въпросът е, следва ли тя да стане публична държавна собственост при положение, че пропуска е поради невъзможност и на двете страни да осъществят процедурата. Вещноправната страна на тази хипотеза е от съществено значение, от една страна, тъй като такива вещи се откриват останали като наследство от родители и прародители, а от друга страна - поради обстоятелството, че настъпила преклузия не може да бъде елемент фактически състав по смяна правото на собственост.

III.2. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА НОВА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА С ОТСТРАНЕНИ ВЪТРЕШНИ ПРОТИВОРЕЧИЯ И ТАКИВА С МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ НОРМИ

Както вече бе отбелязано анализирани по-горе проблеми имат за първопричина създадени неясни норми, както в Закона за културното наследство, така и в синхронно свързаните с тях състави от Наказателния кодекс, поради което най-логичният път за отстраняването на несъвършенството са законодателни промени и по тази причина една от основните цели е инициране на процедура по внасяне на промени в ЗКН, респективно в Наказателния кодекс.

Предвид изложеното считаме, че като основа за дискусия със заинтересованите страни могат да послужат конкретни предложение за промени в няколко разпоредби от Закона за културното наследство:

III.2.1. Предлагаме в сегашният текст на чл. 2а.(1) *Културните ценности, археологически обекти по смисъла на чл. 146, ал. 1, произхождащи от територията и акваторията на Република България, са публична държавна собственост.*

Следната промяна: В чл. 2а се правят следните изменения и допълнения: *В ал.1 изречение първо се изменя така: Културните ценности, археологически обекти по смисъла на чл.1,т.2 от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) и чл. 146, ал. 1, произхождащи от територията и акваторията на Република България, са публична държавна собственост.*

Със следните мотиви: Промяната се налага, предвид задължението произтичащо от задължителният характер на възпоредбата на чл.1, т.2 от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) и липсата на хармонизиран с нея текст от национален закон или подзаконен акт.

III.2.2. Предлагаме в сегашният текст на чл. 7(1) *Културна ценност е нематериално или материално свидетелство за човешко присъствие и дейност, природна даденост или феномен, което е от значение за индивида, общността или обществото и има научна или културна стойност.*

Следната промяна: В чл.7, ал.1 се правят следните изменения и допълнения: *Културна ценност е нематериално или материално свидетелство за човешко присъствие и дейност, природна даденост или феномен, което е от съществено значение за индивида, общността или обществото и има съществена културна, научна или художествена стойност.*

Със следните мотиви: Разпоредбата е несъвършена по своя характер и би следвало да има изцяло нов текст, тъй като е структуроопределяща за целият закон, но предвид обстоятелството, че един изцяло нов текст би наложил цялостна ревизия на закона се стремим с минимални корекции да я прецизираме в по-голяма степен, като определящ елемент следва да бъде степента на ценност.

III.2.3. Предлагаме в сегашният текст на чл.7.(3) *Културни ценности са и фрагменти от археологически или други предмети, които са в разрушен вид, съставляват малка част от автентична цялост на предмета, обезличени са в значителна степен, не притежават значима културна, научна или художествена стойност и могат да бъдат определени като масов материал. Те не подлежат на идентификация, но се включват в научно-спомагателния фонд на музеите при необходимост.*

Следната промяна: чл.7, ал.3 се премахва.

Със следните мотиви: Тъй като едно прецизно определение за понятието „Културна ценност” обезмисля допълнението въведено в сегашният текст на **на чл.7.(3)** от ЗКН, е необходимо само допълващо определение за това, какво не е „Културна ценност”

III.2.4. Предлагаме в сегашният текст на чл.7 (4) Не са културни ценности по смисъла на този закон:

1. машинно сечени монети и монетовидни предмети, които нямат значение за научните изследвания и експозиционната стойност, с изключение на особено редки и ценни екземпляри, идентифицирани по реда на този закон като културни ценности;

2. машинно произведени предмети, които не носят подпис или знак на своите автори или са произведени в големи количества, не притежават значима културна, научна или художествена стойност или не са свързани с историческа личност или събитие;
3. произведения на изкуството, собственост на български или чужди автори, или такива, които не са по-стари от 50 години;
4. антикварни предмети, не представляващи произведения на изкуството, които не са по-стари от 100 години, с изключение на особено редки и ценни екземпляри, идентифицирани по реда на този закон като културни ценности;
5. остатъчен материал - отпадъчна субстанция, получена вследствие от човешка дейност, която няма функционално или художествено предназначение.

Следната промяна: В чл. 7, ал.4, се създава се нова т. 6: 6. фрагменти от археологически или други предмети, които са в разрушен вид, съставляват малка част от автентична цялост на предмета, обезличени са в значителна степен, за които не е налице информация за местонамирането им или не притежават значима културна, научна или художествена стойност и могат да бъдат определени като масов материал.

Със следните мотиви: Тук изцяло важи казаното за степента на ценност, която се изразява основно в количеството и качеството на носена научна информация и/или паричната равностойност на веща. Като в този случай е уместно да се приложи разпоредбата на чл.1 от Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета, който е задължителен за България.

III.2.5. Предлагаме в сегашният текст на чл. 53. Според научната и културната област, към която се отнасят, движимите културни ценности са:

1. археологически: движими вещи, открити в земята, на повърхността ѝ или под водата и свидетелстващи за епохи и цивилизации, които са обект на археологията;
2. етнографски: движими вещи, които са свидетелства за начина на живот и работа, традициите, обичаите, обредите, вярванията и занаятите и дават възможност да се проучат етническите характеристики и промените в материалната и нематериалната култура;
3. исторически: движими вещи, свързани с исторически събития и с живота и дейността на изтъкнати личности;
4. художествени: произведения на изобразителните изкуства във всичките им техники и разновидности, включително образци на филателията;
5. природни: образци от флората, фауната, палеонтологички и минерални образувания;
6. технически: произведения на техническата култура;
7. архивни: документи с културно и научно значение, независимо от времето, мястото, носителя и техниката на създаването им;

8. книжовни: ръкописни културни ценности до края на 18 век, старопечатни редки и ценни издания, които притежават научна, културна, полиграфическа или библиографска стойност;
9. литературни: документални и веществени културни ценности, свързани с цялостната история на литературата.

Следната промяна: В чл. 53, т. 1 се правят следните изменения и допълнения:

1. археологически: движими вещи, за които е налице информация, че са открити в земята, на повърхността ѝ или под водата и свидетелстващи за минали епохи и цивилизации, които са обект на археологията

Със следните мотиви: Уместно е да се приложи разпоредбата на чл. 2, т. "б" от Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета, който е задължителен за България, по силата на който за да се приеме, че дадена вещь не е археологическа културна ценност, едно от условията е, цит.: „*че не са директен продукт от разкопки, находки или археологически обекти на територията на страната*”

III.2.6. Предлагаме в сегашният текст на чл. чл. 96. (1) Идентификацията на движими културни ценности е научно-изследователска дейност, чрез която се определя дали една вещь съответства на критериите за културна ценност, както и нейната класификация и категоризация по реда на този закон.

(2) Идентификацията на културни ценности се извършва от националните и регионалните музеи самостоятелно или съвместно с други научни или културни институти и висши училища. Право да извършват идентификация имат и общински и частни музеи, определени със заповед на министъра на културата.

(3) Идентификацията на културни ценности се извършва от комисия, назначена от директора на музея. В комисията се включват трима музейни експерти, като при необходимост може да бъдат включвани и други експерти от съответната област, вписани в регистъра по ал. 4, както и лица, вписани в регистъра по чл. 165.

(4) В Министерството на културата се създава и поддържа регистър, в който се вписват лицата по ал. 3, които притежават образователно-квалификационна степен "магистър" и най-малко 5 години стаж в съответната професионална област. Редът за водене на регистъра се определя с наредба на министъра на културата.

Следната промяна: Да бъде създадена чл. 96. ал. 5 със следното съдържание: Критериите за определяне на една вещь като културна ценност са: 1. Научна стойност; 2. Историческа стойност; 3. Художествена стойност; 4. Автентичност; 5. Уникалност /брой екземпляри/; 6. Време на създаване; 7. Териториален произход; 8. Материал; 9. Средства или техника за изработка; 10. Авторство /творец, работилница/; 11. Състояние; 12. Пазарна стойност.

III.2.7. Предлагаме в сегашният текст на чл. 146.(1) Археологически обекти са всички движими и недвижими материални следи от човешка дейност от минали епохи,

намиращи се или открити в земните пластовете, на тяхната повърхност, на сушата и под вода, за които основни източници на информация са теренните проучвания.

Следната промяна: В чл. 146, ал. 1 се правят следните изменения и допълнения: Археологически обекти са всички движими и недвижими материални следи от човешка дейност от минали епохи, намиращи се или открити в земните пластовете, на тяхната повърхност, на сушата и под вода, основният източник на информация за които са археологически разкопки или находки.

Със следните мотиви: Прецезирането на текста е наложително от една страна поради задължителният характер на вазпоредбата на чл. 1, т. 2 от Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) и от друга поради широкият обхват на понятието „теренни проучвания”

III.2.8. Предлагаме в сегашният текст на чл. 146.(3) Недвижимите и движимите археологически обекти имат статут на културни ценности с категория съответно национално значение или национално богатство до установяването им като такива по реда на този закон.

Следната промяна: В чл. 146, ал. 3 се правят следните изменения и допълнения: Недвижимите и движимите археологически обекти имат статут на културни ценности с категория съответно национално значение или национално богатство, само след идентификацията им като такива по реда на този закон.

Със следните мотиви: Промяната е наложителна предвид задължението свързано с Решение № 7 на КС от 29.09.2009 г. по конституционно дело №11 от 2009 г., съгласно което „...За да се квалифицира една движима вещ като "културна ценност", е необходимо това нейно качество да бъде установено по надлежния ред с извършване на съответна идентификация, чрез която да се констатира съответствие със законовите критерии по чл. 7 ЗКН. Без такава идентификация предметът не може априорно да се третира като "културна ценност" и да се подчини на режима на ЗКН. ”, т.е. недопустимо е да се приема дадена вещ за културна ценност от национално значение или национално богатство преди законово да е била идентифицирана като такава, тъй като това във всички случаи води след себе си и правни последици.

III.3. СПИСЪК С ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ПРАВИЛА ЗА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА МЕТАЛДЕТЕКТОРИ

В рамките на настоящата част са разгледани предложения за въвеждане на правила за потребителите на металдетектори, тъй като в момента липсват такива в действащото законодателство, които да бъдат включени в нормативен акт (ако това е възможно, приложимо).

Правилата, които потребителите на металдетектори (собственици и/или държатели) следва да спазват са предвидени, както следва:

1. **В чл. 152, ал. 2** от Закона за културното наследство, съгласно който *„Собствениците на средствата по ал. 1, т. б са длъжни да ги регистрират в Министерството на културата в 14-дневен срок от придобиването им. Редът за регистриране на специалните технически средства се определя с наредбата по чл. 147, ал. б.”*

Този ред е **задължителен само и единствено** когато металдетекторите ще бъдат **ползвани за извършване на „теренни проучвания** или за друга специализирана дейност, изрично предвидена в нормативен акт” по арг. на чл. 152, ал. 3 от ЗКН или казано накратко, задължението за регистрация не се отнася за потребителите, които ще ползват металдетекторите като хоби за търсене на метални предмети, които не са археологически обекти по определението на чл.146,ал.1 от ЗКН.

2. **В §16 от ПЗР на ЗКН**, съгласно който *„В тримесечен срок от влизането в сила на закона **собствениците** на специални технически средства са длъжни да поискат тяхната регистрация от министъра на културата по реда на този закон.”*

Тази разпоредба е била приложима само до изтичане на тримесечният срок и се е отнасяла за ползвателите на металдетектори в т.н. „заварено положение” и не се отнася за ползвател придобил металдетектор след този срок, макар че разпоредбата съдържа известна неяснота относно задължението дали по принцип следва да бъдат регистрирани металдетекторите.

Тази неяснота е преодоляна с постановяването на трите решения на ВАС, като по същество правните изводи в постановеното **Решение №10993 от 08.08.2012 г.** по адм. дело №12372/2011 г. на ВАС, че *„регистрация не е необходима, след като металдетекторът няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания”* и **Решение №15235 от 03.12.2012 год.** на ВАС, съгласно което *„Заявената от жалбоподателя дейност, за която ще използва техническото средство, е извън тази по чл.152, ал.3 от ЗКН, поради което техническото средство не се обхваща от изискването за регистрация по реда на ЗКН и Наредбата.”*, дават яснота относно задължението за регистрация на металдетекторите ползвани за хоби.

3. **В чл. 277а, ал. 7** от Наказателния кодекс, съгласно който *„**Който противозаконно изготвя, държи или укрива предмети, материали, оръдия или компютърни програми, за които знае или предполага, че са предназначени или са послужили за търсене, съхранение, изменение или пренасяне на археологически обекти, се наказва с лишаване от свобода до шест години, като съдът може да наложи и лишаване от право по чл. 37, ал. 1, т. 7.”***

----- www.eufunds.bg -----

Договор №BG05SFOP001-2.009-0038-C01 “Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в сферата на металдетектинга”, финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

(Който противозаконно държи предмети, оръдия, за които знае или предполага, че са предназначени за търсене на археологически обекти, се наказва с лишаване от свобода)

За неприложимостта на тази разпоредба е отделено място както в настоящия анализ (от стр. 21 до стр. 28), така и в множеството пледоарии по наказателни дела, описани също в анализа, както и в няколко публикации и доклади, свързани с металдетектинга. Пределно ясно е, че следва същата да бъде изцяло променена, как и в каква степен е въпрос на дискусии, като един от минималните варианти е извършването на промяна в определението за понятието „археологически обект“, което е предложено на стр. 77 от анализа.

4. В чл. 30, ал. 2 от Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 г., съгласно който „Регистрираните специални технически средства се използват за недеструктивно откриване на недвижими и движими археологически културни ценности на сушата и под водата или за друга специализирана дейност, изрично предвидена в нормативен акт“. Както вече бе пояснено, тази разпоредба не се отнася за ползвателите на металдетектори, които са заявили, че ще ги ползват за хоби, а не за откриване на недвижими и движими археологически културни ценности или археологически обекти.
5. В мотивите на **няколкото решения на ВКС** в които по принцип се излагат правни изводи относно разрешителният режим и начина на ползване на металдетектори от потребители, а именно **Решение № 356 от 12.02.2015 г. НД № 986/2014 г. на ВКС, III н.о.**, съгласно което „Принципно вярно е, че металотърсачът може да се използва и за други цели, както и че неговата регистрация по Закона за културното наследство е необходима само, когато той е предназначен за търсене на археологически разкопки, но в случая въззивният съд правилно е приел, че е установено по несъмнен начин от доказателствената съвкупност, какво е предназначението на тези предмети, а именно за откриването на археологически находки.“ и **Решение №496 от 27.01.2015 г. по НД №1637/2014 г. на ВКС, I н.о.**, съгласно което „Намерените в дома на подс.Ч. предмети са с двойно предназначение и това поначало не изключва отговорността по чл. 277а, ал. 7 НК и не винаги я предопределя. От друга страна, безспорно е, че няма забрана за придобиване и държане, на вещи от вида на тези, които са инкриминирани, както и, че те не винаги подлежат на регистрация. Съставомерността по чл. 277а, ал. 7 НК, от обективна страна изисква държането да е противозаконно, а от субективна - деецът да е знаел или предполагал, че предметите са предназначени или са послужили за търсене (свързано с обвинението), на археологически обекти. Според настоящия състав на ВКС, под противозаконно държане следва да се разбира държането на предмети или оръдия, за които най-напред е предвиден разрешителен режим за

държането им и той е игнориран от държателя им (който, ако е собственик - е бил длъжен да ги регистрира, а ако е държател - да знае, че предметите не са регистрирани), а после - когато държането е обусловено от предназначението им или послужването им за търсене на археологически обекти.” и по нататък „По реда на ЗКН на регистрация подлежат само специалните технически средства по чл.152, ал.1, т.6 ЗКН, които могат да бъдат използвани при теренни проучвания.....Както се посочи по-горе, държането е противозаконно и когато е обусловено от предназначението или послужването на предметите за търсене на археологически обекти.” (стр.65-67 от Deynost 2_Mehanizam_praven analiz BNFM.pdf)

Всичко изложено по горе, е коментирано изключително подробно в настоящия анализ и навежда само на един извод, че ползвателите на хоби-металдетектори трябва да се съобразяват **само с едно единствено правило**, че с тези уреди **не трябва да търсят археологически обекти, както и да не създават предпоставки при евентуално разследване да има косвени улики за търсене на такива**.

Накратко, това са правилата и може би в най-концентриран вид се съдържат в препоръките и указанията дадени от Министерство на културата, конкретно цитирани в отговора на МК до г-н Мартин Смит, съгласно които „По въпроса относно регистрацията на притежавания от Вас металдетектор, с цел използването му като хоби...потвърждаваме отказа за вписване в регистъра на Министерство на културата с мотив: специални технически средства подлежат на регистрация в Министерство на културата само в случаите, когато се използват за извършване на теренни археологически проучвания.”

В заключение, предлагаме да бъдат направени предложения за промяна на действащите към момента разпоредби на чл. 152 от Закона за културното наследство, като бъде въведена нова разпоредба (ал. 4) със следния текст:

- **Чл. 152, ал.4 от ЗКН:** „Собствениците на специални технически средства, които няма да бъдат ползвани за теренни археологически проучвания, не са обвързани със задължение да ги регистрират в Министерството на културата в 14-дневен срок от придобиването им.

Мотиви: Промяната е наложителна предвид обстоятелството, че от една страна, че в разпоредбата на чл. 152, ал. 2 от Закона за културното наследство е предвидено собствениците, респективно ползвателите на металдетектори „средствата по чл. 152, ал. 1, т. 6 от ЗКН” да ги регистрират Министерството на културата в 14-дневен срок от придобиването им по реда на чл. 30, ал. 2 от Наредба №Н-00-0001 от 14.02.2011 г. и от друга, че съгласно влезли в сила Решение №10993 от 08.08.2012 год. по адм. дело №12372/2011 г. на ВАС и че съгласно което „регистрация не е необходима, след като металдетекторът няма да се ползва за извършване на теренни археологически проучвания” и Решение №15235 от 03.12.2012 год. по адм. дело № 11849/2012 г. на ВАС, съгласно което „...дейност,за която ще използва техническото средство, е извън тази по

чл.152, ал.3 от ЗКН, поради което техническото средство не се обхваща от изискването за регистрация по реда на ЗКН и Наредбата.”

Предлагаме да бъдат направени предложения за промяна на действащите към момента разпоредби на чл.277а,ал.7 от Наказателният кодекс, като бъде въведена нова редакция на сега съществуващият текст и същата придобие следния вид:

- **Нова редакция на чл. 277а, ал. 7 от НК:** „Който противозаконно изготвя, държи или укрива предмети, материали, оръдия или компютърни програми, за които знае, че са послужили за търсене, съхранение, изменение или пренасяне на археологически обекти, се наказва с лишаване от свобода до шест години, като съдът може да наложи и лишаване от право по чл. 37, ал. 1, т. 7.”

Мотиви: Неправилно прилагане на материалния закон поради неяснота, което налага промяна в насока направени изводи във влезли с сила решения на ВКС, като например Решение №356 от 12.02.2015 г. НД №986/2014 г. на ВКС, Шн. о, съгласно което „...металотърсачът може да се използва и за други цели, както и че неговата регистрация по Закона за културното наследство е необходима само, когато той е предназначен за търсене на археологически разкопки...” и Решение №496 от 27.01.2015 г. по НД №1637/2014г. на ВКС, I н.о., съгласно което „под противозаконно държане следва да се разбира, държането на предмети или оръдия, за които най-напред е предвиден разрешителен режим за държането им и той е игнориран от държателя им...а после - когато държането е обусловено от предназначението им или послужването им за търсене на археологически обекти.”

III.4. ПЛАНИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ, ЧОВЕШКИТЕ И МАТЕРИАЛНИТЕ РЕСУРСИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

В настоящата част са направени няколко предложения за подобряване на планирането на ресурсите от страна на държавната администрация, засягащи възможностите за подобряване на капацитета на човешките ресурси, както и за прилагането на материални и финансови мерки за подобряване на изпълнението на политиките в сферата на опазването на културно-историческото ни наследство.

III.3.1. Проучване на възможността да бъде потърсена помощ от различни органи и публични организации в рамките на Европейския съюз за подпомагане приемането на законодателни промени. Провеждане на обучения на представителите на държавните институции (МВР, Прокуратура, Министерство на културата и др.), общинските администрации, музеите и заинтересованите страни във връзка с металдетектинга и представяне пред тях на опита на лицата, които се занимават с него

III.3.2. Предвид изложените изключително сериозни притеснения относно неправилното ограничително тълкуване на разпоредбата на чл. 146, ал. 1 от ЗКН от състав на ВКС, изводите на който са задължителни на останалите съдилища и прокуратурата, следва да бъдат предприети действия по уведомяване на Главен прокурор и Председателя на ВКС с цел инициране на процедура по постановяване на тълкувателно решение и отстраняване на допуснатото неправилно тълкуване.

III.3.3. Организиране на различни форуми с присъствие на археолози, музейни работници, директори на музеи и пр. с цел дискутиране на анализирани по-горе проблемни определения.

III.3.4. Организиране на срещи и дискусии с политици и журналисти с цел запознаване с проблемите, генерирани от несъвършените норми при прилагането им и търсене на подкрепата им за по широка гласност и дискутиране в обществото на съществуващите проблеми.

III.3.5. Организиране на различни форуми с присъствие основно на представители на организации на колекционери, учени културолози и културни дейци, с цел запознаване с последиците от прилагане на несъвършените норми от ЗКН и НК.

III.3.6. Организиране на срещи и дискусии и обсъждане още по-активно взаимодействие със сродни на ЮЛНЦ „Сдружение Българска Национална Федерация по Металдетектинг” организации от чужбина, както и споделяне на практически опит при решаване на сходни законодателни промени.

IV. СПИСЪК НА ИЗТОЧНИЦИТЕ

1. Хагска конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт от 14.05.1954 г.;
2. Конвенция на ЮНЕСКО от 14.11.1970 г. относно мерките за забрана и предотвратяване на незаконен внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности;
3. Конвенцията на ЮНЕСКО от 16.11.1972 г. по опазване на световното културно и природно наследство;
4. Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство (нова редакция) от 16.01.1992 г.;
5. Регламент (ЕО) №116/2009 на Съвета от 18.12.2008 г. относно износа на паметници на културата;

6. Договор за функционирането на Европейския съюз, подписан на 13.12.2007 год. ратифициран е от Народното събрание на Република България на 21.03.2008 год.;
7. Споразумение между правителството на Република България и правителството на Република Турция за забрана и предотвратяване на незаконния внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на културни ценности от 28.08.2012 г.;
8. Меморандум за разбирателство между Министерството на културата на Република България и Министерството на културните ценности, културната дейност и туризма на Италианската република за предотвратяване на кражбата, незаконните разкопки и незаконния внос, износ и прехвърляне на правото на собственост на движими културни ценности, както и за насърчаване на тяхното връщане.;
9. Меморандум за разбирателство между правителството на Република България и правителството на Съединените американски щати относно налагане на ограничения върху вноса на категории археологически и църковно-етноложки материали от Република България, подписано на 14.01.2014 г. подновено на 08.01.2019 г.
10. Възложително писмо за законодателно проучване, Тема: Опазване, съхранение и популяризиране на културно – историческото наследство, Възложител: Парламентарна Комисия на културата, април 2006 г.;
11. Стенограма от 16.07.2008 год. Протокол №37 от 16.07.2008 год. от редовно заседание на Комисията по културата;
12. Интервю на доц. Евгени Сачев пред агенция „Фокус” от 05.08.2008 год., озаглавено: „Проектозаконът за културното наследство е по-лош, дори от този от 1969 година”
13. Български тълковен речник , <https://www.t-rechnik.info/index.php/search>;
14. Закон за нормативните актове (Обн. ДВ. бр.27 от 3 Април 1973 год.);
15. Законът за паметниците на културата и музеите (обн., ДВ, бр. 29 от 1969 г.) отменен.;
16. Наказателен кодекс;

17. Стенограма от 16.07.2008 год. Протокол №37 от 16.07.2008 год. от редовно заседание на Комисията по културата.
18. Наредба № Н-00-0001 от 14.02.2011 год. за извършване на теренни археологически проучвания, Изд.от МК, Обн. ДВ. бр.18 от 1 Март 2011г., В сила от 01.03.2011 г.
19. Интервю пред агенция „Фокус” от 13.03.2011 год. на Тодор Чобанов, Зам.министър на културата;
20. Устав на „Сдружение Българска Национална Федерация по Металдетектинг”;
21. Отговор на окръжна прокуратура-Ловеч, изх.№168/2010 от 19.02.2010 год.
22. www.metaldetecting.bg;
23. Отговор от Министерство на културата изх.№94-00-266 от 24.04.2013 г. до М.Смит
24. URTEIL, Az. VII R 33, 34/11 14. März 2013, Bundesfinanzhof „Wichtiges Urteil des Bundesfinanzgerichtshofs zum Export von Münzen”